

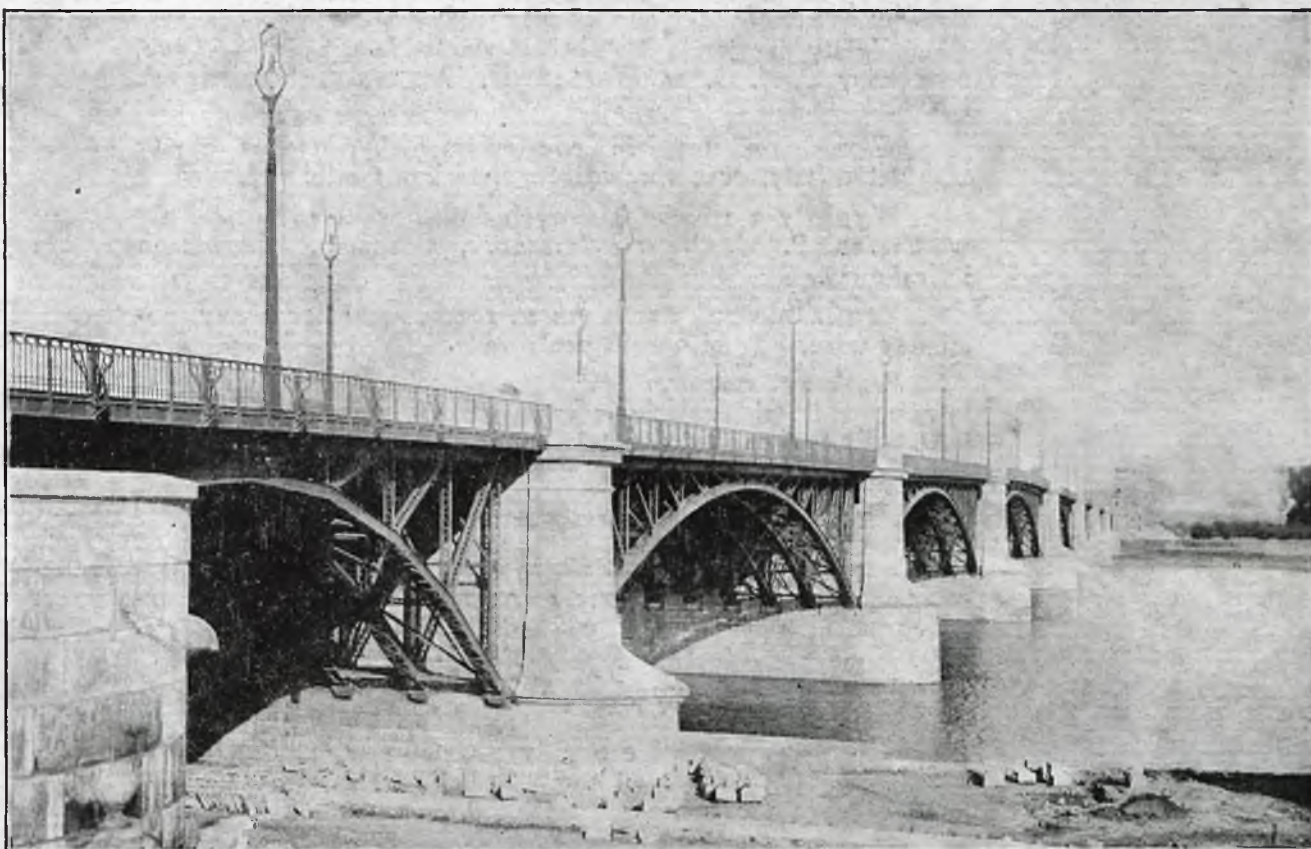
POLSKI PRZEMYSŁ BUDOWLANY

ROK I.

SIERPIEŃ 1925.

Nr. 4.

Z KSIĘGOZBIORU
LABORATORIUM WYTRZYMAŁOŚĆ
TWORZYW
POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ
dNo VII-902

MOST PONIATOWSKIEGO NA WIŚLE.

OTWIERAJCIE KONTA CZEKOWE!

POCZTOWA
Kasa Oszczędności
P. K. O.

Działa na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 27.VI.1924 r.
(Dz. Ust. R. P. Nr. 55/1924 r. poz. 545).

Obrót czekowy P. K. O.

ułatwia dokonywanie wpłat, wypłat i rozrachunków przez wszystkie urzędy pocztowe w Państwie.

Wpłaty przyjmują **bezpłatnie** wszystkie urzędy pocztowe, oraz kasy P. K. O. w **Warszawie, Poznaniu, Katowicach i Krakowie.**

W każdym urzędzie pocztowym nabyć można czysty blankiet wpłaty, oraz sprawdzić numer konta odbiorcy.

Wypłaty z czeków kasowych dokonywane są **bezpłatnie** w kasach P. K. O. w Warszawie, Poznaniu, Katowicach i Krakowie.

Bezpłatnie uskuteczniane są rozrachunki (przelewy) pomiędzy uczestnikami obrotu czekowego.

Przekazy czekowe, płatne w dowolnym urzędzie pocztowym, podlegają opłacie w wysokości 3‰ do sumy 50 zł, i 2 zł. od tysiąca powyżej tej sumy.

Listy Kredytowe P. K. O.

wydawane na żądanie uczestnikom obrotu czekowego przez Dyрекcję P. K. O. w Warszawie i Poznaniu, uprawniają do bezwzłocznego podnoszenia gotówki w każdym urzędzie pocztowym.

Wydział Oszczędnościowy P. K. O.

przyjmuje przez wszystkie urzędy pocztowe wkładki na książeczki oszczędnościowe od sumy 1 zł. jednorazowo. Oszczędności są oprocentowane w stosunku 9‰ rocznie.

Wydział Papierów Wartościowych P. K. O.

załatwia na zlecenie uczestników obrotu czekowego **Kupno i sprzedaż** papierów wartościowych ściśle według urzędowego kursu giełdy warszawskiej, oraz inkaso weksli, frachtów i innych dokomuntów.

OTWIERAJCIE KONTA CZEKOWE!

POLSKI PRZEMYSŁ BUDOWLANY

ROK I.

SIERPIEŃ 1925.

Nr. 4.

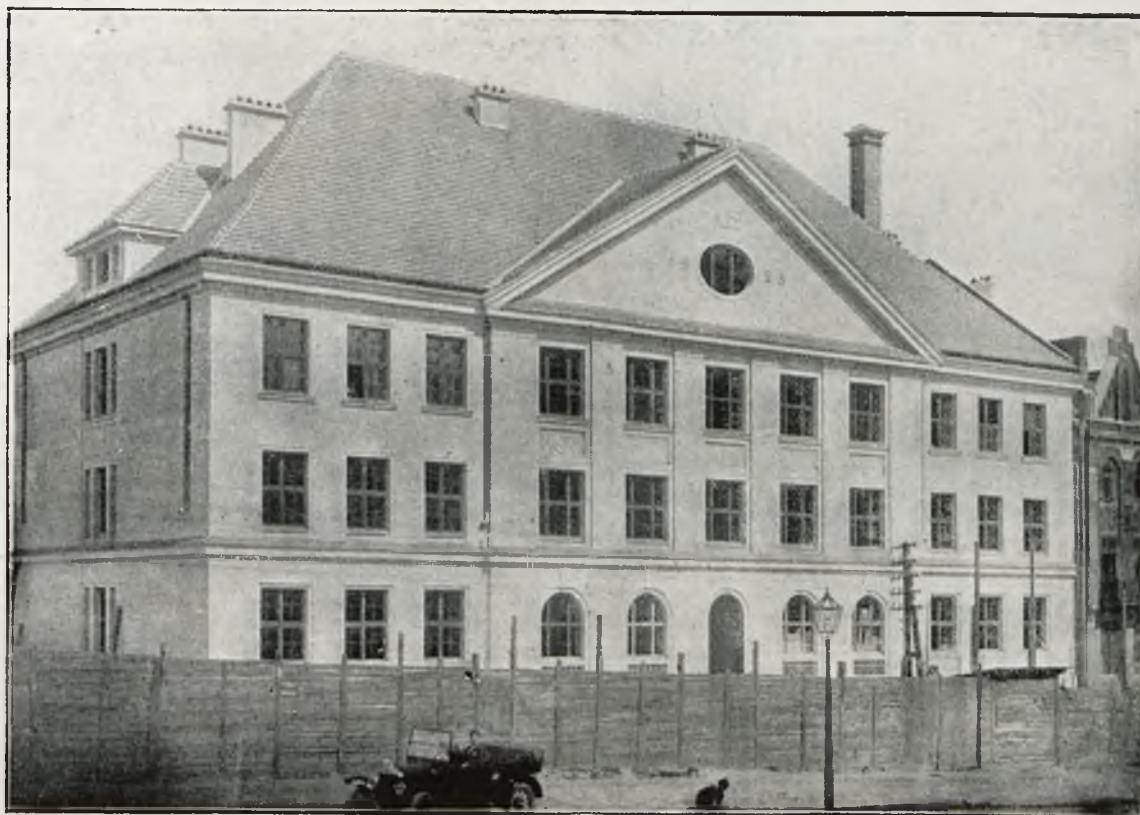
REDAKCJA I ADMINISTRACJA: Wspólna 7, tel. 142-50

Konto czekowe P. K. O. 7162.

Prenumerata wynosi: w kraju: kwartalnie — 6 zł., półrocznie — 12 zł., rocznie — 24 zł. z przesyłką.
za granicą: kwartalnie — fr. szw. 7; półrocznie — fr. szw. 14, rocznie — 28.

Ceny ogłoszeń: strona 250 zł., pół strony 150 zł., ćwierć strony 100 zł. okładka IV str. 800 zł. II str. 500 zł. III str. 300 zł.

Cena niniejszego numeru 2 zł.

WARSZAWA

Szkoła przy ul. Rybaki róg Zakątnej (na ukończeniu 1925 r.)

Egzamin gospodarczy Rzeczypospolitej.

Od rubieży do rubieży, poprzez złote ścierniska pszennych pól i srebrzące się kłosem łany zbóż niedostałych, ponad dymniki kuźnic i wieżycy szybów otchłannych niesie się hasło w tej dobie, głośniejsze od warkotu kół i stuków młotów, bo

tętnem serc milionów dzwoniące:

— Do Lwowa! Do rycerskiego grodu, krzyżem „Virtuti militari” za waleczność zdobnego, śpieszmy na doroczny podbój rynków światowych! Na święto pracy i skrzętności, wielki

międzynarodowy turniej,

w którego szranki wstępuje polski znój i polski przemysł! Na przegląd naszych sil i zdobyczy gospodarczych, na egzamin lechickiej żywotności, hartu i postępu, rozwoju i dobrobytu — śpieszmy do Lwowa!

Już poraz piąty w Niepodległej Polsce rozlega się to nawoływanie, które czterokrotnie

budziło do twórczego czynu,

dając coraz świetniejsze wyniki w przejawie zbiorowej tężyzny polskiego robotnika, kupca i przemysłowca.

Po raz piątą odbędą się w roku bieżącym — w czasie od 5 do 15 września —

Targi Wschodnie we Lwowie.

Zakrojone od początku na skalę międzynarodową, rozwijają się one, mimo ciężkie przesilenia gospodarcze, pomyślnie, zdobywając uznanie w świecie handlowo-przemysłowym Europy i wciągając w orbitę swego działania coraz szersze sfery.

W powodzeniu imprezy dużą rolę odegrało

wyjątkowo dogodne położenie Lwowa.

Krzyżują się tu dwa odwieczne szlaki handlowe: Bałtyk — Morze Czarne, Rosja i Zachód. Dziewięć linii kolejowych — w tem sześć o znaczeniu międzynarodowym — przebiega Lwów we wszystkich kierun-

tychczas uczestniczyły w Targach Niemcy i Francja (około 50 proc.), a dalej Austria, Szwajcaria, Gdańsk, Włochy, Czechy, Szwecja, St. Zjednoczone, Węgry, Anglja, Holandia, Belgja, Turcja, Danja, Norwegja, Finlandja, Jugosławja i Rumunja. Z liczby 3,614 dotychczasowych wystawców

40 proc. wystawiało na Targach przynajmniej 2 razy.

Reprezentacja wewnętrzna wedle dzielnic wyglądała na IV Targach Wschodnich następująco:

Małopolska 44,70 proc., b. zabór rosyjski 32,60 proc., Wielkopolska 12,47 proc., Śląsk Górny 5,89 proc., Cieszyński 4,25 proc. Zestawienie to dowodzi najlepiej ogólnopolskiego, wszechdzielnicowego charakteru Targów.

Od pierwszej chwili istnienia są Targi Wschodnie

PLAC WYSTAWOWY TARGÓW WSCHODNICH.

- 1 Pawilon rolniczo-weterynaryjny
- 2 " rolniczo-rolny
- 3 " Banku przemysłowego
- 4 Budynek gospodarczy
- 5 " " "
- 6 Arch. ogólna
- 7 Pawilon Banku handlowego
- 8 Restauracja
- 9 Pawilon chemiczny

- 10 Pawilon centralny
- 11 Pasaż kolejowy
- 12 Pawilon synaktyki
- 13 Kuchnia syzadowicza
- 14 " " "
- 15 Nagazyn
- 16 Restauracja matki
- 17 Dom administracyjny
- 18 Tabernik

- 19 Fm. Winkela
- 20 Fm. Buczkowski
- 21 Synaktyka handlowo-przemysłowa
- 22 Andrzejowski
- 23 Fm. Żelazki
- 24 Fm. " "
- 25 Kuchnia lwowska
- 26 Fm. " "

- 27 Bm. Wroński
- 28 Fm. " "
- 29 Pawilon Pacyński
- 30 Fm. " "
- 31 Złota norowa
- 32 Paw. Miast. Rolniczy

- 33 Fm. " "
- 34 Panorama Pałacowa
- 35 Pawilon Banku Narodowego
- 36 " Banku Kredyt. 7 emsk

- 37 Pawilon rolny
- 38 Biuro transportowe
- 39 Górka Węgierska
- 40 Fm. " "
- 41 Wzrost Fm. " "
- 42 " " "
- 43 Fm. " "
- 44 Fm. " "
- 45 Fm. " "

kach. Gdańsk — Warszawa — Lwów — Śniatyn — Konstanca, Lwów — Stryj — Ławoczne — Buda-peszt — Fiume, Kraków — Lwów — Brody — Zdobunów, — oto z tych dróg najważniejsze, które czynią ze Lwowa nie tylko

pierwszorzędne centrum importu i eksportu,

ale także ważny węzeł tranzytu do Rumunji i Bałkanów. Dla potrzeb przewozu powstały we Lwowie domy składowe o pojemności 5,000 wagonów, w których to składach towary przewożone leżeć mogą bez cła przez 6 miesięcy.

Drugim czynnikiem stałego rozwoju Targów jest ich

świetna organizacja.

Zarówno urządzenia techniczne, jak uprzywilejowania i udogodnienia natury fiskalnej zachęcają wystawców do wzięcia udziału w Targach. To też ilość wystawców zagranicznych stale wzrasta. Do-

jednym z najżywoźniejszych i najsprawniejszych ośrodków,

skutecznej w tym kierunku działalności. Gromadząc rokrocznie okazy wytwórczości ze wszystkich stron państwa, przyczyniły się one w znacznej mierze do tego, że wiadomości o wyrobach krajowych i źródłach ich zakupu rozpowszechniły się na całym obszarze Polski.

Coraz skwapliwiej korzysta także z Targów zagranica, jako z punktu zaczepienia dla stosunków handlowych z Polską i graniczącymi z nią obszarami krajów sąsiednich. To też Targi V wzbudzają wszędzie żywe zainteresowanie. Olbrzymia ilość zgłoszeń, stale wzrastająca, uzasadnia nadzieję, że Targi tego-roczone będą miały charakter światowy i międzynarodowy w najistotniejszym rozumieniu tych wielkich określiń.

Pogląd ten w zupełności dzieli nasze sfery urzę-

dowe. Oto na prośbę komitetu wykonawczego Targów Wschodnich najwyższe i najbardziej miarodajne czynniki rządowe w zakresie spraw gospodarczych, a mianowicie: pp. prezes rady ministrów i minister skarbu, oraz minister przemysłu i handlu, p. Cz. Klarner, wyrazili w następujących słowach swoją

opinję o znaczeniu i roli Targów Wschodnich

w całości kształcie polityki gospodarczej państwa:

„Rola targów polskich może być bardzo wydatna dla całości kształtu wywozu handlowego i rozwoju gospodarczego państwa, o ile staną się one czynnikiem twórczym, powodującym przede wszystkim wzmoczenie eksportu i uzdrowienia bilansu handlowego państwa.

Mam nadzieję, że Targi Wschodnie, mając za sobą dobrze już w tym względzie zapisaną kartę historii, zdołają niewątpliwie i w tym roku, pomimo cięższych warunków i większej odpowiedzialności, dobrze spełnić swoje zadanie“.

(—) **Wł. Grabski**
prezes rady ministrów
i minister skarbu.

„Naczelnym hasłem polskiej polityki gospodarczej w dobie dzisiejszej jest wzmoczenie eksportu przez utworzenie polskim towarom nowych dróg na niewyzyskane dotąd rynki zbytu. W tej sprawie wybitną rolę odgrywać winny targi międzynarodowe w Polsce.

Obserwując dotychczasową działalność Targów Wschodnich, mogę stwierdzić z zadowoleniem, że Targi te, krocząc pod sztandarem interesu państwowego, starały się zawsze

o wzmoczenie polskiej ekspansji gospodarczej

na rynkach zagranicznych. Również w bieżącym roku przeprowadzona w tym kierunku propaganda na gruncie zagranicznym daje rękojmię, że Targi Wschodnie potrafią

zaszczytnie spełnić swe zadania.

Przez wydatny i wszechstronny udział w V-ych Targach Wschodnich, polskie sfery gospodarcze dadzą wyraz celowemu wysiłkowi ku opanowaniu obecnej sytuacji, a Lwów za przykładem lat ubiegłych, ponownie dobrze przysłuży się Rzeczypospolitej.

Pomysłne wyniki targów są bardzo realne, chociaż niejednokrotnie są narazie nieuchwytnie.

A więc dbajmy i o dobrą organizację targów, gdyż niezawodnie nasze życie gospodarcze osiągnie z nich dobre rezultaty“.

(—) **Cz. Klarner**

minister przemysłu i handlu.

Pisma powyższe stwierdzają niedwuznacznie, że Targi Wschodnie jako

ogólnopństwowa placówka

LWÓW

Dworzec towarowy na Targach Wschodnich.

mają znaczenie nie tylko gospodarcze i kulturalne, ale i polityczne, wybiegające daleko poza ramy lokalnej imprezy.

W zrozumieniu tego doniosłego waloru i swego osobistego interesu producenci i hurtownicy polscy **obeślą masowo tegoroczne Targi Wschodnie** swymi ekspozycjami, aby nie dać się zepchnąć na plan drugi przez obcych wystawców i zaświadczyć czynnie o mocy gospodarczej Polski, której nie zdołały podkopać wrogie knowania i zakusy.

Polski Przemysł Budowlany na V Targach Wschodnich.

LWÓW

Targi Wschodnie

Pawilon przemysłu chemicznego na Targach Wschodnich.

O wielkim rozwoju Targów Wschodnich we Lwowie świadczy nie tylko stale rosnąca liczba wystawców, ekspozycji i zawartych transakcji oraz sumy obrotów, ale także rozrost organizacji technicznej, rozszerzenie ram wystawy i jej działów.

Nowością na tegorocznych V Targach Wschodnich będzie między innymi

dział przemysłu budowlanego,

organizowany przez nasze wydawnictwo, które objęło w tym celu na placu Targów dwa duże pawilony w korpusie centralnym, wraz z przestronnym dziedzińcem, nadającym się wybornie do pomieszczenia ekspozycji, odpornych na działania atmosferyczne (cegła, kamień, deski i t. p.):

Zarówno położenie, jak i rozmiary pawilonów (26 zamkniętych koi) wskazują od razu na to,

jak ważną i poczesną rolę

na tych międzynarodowych Targach odegra przemysł budowlany. Wybór najprzedniejszych pomieszczeń podyktowany został pierwszorzędem znaczeniem budownictwa i połączonych z nim odłamów wytwórczości rodzimej w okresie bieżącym, kiedy to od roku blisko sprawa ruchu budowlanego

wysunęła się na czoło naszych wewnętrznych zagadnień gospodarczych

i ani na chwilę nie schodzi z porządku dziennego.

Zaciągnięta na cele inwestycyjne pożyczka amerykańska państwowa i municypalna, oraz szereg zagranicznych transakcyj pokrewnych o charakterze

LWÓW

Targi Wschodnie

Kryta galerja w skrzydle pawilonu centralnego, wydzielonego grupie przemysłu budowlanego.

prywatnym, obszerne ustawodawstwo o rozbudowie miast, ożywiony ruch spółdzielczy w dziedzinie samopomocy mieszkaniowej, nieustające wywody o

budowie, odbudowie i rozbudowie kraju

na łamach prasy, udział w kongresach międzynarodowych i wystawach zagranicznych — wszystko to razem wzięte, podkreśliło aż nazbyt plastycznie cały ogrom wartości przemysłu budowlanego dla naszego życia ekonomicznego, całą dalekosiężną doniosłość tej dziedziny dla odradzającej się Polski.

Słuszną zatem i godziwą jest rzeczą, by ci, którzy do różnych stolic świata spieszyli podtrzymać dobre imię Rzeczypospolitej,

mieli możność wystąpić niemniej godnie

na Targach we Lwowie, dokąd przybędą tłumnie przedstawiciele państw obcych, a między nimi i tych,

które były świadkami imponujących wystąpień naszych przemysłowców budowlanych zagranicą. Wszakże na IV międzynarodowym kongresie budownictwa i robót publicznych w Paryżu

delegaci Polski byli wyróżnieni

przed innymi, a polskie sprawozdanie o ruchu budowlanym zdobyło sobie ogólny poklask zarówno wytworną szatą, jak i przebogatą treścią.

Dla konsekwencji więc w poczynaniach reprezentacyjnych i zgodnie z istotnym stanem rzeczy przemysł budowlany wystąpi na Targach Wschodnich

z należnym splendorem.

Kto więc np. na wystawę w Konstantynopolu wioził dziesiątki czy setki kilogramów, do Lwowa wybierze się conajmniej z pół wagonem najcelniejszych eksponatów. Nakazuje mu to

honor domu, obowiązek obywatelski

i prosty zmysł kupiecki. Jak cię widzą — tak cię piszą, jak cię piszą — tak udzielają kredytów, czynią zamówienia, liczą się z opinią...

Podjąwszy się zorganizowania działu budowlanego na Targach Wschodnich, nie wątpiliśmy ani przez chwilę, że mandat nasz w kołach przemysłowych przyjęty zostanie z uznaniem. Przemysł budowlany częściej, niż którykolwiek inny, składał

dowody bezinteresownego patriotyzmu —

tem chętniej więc spełni obowiązek wobec Ojczyzny, gdy jednocześnie będzie mógł odnieść korzyść własną, moralną i materialną. Bo skoro Targi Wschodnie są „czynnikiem gospodarczego zbliżenia Polski do innych państw i

otwierają nowe horyzonty

dla naszej wytwórczości i dla naszego zbytu, a jednocześnie przyczyniają się coraz bardziej do zainteresowania naszego społeczeństwa sprawami gospodarczymi“ (słowa b. ministra przemysłu i handlu p. Kiedronia), — to, nawet teoretycznie tylko biorąc, udział w Targach w ostatecznym wyniku musi wystawcy przynieść pożytek.

Wniosek powyższy znalazł pełne potwierdzenie w naszych wstępnych rozmowach, przeprowadzonych

z wybitnymi przedstawicielami przemysłu budowlanego.

Znany architekt, p. Polkowski, tak określił zadania przemysłu budowlanego na Targach:

— Nikt zapewne nie zaprosi nas za granicę do budowania domów. Ale niech widzą, że budować umiemy. Przytem Targi służą nietylko obcym. Zjadą się tu przedewszystkiem swoi z całej Polski. A u tych

można już zamówienia otrzymać.

Pozatem Targi winny spełniać zadanie pedagogiczne. Przemysł budowlany nie wszędzie u nas stoi na równym poziomie. Ci, którzy umieją więcej, powinni uczyć mniej uzdolnionych. Należy wystawić na Targach — prócz planów i modeli — maszyny pomocnicze, powodujące

potaniecie kosztów budowy.

A więc: betonierki, dźwigi do podnoszenia cegły i tp. Maszyny te należy nietylko wystawić, lecz

demonstrować ich działanie,

by wykać ich sprawność i zwalczyć stare przesady.

Te słowa doświadczonego fachowca nie przebrzmia zapewne bez echa i na dziedzińcu między pawilonami przemysłu budowlanego powstanie zapewne

plac dla ćwiczeń doświadczalnych z maszynami budowlanymi,

który będzie miał wielu chętnych widzów.

Jeszcze większą gotowość do wzięcia udziału w Targach lwowskich znaleźliśmy u pp. ceramików, wytwórców cementu, wapna, pokrycia dachów i przemysłowców drzewnych. Ich głębokie zrozumienie instytucji Targów rokuje

jaknajlepsze widoki

dla obsady działu budowlanego.

Zgłoszenia uczestnictwa przyjmuje administracja „Polskiego Przemysłu Budowlanego” (Warszawa, ul. Wspólna 7, tel. 142-50). Wohec napływu zamówień na koje wskazany jest pośpiech.

LWÓW

Jeden z pawilonów przemysłu budowlanego na Targach Wschodnich.

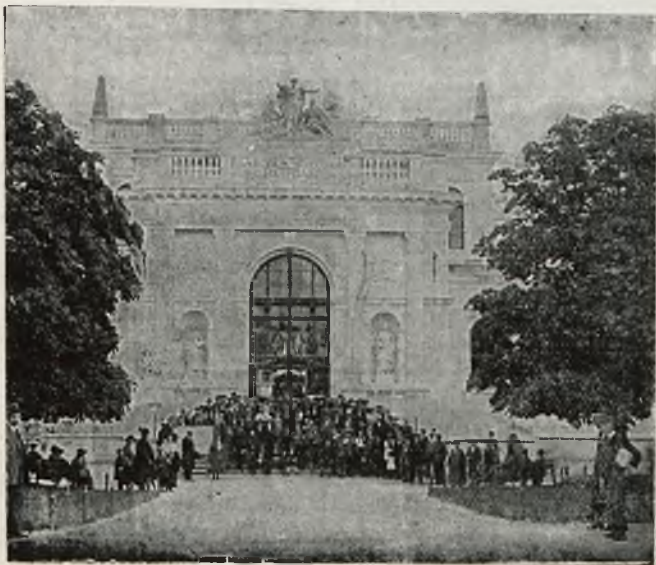
Znamienna ocena Targów Wschodnich.

W rozmowie z pewną wysoko postawioną osobistością (której nazwiska ze zrozumiałych powodów nie wymieniamy), zeszliśmy na temat naszych

przygotowań organizacyjnych

do Targów Wschodnich.

— Oczywiście sfery przemysłowe idą Panom na rękę? — wyraża przypuszczenie nasz rozmówca.

LWÓW

Pawilon przemysłu włókienniczego na Targach Wschodnich.

— Naogół... tak, nie brak jednak ujemnych wyjątków — odpowiadamy zgodnie z prawdą.

— To znaczy?

— Że są tacy pp. przemysłowcy, którzy sprawę

udziału w Targach traktują tylko ze strony utylitarnej i z góry przesądają wynik

pod wąskim kątem oceny z osobistego punktu widzenia.

— Jak się to wyraża?

— Z rozbrajającą prostotą i otwartością: „A co ja z tego będę miał?” „A na co mi to potrzebne?” „Moich klientów tam nie będzie”. „Szkoda pieniędzy na parady”.

— Kto tak mówi? Przemysłowcy?

Ależ to niemożliwe!

— Niestety, słyszeliśmy na własne uszy.

— Czy koszt udziału jest tak znaczny?

— Bynajmniej. Zależnie od ilości przewożonych eksponatów i potrzebnego na ich pomieszczenie miejsca waha się on od kilkuset do kilkunastu set złotych, łącznie z transportem w obie strony, instalacją, oświetleniem, dozorem i propagandą.

Wszystkie czynności załatwia organizacja.

Wystawca oddaje eksponaty i opłaca należność według ogólnie obowiązującego cennika.

— I powiadacie, Panowie, że są niechętni, których ten wydatek przeraża? Rzecz trudna do uwierzenia. Ano.. sobków nigdzie nie brak.

— Pocieszamy się nadzieją, że tu będzie ich nie wielu.

— Wcale ich być nie powinno. Czy ci panowie zastanowili się nad tem, że

obruszą przeciw sobie całą opinię publiczną?

Więc państwo obowiązane jest śpieszyć im z pomocą, sięgającą w poszczególnych wypadkach setek tysięcy złotych, a oni nie czują się w obowiązku poświęcić nawet okruszków swoich obrotów na ogólnopanstwową imprezę reprezentacyjną, która poza tem dać im może poważne korzyści? Więc ma się pretensje do wykonywania robót rządowych i kredytów państwo-

wych, do ulg taryfowych i t. p., a kiedy powaga kraju, dobro ogółu, interes

poprawienia bilansu handlowego

właśnie w chwili wzmożonego kryzysu wymaga, by stanąć w szeregu i podnieść w górę godło rodzimej wytwórczości — oni się uchylają dla śmiesznej, gro-

szowej kalkulacji! Nie, to doprawdy zakrawa na żarty z zdrowego rozsądku... taka krótkowzroczność. Wierzcie mi, Panowie, że akcja kredytowa i budowlana jeszcze nie ustała i łącno zdarzyć się może, iż

zajdzie jeszcze potrzeba zastukania w pewne podwoje...

IV Kongres międzynarodowy budownict. i robót publ. w Paryżu.

(Wywiad z p. Ignacym Chabielskim, członkiem stałej delegacji zrzeszeń budowniczych i stowarzyszenia zawodowego przemysłowców budowlanych oraz członkiem centralnego związku, delegatem generalnym Polski na IV kongres międzynarodowy budownictwa i robót publicznych w Paryżu).

— Czekaliśmy na Pana Mecenasa z wielką niecierpliwością. Czytelnicy Polskiego Przemysłu Budowlanego szturmowali naszą redakcję listownie i telefonicznie, zapytując o przebieg kongresu paryskiego i jego uchwały, bo

prasa codzienna zignorowała kongres

z zadziwiającą solidarnością. A jednak...

gata generalnego, oraz p. p. inż. Stypułkowskiego (Warszawa), inż. Kleinbergera (Kraków) i Regame (Bydgoszcz). W ośmiu zatem dźwigaliśmy na swych barkach ciężar obowiązków i odpowiedzialności delegacji polskiej.

Ramy Polskiego Przemysłu Budowlanego zaszczupłe są na szczegółowe sprawozdanie; podamy je jesienią

WARSZAWA

Liceum żeńskie im. Królowej Jadwigi.

Nasz rozmówca wysłuchuje spokojnie tego potoku wymowy „budowlanej” i wpada weń na pierwszej przerwie „oddechowej”.

— A jednak był to

jeden z najważniejszych kongresów

ostatniej doby. Świadczy o tem masowy udział państw ze wszystkich krańców świata. Polska oceniła należycie znaczenie tego międzynarodowego

rendez-vous,

wysyłając liczną delegację. Rząd nasz reprezentowali dyrektor departamentu ministerjum robót publicznych, p. Konstanty Jakimowicz i dyrektor Banku Gospodarstwa Krajowego p. Dr. M. Szenk. Sfery przemysłowe miały swych przedstawicieli w osobach: wicepr. stow. zawod. przemysłowców budowlanych p. Pronaszki, prof. Paszkowskiego i mojej, jako dele-

w zbiorowym odczycie,

opracowanym przez pp. Jakimowicza, Szenka i przede mnie. Tu z konieczności ograniczę się zatem do rzeczy najistotniejszych, t. j. uchwał i wniosków kongresu. Oto one (to mówiąc, p. Chabielski wręczył nam streszczenie rezolucyj).

— A o wycieczce nic nam Pan Mecenas nie powie?

— Pozostawiła ona najmilsze wspomnienie i najgłębsze wrażenie wywarła — niesposób więc pominąć jej milczeniem. Teren, przez nas zwiedzony, departament Nord, odległy jest od Paryża o 216 kilometrów, które przebyliśmy specjalnym pociągiem dokładnie

w dwóch godzinach.

Pokazano nam

miasta - ogrody;

Lens, Lille i Tergnier, obejmujące łącznie około 12,000 mieszkań, 28 szkół powszechnych i średnich, 12 szkół gospodarczych, 14 zbiorowych łaźni i kąpielisk, 19 żłobków dla niemowląt i ochronek dla dzieci, 24 sal dla zabaw ludowych, 19 terenów sportowych i w. in. urządzeń użyteczności publicznej — wzniesionych od fundamentów

na zgliszczach i gruzach

w ciągu trzech lat za ledwie. Cudu tego dokonało „Towarzystwo departamentu Nord” (Compagnie du Nord), które odbudowało również cały szereg innych miast (jak Arras i Nancy) oraz

2000 kilometrów torów kolejowych, zdartych przez Niemców

przy odwróceniu wraz z mostami, zwrotnicami, sygnalami i t. p. Kopalnie w Nancy zostały zatopione pod

mować smutkiem. Wśród zieleni ogrodów stoją przeszliczne dworki, szlachetne w linii, pogodne w wyrazie, zdala już tchnące schludnością, dosytem i spokojem domowych zacisz. Kłóśne łąny i winnice przepasują wstęgi wspaniałych gościńców i kolei, gęstą siecią pokrywających całą krainę. Patrząc na ten

obraz najwyższego rozkwitu kultury,

słucha się wstrząsających relacji o spustoszeniach wojennych jak upiornej klechdy, zmyślonej dla niegrzecznych dzieci.

— Budowaliśmy serjami — objaśnia przewodnik. Jedna partja kopała doły pod fundamenty — druga zakładała te ostatnie — trzecia wznosiła zręby — czwarta pokrywała dachy;

domy rosły w oczach

jak grzyby po deszczu... Arras odbudowany z kamienia ciosowego. Tylko kościół jeszcze w gruzach.

RATOSZYN

Kościół w stylu gotyckim.

pozorem, że przez szyby mogą się wdrzeć podstępnie wojska francuskie. Kraj cały przedstawiał obraz

zupelnej ruiny,

cmentarzyska, zjeżonego kupami rumowisk i opalonymi kominami.

Dziś — dzięki wyteżonej pracy twórczej — jest to najrozkoszniejszy zakątek Północnej Francji, prawdziwy raj robotniczy, gdzie najskromniejsi pracownicy zajmują kilkupokojowe mieszkania w myśl przyjętej zasady, że

na każdego członka rodziny winien przypadać jeden pokój.

W okolicy tej zamieszkuje przeszło 250,000 Polaków, tworząc miejscami czysto polskie osady i wioski.

Z jaką dumą ukazywali nam francuzi tę

kwitnącą dziś krainę,

podobną do bajecznej Atlantydy, a która tak niedawno jeszcze widokiem swojego zniszczenia przez dzikiego barbarzyńcę wzbudzać musiała grozę i prze-

Zorganizowany przez potężną organizację narodową Francji (23.000 członków) IV kongres międzynarodowy budownictwa i robót publicznych w Paryżu, był jednym z imponujących objawów

światowego zainteresowania się sprawą

odbudowy i rozbudowy krajów na obu kontynentach.

Do składu Federacji międzynarodowej weszły obecnie: Ameryka, Hiszpanja, Argentyna, Brazylja, Sudan, Egipt i Afryka Południowa i w ten sposób z liczby 52 państw, należących do Ligi Narodów, 42 rządy i narodowości były reprezentowane na ostatnim kongresie.

W uznaniu jego doniosłości międzynarodowej rząd i władze Francji podejmowały uczestników

z specjalnem wyróżnieniem,

rada miasta i prezydent Doumergue wydali przyjęcia urzędowe, a bankiety odbywały się przy udziale tak wybitnych działaczy jak Herriot, minister robót Lasal i najwybitniejsi przedstawiciele przemysłu i techniki.

Pomijam szereg udogodnień i wspaniałą bankiet na 750 osób w salach Continentalu oraz galowe przedstawienie w Wielkiej Operze...

Same obrady, trwające 3 dni i dwudniowe wycieczki specjalnym pociągiem do Lens, Arras i Orly dały uczestnikom

olbrzymi materiał sprawozdawczy i orientacyjny.

Polska przez stowarzyszenie zawodowe przemysłowców budowlanych należy do federacji od lat 10 i brała udział w kongresie poraz drugi (w 1923 r. w Pradze Czeskiej), opracowała też sprawozdanie obszerne, ogłaszając je drukiem w trzech językach: po polsku, po francusku i po angielsku. Sprawozdanie to,

jedynie na kongresie

wydrukowane w kraju, opracowane przez komisję stowarzyszenia i uzupełnione ilustracjami, zrobiło dodatnie wrażenie i spełniło dobrze swe zadanie propagandowe, za co nasz ambasador p. Chłapowski pe-

łen zainteresowania sprawą, wyraził swe podziękowanie naszej delegacji.

Oddzielne sprawozdania,

wydrukowane przez biura kongresowe, dały: Francja (p. Despagnat, Lassale, Verny i Donane), Anglja (p. White), Włochy (pp. Belloni, Castiglioni i Morganti), Belgja (pp. Adam, Baseque, Lotens, Delecot i Graphe), Szwajcaria (p. Cagianut), Czechosłowacja (p. p. Kopecky i Polivka) wreszcie Stany Zjednoczone (pp. Lewis, Trigg i Hoover).

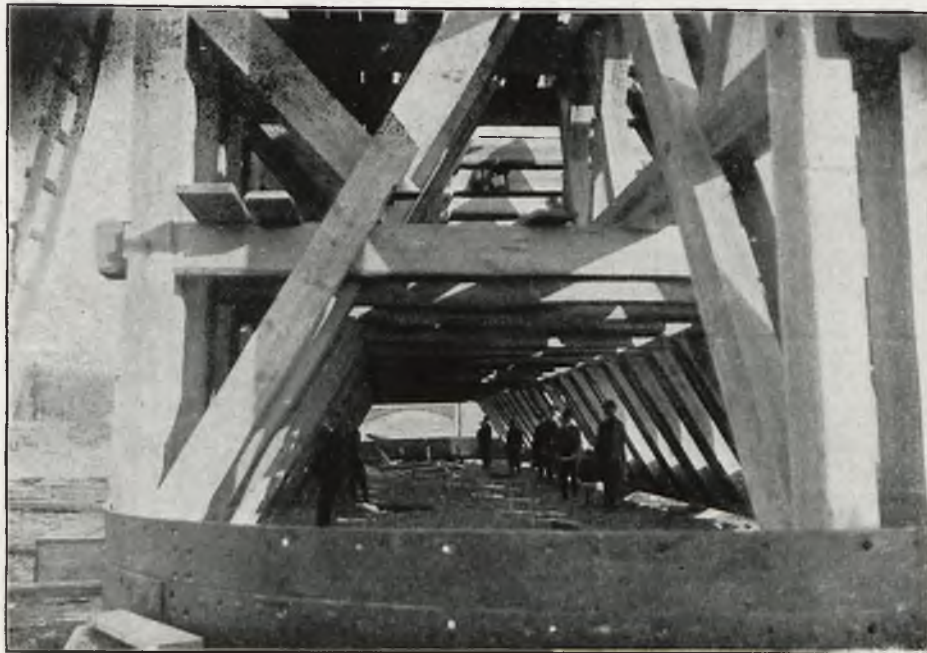
Główna zasługa zorganizowania kongresu jak i dokonania odbudowy północnej połaci Francji przypada w udziale

twórcy i prezesowi „Compagnie du Nord“, p. inżynierowi Raulowi Dautry.

Delegacja polska korzystała na kongresie z praw szczególnego wyróżnienia. Tak np. bezpośrednio po przemówieniach gospodarzy

udzielono głosu polakom.

Związek serdeczny dwu wielkich narodów znalazł tu jeszcze jedno uroczyste potwierdzenie.

WARSZAWA

Tunel Kolejowy w budowie.

Jak Federacja międzynarodowa usiłuje rozciąć węzeł gordyjski.

Uchwały, powzięte na IV kongresie międzynarodowym budownictwa i robót publicznych w Paryżu.

Kryzys mieszkaniowy.

1) Należy powrócić wszędzie do zasady wolności ekonomicznej i ogólnego, normalnego prawa cywilnego.

2) We wszystkich krajach winien być wzmocniony wysiłek, zmierzający do zaspokojenia głodu mieszkaniowego robotników i klas średnich, które najdotkliwiej odczuwają brak ogniska domowego.

(Drugi wniosek, zgłoszony przez delegację amerykańską, z żądaniem przedstawienia go na posiedzeniu Izby międzynarodowej w Brukselli, domaga

się wyłonienia specjalnej komisji finansowej, któraby przetrwała dokładnie poszczególne postulaty w łonie federacji międzynarodowej).

Wyszkolenie zawodowe.

1) Konieczne jest ulepszenie we wszystkich krajach:

a) organów, które skierowują dzieci do zawodów budowlanych, popłatnych i sprzyjających utrzymaniu zdrowia;

b) szkolnictwa zawodowego, opartego na ćwiczeniach praktycznych przy współpracy i kontroli instytucji zawodowych.

Organizacja zawodowa.

Kongres domaga się, by organizacja zawodowa została wzmocniona przez stały sekretariat, biuro prasowe i społeczne, dla sprawowania opieki społecznej i zabezpieczenia warunków bytu rodzinom pracowników.

Roboty publiczne.

1) Rządy państw poszczególnych łącznie z zainteresowanymi czynnikami publicznymi winny za przykładem Stanów Zjednoczonych Ameryki Półn. i Wielkiej Brytanii opracować program robót publicznych w ten sposób, by realizacja ich mogła nastąpić w okresach zastoju i tem samem zapobiec klęsce bezrobocia. Projekty te muszą poprzedzić celowe przygotowania finansowe, ułatwiające urzeczywistnienie zamierzeń.

2) Należy utworzyć przy Federacji komisję dla zebrania dodatkowych materiałów statystycznych, któreby uzupełniły archiwum, dostarczone na kongres, względnie znajdujące się już w posiadaniu stałego biura Federacji.

3) Zdobyte tą drogą, odpowiednio ugrupowane i przez biuro Federacji należycie opracowane materiały, winny być podane w formie okólników do wiadomości członków Federacji (organizacji zawodowych), które poddadzą je dyskusji na swoich zebraniach.

Ogólne warunki wykonywania robót publicznych.

1) Należy dążyć do przeprowadzenia we wszystkich krajach — przez administrację państwową i przy udziale organizacji zawodowych — rewizji ogólnych warunków wykonywania robót publicznych.

2) Dla ułatwienia sanacji stosunków biuro Federacji dostarczy organizacjom zawodowym potrzebnych materiałów.

3) Należy dążyć w miarę możliwości do tworzenia organów rozjemczych dla polubownego załatwiania zatargów, mogących wyniknąć przy wykonywaniu lub uwarunkowywaniu robót publicznych, jak to ma miejsce we Francji.

Recepta na uzdrowienie,

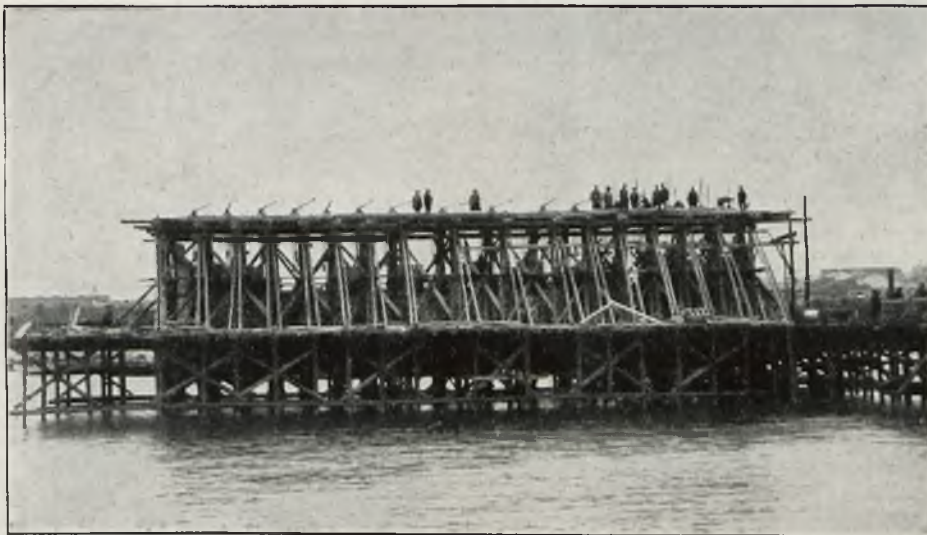
napisana przez konsylium narodów, na IV kongresie w Paryżu,

Wniosek Czechosłowacji.

Związek międzynarodowy winien przedstawić rządowi wszystkich państw, reprezentowanych na kongresie, jak bardzo krzywdzące są dla przedsiębiorstw budowlanych nałożone na nie warunki przy

nych i podjąć próby uzgodnienia tych norm na terenie międzynarodowym.

2) Związek międzynarodowy winien zająć się przestudowaniem zasad, stosowanych w poszczególnych krajach.

WARSZAWA

Budowa mostu na Wiśle.

wykonywaniu robót publicznych i prosić o dokładną rewizję tych przepisów, przy czynnym udziale przedsiębiorców.

Wniosek Szwajcarii.

1) We wszystkich krajach należy wprowadzić ujednostajnione normy wykonywania robót publicz-

Wniosek Włoch.

1) Kongres wnosi, by z „cahiers de charges” zostały usunięte wszelkie klauzule, oparte na niesprawiedliwym braku zaufania do przedsiębiorców i by natomiast władze administracyjne utworzyły listy przedsiębiorców, których kwalifikacje moral-

ne i zawodowe dają pełną rękojmię dotrzymania umów.

2) Kongres uważa za niezbędne ustawowe zagwarantowanie przedsiębiorcom uczestnictwa w organizacjach technicznych oraz współpracę z instytu-

WARSZAWA

Dom wybudowany dla członków przez Kooperatywę oficerską.

cjami państwowymi, mającymi opracować reformę ogólnych warunków wykonywania robót.

3) Kongres zaleca, by budujący korzystali wszędzie z jednakowych udogodnień kredytowych pod hasłem najwyższego uprzywilejowania.

4) Kongres poleca F. S. uzgodnić propozycje włoskie z propozycjami innych państw i opracować schemat jedyne „cahier de charges”, któryby zawierał w swych klauzulach wnioski i postulaty przedsiębiorców oraz prawidła, dyktowane doświadczeniem, a to zarówno w interesie przedsiębiorców, jak i administracji publicznej.

Głos Belgji.

Z pomiędzy wielu środków, zdolnych obniżyć kosztą budowy i pobudzić inicjatywę do budowania, wysuwa Belgja następujące metody, stosowane w szeregu krajów:

1) wydatne ulgi podatkowe dla nowowznoszonych domów;

2) premjowanie budowy lokalu mieszkalnego;

3) udzielanie pożyczek przez państwo bądź gwarantowanie pożyczek hipotecznych przez skarbu państwa;

4) wywłaszczanie bądź sprzedawanie terenów niezabudowanych, należących do osób prywatnych, samorządów i państwa, po cenach najniższych, z zastrzeżeniem, że place te będą w określonym czasie zabudowane;

5) przeznaczenie części zysków przedsiębiorstwa na budowę domów mieszkalnych dla urzędników; obowiązek wybudowania lokalu mieszkalnego w zamian za lokal, zajęty na biura.

Sposoby te winny być stosowane w miarę możliwości, odpowiednio do warunków ekonomicznych i przyrodzonych danego kraju.

Wyszkolenie zawodowe.

1) Sprawę wyszkolenia zawodowego należy traktować oddzielnie od spraw robotniczych; musi ona być unormowana specjalnymi przepisami w interesie stale napływających nowych pracowników.

2) Szkolnictwo zawodowe powinno być uznane jako zagadnienie społeczne wagi pierwszorzędnej. Należy dążyć do pogłębienia wiedzy zawodowej i tą drogą zapewnić adeptom lepsze warunki bytu, a rodziców zachęcić do kształcenia dzieci w obranym zawodzie.

3) Powinna być powołana specjalna komisja do badania kwestji wyszkolenia zawodowego i zbierania danych statystycznych z poszczególnych krajów, w celu przestudjowania i przygotowania najlepszych norm międzynarodowych w tym względzie, które będą poddane dyskusji na następnym kongresie międzynarodowym.

LWÓW

Pawilon przemysłu naftowego na Targach Wschodnich.

Akcja Kredytowa rządu na cele budowlane.

(Wywiad z p. inż. Wacławem Polkowskim, komisarzem dla spraw kredytu budowlanego przy ministerjum skarbu).

Zaczynamy od sprostowania relacji z ostatniej rozmowy z p. komisarzem dla spraw kredytu budowlanego, do której

wkradły się aż trzy omyłki,

względnie nieściśności, a mianowicie:

1) Dane w tabelce procentowej klucza podatkowego dotyczyły miast a nie okręgów; odsetki tych ostatnich przedstawiają się, jak następuje:

Okr. Białystok . . .	2 ⁰ / ₀	(a nie jak podano 1 ⁰ / ₀)
" Brześć n/B . . .	0,75	" 0,2 ⁰ / ₀)
" Grudziądz . . .	4 ⁰ / ₀	" 2 ⁰ / ₀)
" Kielce . . .	5 ⁰ / ₀	" 2 27 ⁰ / ₀)
" Kraków . . .	3,5 ⁰ / ₀	" 2,5 ⁰ / ₀)
" Lublin . . .	1,75 ⁰ / ₀	" 1 ⁰ / ₀)
" Lwów . . .	12 ⁰ / ₀	" 7,4 ⁰ / ₀)
" Łódź . . .	18 ⁰ / ₀	" 12,7 ⁰ / ₀)
" Łuck . . .	1,75 ⁰ / ₀	" 0,77 ⁰ / ₀)
" Poznań . . .	10 ⁰ / ₀	" 6 ⁰ / ₀)
" Warszawa . . .	33 ⁰ / ₀	" 32 ⁰ / ₀)
" Wilno . . .	4 ⁰ / ₀	" 3,7 ⁰ / ₀)

2) W dopisku petitowym z wymienieniem nazwisk

petentów, którzy otrzymali pożyczki,

brak uwagi, że notatka pochodzi od redakcji i że tem samem nie została zaczerpnięta z informacji p. komisarza.

3) Tam, gdzie mowa o 100 milionowym funduszu (z pożyczki amerykańskiej), użyto formy twierdzącej, podczas gdy rzeczywistość chodziło o tryb warunkowy: o ile wpłynie dalsza rata pożyczki (15 milj. dol.), o tyle przyznany kredyt zostanie uzupełniony.

Żałując szczerze popełnionych „grzechów”, prosimy o wiadomości bieżące. Pan komisarz nie odmawia.

Dowiadujemy się więc, że do końca lipca bank gospodarstwa krajowego przyznał w centrali na cele budowlane

119 pożyczek na sumę 10,354,000 zł.

Ponadto oddziały banku gospodarstwa krajowego we Lwowie, Krakowie i Poznaniu, które — jak wiadomo — działają samodzielnie w sprawach kredytów, nie przekraczających sumy 50,000 zł., wydały do końca lipca

40 pożyczek na sumę 3,062,000 zł.

Ogółem więc na ożywienie ruchu budowlanego wydał bank gospodarstwa krajowego po koniec lipca

159 pożyczek na sumę 13,416,000 zł.

Pożyczki większe według miast przedstawiają się, jak następuje:

Warszawa 67 pożyczek na sumę 11,300,000 zł.

okręg warszawski 47 pożyczek na sumę 790,000 zł.

Łódź 1 pożyczka na sumę 600,000 zł.

Lwów 3 pożyczki na sumę 810,000 zł.

Wiele miast i miasteczek dotychczas jeszcze nie korzystało z państwowego kredytu budowlanego

jedynie wskutek własnej swej opieszałości,

polegającej na tem, że pomimo kilkakrotnych wezwań do przedłożenia wykazów pobieranego podatku mieszkaniowego, nie uczyniły zadość temu żąda-

niu. A wykazy te są konieczne do ustalenia klucza podziału kredytów, który ma być miarodajny przy udzielaniu pożyczek na cele budowlane. Liczba tych miast, głuchych na kilkakrotne ponaglenia swojego związku i interes własnych obywateli, jest wcale znaczna, bo wynosi w przybliżeniu

40 proc. wszystkich miast w Polsce.

Chcąc sprawę kredytów budowlanych raz wreszcie uporządkować, władze naznaczyły **ostateczny termin nadsyłania wykazów podatkowych**

WARSZAWA

Gmach Prezydjum Rady Ministrów.

do dnia 15 sierpnia 1925 r. Które z miast w tym czasie wykazu nie nadesła, zostanie do końca bieżącego sezonu budowlanego wyłączone od prawa korzystania z kredytów państwowych na cele budownictwa. Nadsyłane z tych miast dotychczas podania o pożyczki

nie są wcale brane pod rozwagę

i wracają do petentów. Podziwiać zatem należy bezzwrotny upór komitetów rozbudowy tych miejscowości, zarzucających oddziały banku gospodarstwa krajowego tuzinami podań, z góry skazanych na odmowę.

Ze zaś żądanie władz nie jest bynajmniej jakimś czystym wymysłem formalistycznym, lecz wynika z najistotniejszej potrzeby, okazuje doświadczenie. Tak np.

pro wizoryczne obliczenie

przewidywało dla Krakowa sumę podatku od lokali w wysokości 1,050,000 zł. Tymczasem

w rzeczywistości podatek ten wynosi 2,600,000 zł. Natomiast Brześć nad Bugiem, oceniony na 60,000 zł. podatku mieszkaniowego, osiąga z tego źródła zaledwie 8,000 zł. Podobnych odchyień w tę i tamtą stronę od prowizorycznego obliczenia zanotowano cały szereg. W interesie

sprawiedliwego podziału kredytów**Każdy obywatel powinien mieć swój własny dom.**

(Wywiad z p. Dr. M. Szenkiem, dyrektorem Banku Gospodarstwa Krajowego).

Jak poprzednio tak i tym razem szanowny nasz rozmówca nie czeka na pytania i zagaja od razu in medias res.

— W prasie podniosły się zarzuty na nie dość sprawne jakoby uruchomienie kredytów budowlanych w banku gospodarstwa krajowego. Wogóle snuto na ten temat **najprzeróżniejsze wersje**, świad-

(przynajmniej w myśl intencji ustawy) leży, aby władze rozporządzały konkretnym materiałem informacyjnym. Kto się uchyla od dostarczenia tych wiarygodnych danych, sam sobie przypisać winien skutki nieposłuszeństwa.

— A jak przy tem wszystkim wygląda ruch budowlany, Panie Komisarzu? — zapytujemy nakoniec.

— Akcja budowlana **nie pokrywa całokształtu robót**. Roboty są prowadzone, ale nie w takim tempie, ani też rozmiarach, jakieby były do życzenia.

we urzędowanie. Nadsyłanie wniosków o przyznanie pożyczek budowlanych do Banku Gospodarstwa Krajowego mogło zatem nastąpić

po załatwieniu tych wszystkich czynności,

które w różnych miastach wymagały różnego okresu czasu, zależnie od energii i obrotności organizatorów,

WARSZAWA

Gmach Centrali Banku Gospodarstwa Krajowego.

czące niekiedy o bujnej wyobraźni, a prawie stale o braku dobrej woli i znajomości przedmiotu. Między innymi, twierdzono najczęściej, że kredyty budowlane „poszły na inne cele” lub „trzymane są w rezerwie na zaspokojenie mogących wyniknąć potrzeb”. Jedno i drugie

mija się zupełnie z prawdą.

Jak wiadomo, rozporządzenie wykonawcze do ustawy o rozbudowie miast ukazało się 10.6 b. r. Rzecz prosta, że po tym dopiero terminie mogły powstać miejscowe komitety rozbudowy, które musiały się najpierw zorganizować, ukonstytuować, zebrać potrzebny materiał, a potem dopiero rozpocząć właści-

ich zmysłu orientacyjnego, wreszcie warunków miejscowych. Z wyjątkiem Warszawy, Lwowa i Krakowa, które miały już poprzednio obywatelskie komitety rozbudowy, działające w duchu ustawy jeszcze przed jej ogłoszeniem, wszystkie inne miasta zabrały się do tworzenia komitetów

bez należytego przygotowania.

Celem ułatwienia tego zadania musiano wydać specjalny regulamin dla komitetów, wzorowany na regulaminie komitetu warszawskiego. Równolegle szły prace przygotowawcze w łonie samego banku gospodarstwa krajow., którego rada nadzorcza na po-

siedzeniu w dniu 20 czerwca b. r. zatwierdziła regulamin wewnętrzny dla oddziałów Banku.

Skoro tylko uporano się z wstępnymi czynnościami, przystąpiono bezzwłocznie do rozpatrywania wniosków. W dniu 24 czerwca przyznano pierwsze pożyczki (a więc w 2 tygodnie po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw R. P. rozporządzenia wykonawczego). Odtąd udzielanie kredytów budowlanych odbywa się

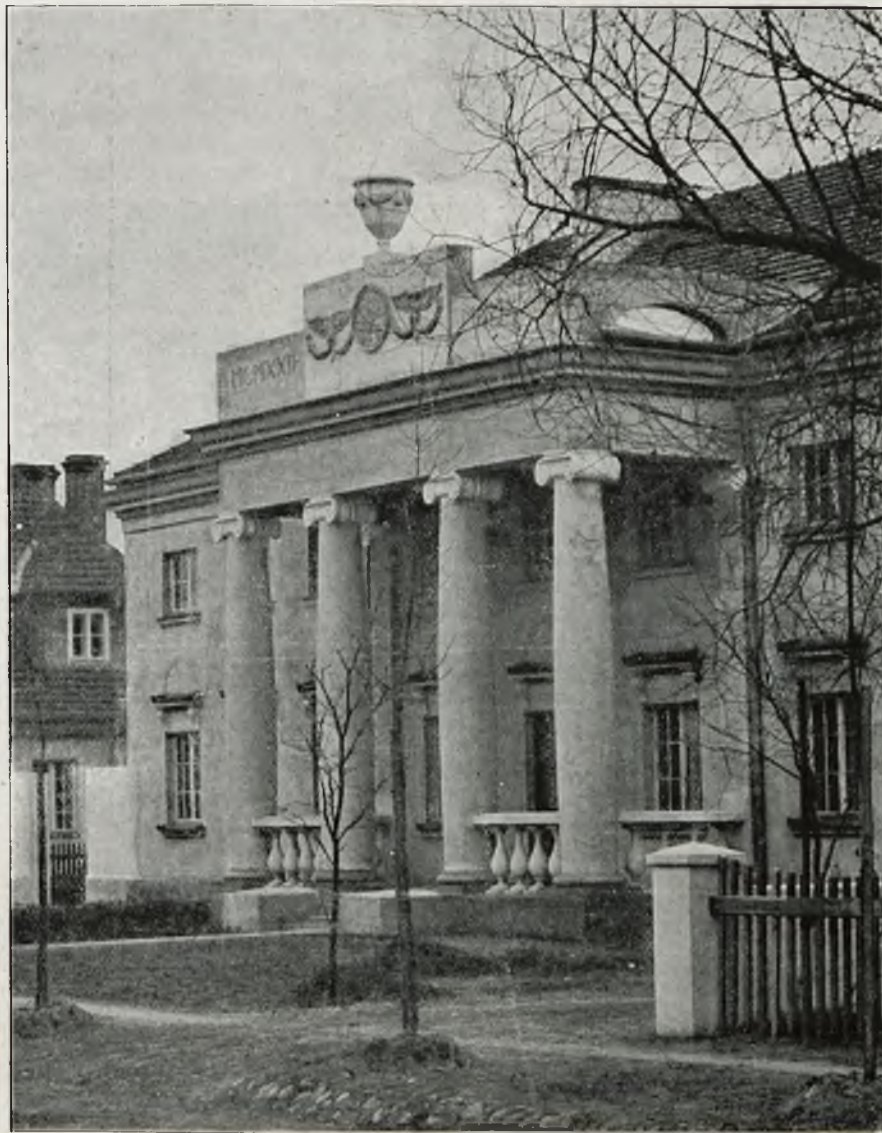
w żywym tempie, z wyteżeniem wszystkich sił aparatu technicznego,

złotych tylko 50 wpłynęło do rozporządzenia funduszu budowlanego — o to żadną miarą nie godzi się winić skarbu, bo płynność drugiej raty zależy od realizacji zaległych 15 milionów dolarów pożyczki amerykańskiej; z chwilą, gdy te wpłyną, kredyt budowlany zostanie uzupełniony.

Liczba dotychczas załatwionych pożyczek budowlanych świadczy najlepiej o

sprężystej działalności organów,

rozpatrujących wnioski. Wszak sprawy te nie mogą być robione na kolanie. Każdy szcze-

Arch. Julian Lisiecki

Kasyno urzędnicze w Brześciu n.B.

pod kątem jak najdalej posuniętej dobrej woli w kierunku śpieszenia z pomocą tym wszystkim, którzy odpowiadają wymaganiom ustawy. Skarb Państwa idzie raczej poza ramy przyjętych na się zobowiązań tak, że przy odrobinie choćby bezstronności niepodobna zarzucać mu braku zrozumienia interesów budownictwa, a już najmniej świadomego działania na ich szkodę.

Z sum, przeznaczonych na kredyty budowlane,

ani grosz jeden

nie zostanie obrócony na pokrycie innych wydatków. Jeżeli dotychczas z 100 milionów

gół, wymieniony w podaniu, musi być jaknajdokładniej sprawdzony i rozważony z punktu widzenia nie tylko formalnych wymagań, ale także użyteczności publicznej i myśli wytycznej:

skutecznego zwalczania klęski mieszkaniowej.

A nadmiar czas obecny — sezon urlopowy — przerzedził znacznie szeregi pracowników. Ci więc, którzy pozostali za warsztatem pracy, mają jej pełne ręce od rana do późnej nocy. Rada przyboczna funduszu rozbudowy miast odbywa posiedzenia dwa razy w tygodniu, załatwiając wnioski, które przeszły ogień próbny stolików referendarskich. Ileż jednak podać

nie wytrzyma je tego egzaminu,
 lecz mimo to zabiera czas referentowi! Magistraty prowincjonalne wciąż jeszcze niedostatecznie orientują się w skomplikowanym dla nich procederze przygotowywania wniosków.

Nietylko więc drobne usterki i błędy są na porządku dziennym, ale bardzo często zdarzają się omyłki i braki „ciężkiego kalibru”,

dyskwalifikujące

dany wniosek z krete sem. Sprawy takie wracają do pierwszej instancji celem uzupełnienia i t. p., powodując zwłokę, niezawinioną zgoła przez czynniki kontrolujące. A jednak im właśnie przypisuje się zazwyczaj skutki takiego „domowego rozgardjaszu”.

Wogóle zbyt pochopnie osądza się u nas sprawy, dzięki bardzo powierzchownemu ich ujmowaniu.

— Byłem tam i dlatego właśnie pod wpływem świeżych wrażeń mówię o zagranicy.

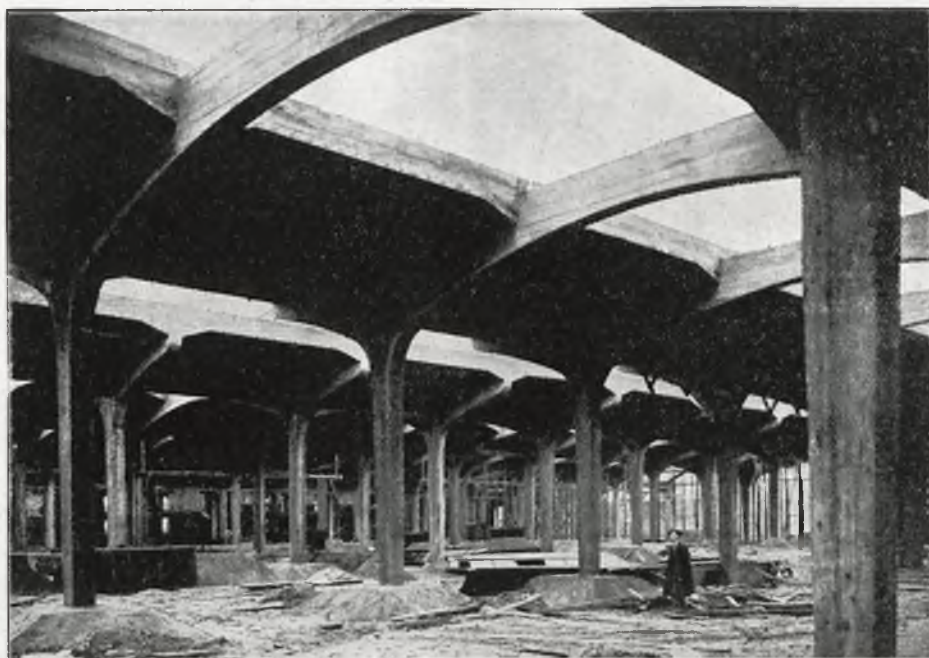
— Czy sprawy kredytowe przedstawiają się tam lepiej?

— Bynajmniej. Stan krytyczny w tej mierze został stwierdzony na kongresie. Zastanawiano się nad obniżeniem kosztów budowy.

Problem to niebylejaki.

Wśród wniosków wyłonił się projekt założenia banku międzynarodowego dla rozbudowy Europy. Projekt ten przekazany został Międzynarodowej Izbie Handlowej dla przedstawienia go miarodajnym sferom na zjeździe w Brukseli. Na razie jednak niema dużo szans na uruchomienie kredytu długoterminowego. Listy zastawne

nie znajdują lokaty.

Hangar lotniczy.

W wielu wypadkach uniknęłoby się szkodliwego rozgoryczenia, wnikając

nieco głębiej w sedno rzeczy.

Weźmy chociażby ostatni podział procentowy kredytów budowlanych według klucza podatkowego. Cała prasa wystąpiła przeciwko temu sposobowi podziału — i słusznie. Lecz niema reguły bez wyjątku, a tym w danym wypadku jest miasto Poznań i jego okrag. W krytyce wzięto pod uwagę brak uszkodzeń wojennych na terenie Wielkopolski. A tymczasem przeoczono taki szkopał, jak

przyływ optantów,

o których pomieszczeniu należy pomyśleć w porę.

Zagranica jest powściągliwsza w ferowaniu opinii, krzywdzącej własne gniazdo...

— Pan Dyrektor brał udział w delegacji polskiej na

IV kongres międzynarodowy

w Paryżu — staramy się zwrócić tok rozmowy na mniej drastyczne tory.

Z 42 narodów, uczestniczących w kongresie, ani jeden nie mógł się pochwalić posiadaniem łatwego kredytu, wiele zaś biadało nad jego brakiem.

Nawet taka Szwajcaria, oszczędzona przez wojnę światową, narzekała na trudności kredytowe. Czynsz mieszkaniowy we Francji wynosi 400 proc. przedwojennego. Francuzi marzą o obniżeniu tej normy do 250 proc. A u nas zwykła czynszu w porównaniu z przedwojennym wynosi 60 proc.

Nie jest więc najgorzej.

Anglja buduje rocznie 100 tysięcy domów robotniczych, co jest znowu lepiej niż u nas. Delegat Stanów Zjednoczonych, dyrektor banku z Detroit p. Louis rzucił hasło na kongresie:

„Każdy obywatel powinien mieć swój własny dom!”.

Piękna ta idea długo jeszcze pozostanie utopją. Niemniej przeto dążyć należy do zbliżenia możliwości jej wcielenia. Polska jedna z pierwszych pragnie kroczyć po tym szlaku ku jaśniejszej przyszłości.

Rozbudowa sieci Kolejowej.

(Wywiad z prezesem dyrekcji budowy P. K. P., p. inż. Berkiewiczem).

Rozbudowa sieci kolejowej w Polsce idzie w kierunku skrócenia istniejących już połączeń, dalej stara się uwzględnić obszary, pozbawione dotychczas dróg żelaznych oraz ma na celu należyte pokrycie pogranicza, to ostatnie już nietylko z pobudek gospodarczych. Z trzech byłych zaborów

najbardziej upośledzoną pod względem komunikacji kolejowej

jest Kongresówka. Niedogodność tego zaniedbania odczuli po zajęciu Królestwa austriacy i niemcy, którzy też nie omieszkali częściowo bodaj zła zaradzić, budując w punktach granicznych

dogodne dla siebie linie,

jako to: Margrabowo — Suwałki, Ostrołęka — Wilenberg, Tarnobrzeg — Ostrowiec, Rozwadów —

nemi, słowem:

urządzenia wojenne przeistoczyć na pokojowe, dające pełną gwarancję bezpieczeństwa i sprawności.

Równocześnie z temi częściowymi metamorfозami poszła dopiero właściwa rozbudowa, mająca na celu planowe powiązanie ułamków w harmonijną całość. Tu dociąga się linję między dwoma odcinkami, tam prostuje się kolano, ówdzie omija niedogodny teren, a wszystko z myślą wytyczną, by dane punkty połączyć z sobą drogą najkrótszą, z oszczędzeniem kosztów budowy i eksploatacji.

W poprzednich artykułach wyczerpaliśmy sprawę rozbudowy sieci kolejowej w Płockiem, Kutnowskiem i na Kujawach. Dziś wspomniemy **o linjach, preliminowanych na najbliższą przyszłość,**

WARSZAWA

Budowa mostu Kolejowego na Wiśle.

Lublin, Bełżec — Rejowiec, Sokal — Włodzimierz i Szepetówka — Zbaraż. Ponadto wybudowano

wązkotorówki

z Ostrołęki do Puppen, z Nasielska do Lubicza, z Krzemieńca do Zbaraża i kilka linii dojazdowych na Kujawach, między Wisłą i jeziorem Powidzkim. Wszystkie te linie budowane były w miarę lokalnej potrzeby,

nie licząc się bynajmniej z całokształtem połączeń kolejowych

na okupowanym terenie. Zarówno trasa jak i budowa tych fragmentów sieci komunikacyjnej nosiły charakter tymczasowej dorywczności.

Odziedziczywszy tę spuściznę po okupantach, Min. Kolei musiało najpierw istniejącą już tandetę wymienić na materiał trwały, wzmocnić roboty ziemne, prowizoryczne podkłady i szyny zastąpić normal-

a przedewszystkiem o tych, których budowę rozpoczęto, korzystając z 40-to miljonowego kapitału inwestycyjnego, utworzonego z pożyczki amerykańskiej.

Więc najpierw linja

Kalety — Herby — Wieluń — Podzamcze,

będąca fragmentem początkowym projektowanej magistrali węglowej, mającej z czasem połączyć Śląsk i zagłębie węglowe z Gdynią i Gdańskiem. Linja ta w swoim czasie oddana została koncesjonariuszom prywatnym, gdy jednak ci nie mogli przystąpić narazie do jej budowy z braku potrzebnych funduszy, uczynił to rząd, ustanawiając dla niej osobny zarząd prowizoryczny.

Roboty na odcinku długości około 100 kilometrów (dla obejścia węzłów, odciętych przez granicę), prowadzone są w żywszem tempie,

Linja Bydgoszcz — Gdynia

długości około 190 klm. ma na celu, oprócz skrócenia odległości od polskiego morza o zgorą 60 kilm., również ominięcie wolnego miasta Gdańska.

Linja Widzew — Zgierz,

stanowiąca część linii obwodowej dokoła Łodzi, przejmie transporty węglowe, wysyłane dotychczas przez bocznice łódzką i dworzec kaliski. Odcinek to niedługi, bo zaledwie 13-to kilometrowy, jednak trudny, bo przetykany gęsto wiaduktami i mostami. Roboty ziemne zostały tu rozpoczęte jeszcze w roku 1919; poniechano ich w czasie inwazji bolszewickiej.

Podobne koleje losu przechodziła

linja Łuck — Stojanów,

(85 klm.), zaczęta jeszcze przez austriaków i budowa-

Ważne znaczenie pod względem gospodarczym i politycznym ma 90-cio kilometrowa

linja Woropajewo — Druja,

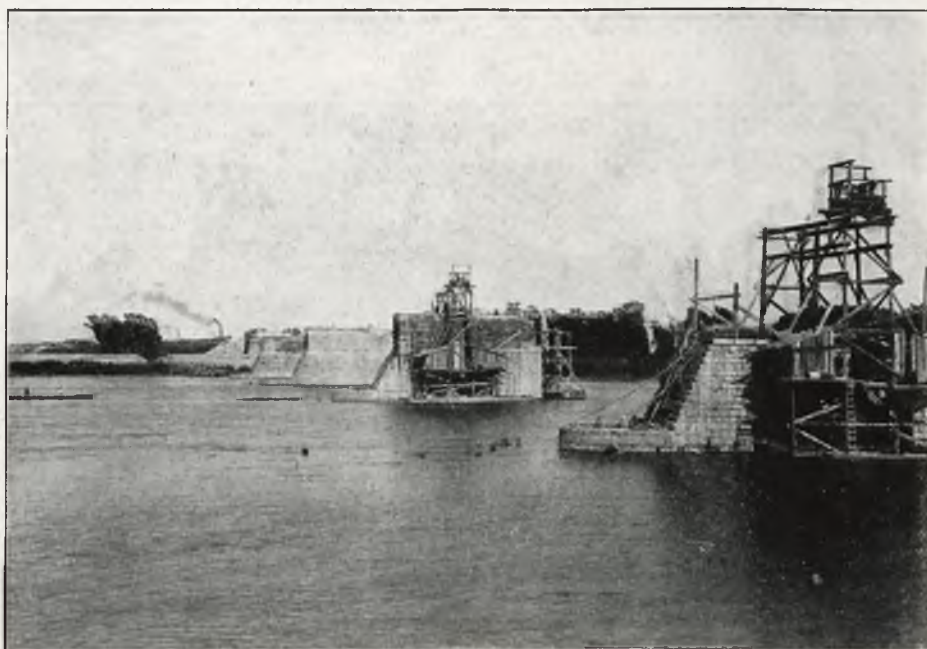
której budowa ma być rozpoczęta w roku przyszłym. Obecnie prowadzą się studia, które są dość uciążliwe z powodu błotnistej terenu i braku dogodnej komunikacji.

— Jak przedstawia się sprawa

linji średnicowej?

— zapytujemy naszego informatora.

— Roboty w Al. Trzeciego Maja zostały ukończone w dniu 17 czerwca b. r. Sięgają one do Nowego Świata. Założono tu i na przestrzeni 50 metrów w Al. Jerolimskiej konstrukcje odciążające, które dają możność prowadzenia robót na tym odcinku

WARSZAWA

4-ty most kolejowy (linji średnicowej) na Wiśle.

na częściowo przez nas w 1919 r. Pozostaje do wykończenia około 50 klm. Skrócono tu drogę ze Lwowa do Łucka z 284 klm. na 183 klm.

Dla skrócenia i ulepszenia komunikacji pomiędzy Warszawą i Lwowem (z 459 klm. na 430 klm.) budowana jest

linja Lublin — Szczepieszyn

(Bełzec) długości ok. 150 klm. Dojdzie ona do obecnej Rejowiec — Lwów koło Zwierzyńca.

Mniejsze zadanie ma kolej

Rzeszów — Tarnobrzeg

(70 klm.), przybliży granicę Czechosłowacji o 27 klm. Budowę tej linii rozpoczęto w r. 1920 i przerwano w roku następnym; zostanie ona podjęta w najbliższym czasie.

sposobem tunelowym,

przebudowany przez Magistrat został węzeł kanalizacyjny i zbudowany nowy syfon przy zbiegu Al. 3-go Maja i Nowego Świata.

W celu całkowitego ukończenia robót tunelowych na odcinku Smolna — Nowy Świat wywożona jest ziemia z wnętrza tunelu na nasyp Solec — Wybrzeże Kościuszki. Równocześnie idzie

rozbudowa stacji postojowej Szczęśliwice

oraz budowa wiaduktów nad ulicami: Towarową, Żelazną, Targową i Grochowską.

Gdy do tego dodamy budowę

2 hangarów rozbieralnych

(przenośnych) na lotnisku cywilnym w Mokotowie oraz dużych warsztatów wagonowych w Pruszkowie

i warsztatów parowozowych

w Końskich, otrzymamy obraz poczynań budowlanych Dyr. Budowy w bieżącym momencie.

Szkoły rolnicze.

Szkolnictwo niższe rolnicze na terenie byłej Kongresówki, zostało przekazane ministerstwu rolnictwa i dóbr państwowych reskryptem rady regencyjnej z dnia 7 września 1916 r.

Za uprzejmą zgodą dyrektora departamentu rolnego, p. Dykiera, zwróciliśmy się do p. Doberskiego, referenta budowy szkół rolniczych, o dane, dotyczące

rozwoju i budowy niższych szkół rolniczych.

Oto otrzymane informacje:

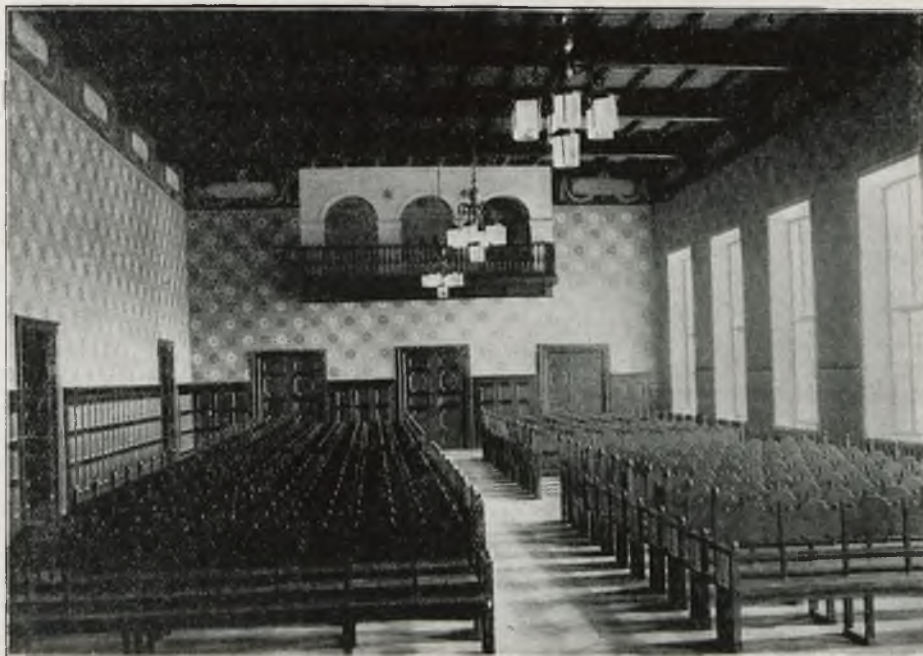
W r. 1918 było na terenie byłej Kongresówki niższych szkół rolniczych męskich 11, żeńskich zaś 5. Cyfry te wskazują na lekceważenie, z jakim rząd za-

Pomoc państwowa

dla związków komunalnych lub izb rolniczych w tym względzie jest następująca:

1) na urządzenie szkół i gospodarstw szkolnych państwo przekazuje do użytkowania powiatowym związkom komunalnym lub izbom rolniczym potrzebne grunty;

2) na budowę i urządzenie publicznych ludowych szkół rolniczych państwo udziela powiatowym związkom komunalnym lub izbom rolniczym bezwrotnego zasiłku w wysokości jednej czwartej ogólnej sumy kosztów oraz długoterminowej 3-procentowej pożyczki państwowej w wysokości połowy ogólnej

WARSZAWA

Wnętrze jednej z sal w liceum męskim im. Batorego.

borczy rosyjski traktował najistotniejsze potrzeby kraju rolniczego. Ministerstwo rolnictwa i dóbr państwowych w r. 1918 przystąpiło

do planowego uporządkowania i rozwinięcia

zaledwie wegetującego niższego szkolnictwa rolniczego, rozumiejąc całą doniosłość tej akcji dla podniesienia gospodarczego kraju.

Ministerstwo podjęło w tym względzie dwie zasadnicze prace, które nadały szkolnictwu rolniczemu podstawy prawne, a mianowicie: opracowało

ustawę o ludowych szkołach rolniczych,

uchwaloną w dniu 9 lipca 1920 r. oraz nakreśliło jednolity program nauczania.

Na zasadzie art. 4 wydanej ustawy w każdym powiecie założone być mają

co najmniej dwie publiczne ludowe szkoły rolnicze:

męska i żeńska. Z dalszych paragrafów ustawy wynika, iż obowiązek zakładania i utrzymywania publicznych ludowych szkół rolniczych ciąży na powiatowych związkach komunalnych. Niezależnie od tego państwo również może zakładać i utrzymywać szkoły ludowe tego typu.

sumy kosztów budowy i urządzenia szkoły, według planu i kosztorysu, zatwierdzonego przez ministra rolnictwa i dóbr państwowych;

3) państwo ponosić będzie

koszty wynagrodzenia nauczycieli

publicznych ludowych szkół rolniczych według norm, obowiązujących w państwowych seminarjach nauczycielskich.

Ustawa wkłada na ministra rolnictwa i dóbr państwowych obowiązek, aby

przed upływem lat 20 od wejścia w życie ustawy przewidziana w art. 4 liczba publicznych ludowych szkół rolniczych była uruchomiona.

Wydział oświaty rolniczej, mając na widoku nowopowstające szkoły i urządzenie ich na wzór szkół nowoczesnych tego typu, stworzył specjalny

referat budowlany,

w celu badania i korygowania projektów organizujących się szkół, sprawdzania kosztorysów i rachunków, prowadzenia kontroli nad budową ferm szkolnych oraz udzielania wszelkiego rodzaju porad facho-

wych z zakresu budowy. W tym celu zostały sporządzone dwa

programy budowlane:

dla szkoły męskiej i dla szkoły żeńskiej.

Kompleks budynków

rolniczej szkoły ludowej przedstawia się następująco:

1) Gmach główny: szkoła z internatem, 2) dwa domy mieszkalne dla personelu nauczycielskiego (4 siły nauczycielskie), 3) budynek dla służby, 4) budynek inwentarski, 5) obora, stajnia, chlewnia, owczarnia, 6) pralnia, łaźnia, mleczarnia, 6) śpichrz, szopy na wozy i narzędzia, 7) magazyn dla nawozów sztucznych (pomieszczenie przy śpichrze), 8) majsternia i 9) stodoła.

Przeciętny

kosztorys wybudowania szkoły

z całym kompleksem zabudowań wynosi około 400 tysięcy złotych.

Poniżej przytaczamy tabelkę, wykazującą, jak postępuje rozbudowa szkół tego typu:

Rok	Ilość szkół	
	męskich	żeńskich
1918	11	5
1919	13	7
1920	30	22
1921	38	22
1922	51	20
1923	59	22
1924	67	23

Z powyższych danych widzimy, iż wydział oświaty rolniczej położył już znaczne zasługi w zakresie swego działania. Praca ta była zapoczątkowana przez d-ra Jerzego Barańskiego, który w 1918 r. stanął na czele wydziału. W r. 1922, gdy d-r Barański został obrany posłem do Sejmu, obowiązki prowadzenia wydziału przejął p. Jan Hewel, a następnie panna Maria Seroczyńska, która na polu pedagogicznym oraz w zakresie organizacji szkolnictwa ludowego zdążyła już dużo dokonać.

Arch. Juljan Lisiecki

Fragm. Kolonji im. Narutowicza w Brześciu n/B.

Dla utrwalenia granicy wschodniej.

Zapoczątkowana przed rokiem budowa mieszkań dla urzędników państwowych w województwach wschodnich, rozwija się w coraz bardziej wzmożonym tempie i ostatnio objęła nowe województwo — białostockie.

Katastrofalna sytuacja mieszkaniowa

w olbrzymim pasie 5 województw wschodnich (ziemi wileńskiej, woj. nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego i białostockiego) zmusiła rząd do stanowczego kroku. W czerwcu 1924 r. przyznano niezbędne kredyty, by w jaknajszyszym tempie naprawić to, co w ciągu długich lat niszczyła wojna, a czemu nie mogły zaradzić lokalne organa rządowe, dzięki nieumiejętnej organizacji pracy. W zarysach ogólnych zapreliminowano budowę

260 z górą domów mieszkalnych na obszarze 60-ciu miejscowości,

przyczem w szeregu miast kolonie owych domów miały stworzyć nowe rozległe dzielnice. Ilość ogólna domów urzędniczych zawierać ma

771 mieszkań rodzinnych i 484 pokoje kawalerskie.

W ten sposób kwestja zabezpieczenia dachu nad głową dla licznej rzeszy urzędników państwowych, byłaby narazie rozwiązana. — Równolegle jednak wyłoniła się sprawa ochrony samego pogranicza. W celu obrony pasa pogranicznego przewidziano **potrójny rząd strażnic, odwodów kompanijnych i zabudowań koszarowych**

w ilości 214 budynków o ogólnej kubaturze 481,350 m.³.

I tak oto przedsięwzięcie akcji budowlanej na kresach wyrosło do kolosalnych rozmiarów. Należy jaknajrychlej pokryć budowlami strażniczymi tereny pogranicza na przestrzeni **ponad 1,500 kilometrów i wznieść kolonje w sześćdziesięciu kilku miastach**

i miasteczkach, rozsianych na obszarze 5-ciu województw. Zadanie niezmiernie skomplikowane, dzięki spiętrzonemu trudnościom terenowym (wielkie odległości, słabo rozwinięta sieć kolejowa, błota, gorzej niż zły stan dróg i t. p.) i wobec prawie zupełnego braku w tym kraju, gruntownie zniszczonym przez wojnę, jakichkolwiek cegielni, tartaków, a przede wszystkim wykwalifikowanych sił roboczych. Celowe zużycie kredytów, udzielonych nb. w środku sezonu budowlanego (czerwiec, 1924 r.), stało się więc zasadniczo kwestją trafnego rozwiązania

problemu przestrzeni, we wszystkich bowiem punktach miano rozpocząć pracę niemal jednocześnie. Zadanie to ze wszech miar

Zgodnie też z zaakceptowanym planem robót wykończył do 1 stycznia 1925 r. wszystkie domy drewniane (ponad sto), oddając do użytku w 6 miesięcy od rozpoczęcia akcji,

242 mieszkania rodzinne i 182 pokoje kawalerskie. W chwili zaś obecnej ukończono (względnie znajduje się na ukończeniu) około

120 domów murowanych,

których budowę rozpoczęto w roku ubiegłym, a które zawierają

497 mieszkań rodzinnych.

Jednocześnie też na ukończeniu są dalsze projekty domów nowych, stawianych w 39 miejscowościach, — co przewiduje program budowy na rok 1925. Program ten uwzględnia 299 mieszkań rodzinnych i 48 pokoi kawalerskich. — W pasie granicznym w ciągu kilku miesięcy, poczynawszy od grudnia 1924 r., zdążono zorganizować, uruchomić i wykonać budowę

96 budynków strażniczych, czyli 45 proc. ogólnego programu budowy, mającego

Arch. Juljan Lisiecki

Dom dla dwóch rodzin w Brześciu n/B.

trudne i odpowiedzialne, powierzono znanemu ze swych zdolności inżynieryjno-organizatorskich, inż. Aleksandrowi Próchnickiemu, jako głównemu kierownikowi robót i delegatowi min. robót publicznych w Brześciu n/B. — Inż. Próchnicki, natychmiast po objęciu urzędu, nadał pracy tempo błyskawiczne. W porozumieniu z M. R. P.

uprościł system biurokratyczny,

oparł akcję na bezpośrednim kontakcie miejscowych wojewódzkich komitetów budowy i mianowanych kierowników robót ze swą delegaturą, urzędem ad hoc stworzonym w Brześciu n/B, opracował program ścisły, powołał do pracy nad projektami domów i planów zabudowań około 30 architektów, przeprowadził pertraktacje handlowe co do zakupu terenów pod kolonje i już w miesiąc po uzyskaniu kredytu **uruchomił budowę kolonij w 40 przeszło miejscowościach.**

być zakończonym w roku 1926. Szybkość przeprowadzenia akcji budowlanej na tak olbrzymich rozpiętościach przestrzennych — słusznie może być określona jako przewyżczenie przestrzeni. Ocenily to pisma niemieckie, ze zdumieniem i niepokojem śledzące tak niezwykle w naszym kraju niemal amerykańskie tempo akcji budowlanej, która z dnia na dzień coraz bardziej

zabezpiecza stan naszego posiadania na kresach.

Olbrzymią tę pracę ministerstwo robót publicznych ilustruje w specjalnym wydawnictwie. Dotychczas ukazały się dwa zeszyty p. t. „Budowa domów dla urzędników państwowych w województwach wschodnich” i „Budowa pomieszczeń dla korpusu ochrony pogranicza i domów dla urzędników państwowych w województwach wschodnich”. — Z tego też wydawnictwa czerpiemy reprodukcję, ilustrującą częściowo omawianą akcję, i podajemy je w zeszycie niniejszym.

S. W.

Polski przemysł cementowy.

Po niezmiernie ciężkim roku 1924 — roku ogólnego kryzysu gospodarczego — przemysł cementowy z otuchą przystąpił do kampanji bieżącego roku, opierając się na horoskopach wzmożonej odbudowy i dźwignięcia ruchu budowlanego. Horoskopom tym

GONIĄDZ

Kościół.

towarzyszyły

usiłowania rządu, zmierzające do zasilenia budownictwa

środkami finansowymi, jakie popłynąć miały z pożyczek zagranicznych i specjalnych źródeł podatko-

wych. Horoskopy powyższe ziściły się jedynie w pewnej, raczej drobnej części. Ruch budowlany na skutek notorycznej drożyzny pieniądza i jego ogromnego braku, postępuje żółwim krokiem. Inwestycje przemysłowe tak dobrze jak nie istnieją. Zapotrzebowania rządowe, płynące ze skurczonych budżetów, zmalały istotnie. Konsumpcja jednego z najpoważniejszych odbiorców cementu — przemysłu węglowego zubożała na skutek przeżywanego przez ten przemysł chronicznego przesilenia.

W tych warunkach skonsolidowany przemysł cementowy usilnie

zabiega o zdobycie rynków zagranicznych

dla umieszczenia nadwyżki swej produkcji. Przeszkód z tytułu gatunku cementu wobec wysokiej jakości cementów polskich niema. Natomiast nieskończenie trudne są pozostałe warunki konkurencyjne, a przede wszystkim poziom osiągniętych cen eksportowych wobec z wielu stron na potężną skalę uprawianego dumpingu. Tem trudniejsze są te warunki dla przemysłu polskiego, który z braku rozgałęzionych dróg wodnych,

drożyzny taryf kolejowych i ciężarów portowych

obciążony jest bardzo wysokimi kosztami przewozu i przeładunku, zanim dociera do właściwych ośrodków handlu eksportowego. W tym względzie władze rządowe, czujnie pilnujące naprawy bilansu handlowego, zamierzają przyjąć przemysłowi cementowemu z istotną pomocą przez wydatne obniżenie wywozowej taryfy kolejowej. Należy żywić nadzieję, że w sto sunkowo niezbyt dalekim czasie, dzięki wspólnym usiłowaniom przemysłu cementowego i miarodajnych czynników rządowych

uda się stopniowo opanować zagraniczne rynki zbytu

i tą drogą osiągnąć względną równowagę w możliwościach produkcyjnych cementownictwa polskiego. Sposobność ku temu następczą Targi Wschodnie.

Sprawność produkcyjna polskich fabryk cementu odpowiada 1,200,000 ton rocznie. W roku 1924 zbytu cementu nie osiągnął nawet jednej trzeciej części sprawności; w roku bieżącym, w myśl poprzednich wywodów, również nie można liczyć na istotniejsze zwiększenie zbytu, a przynajmniej zbytu krajowego.

Krakowska Alma Mater i inne wyższe uczelnie.

(Wywiad z naczelnikiem wydziału budownictwa szkolnego ministerstwa W. R. i O. P., p. Zdzisławem Maczeńskim).

Tegoroczny budżet budowlany, obejmujący wyższe zakłady naukowe w Krakowie, przedstawia się dość skromnie, bo wynosi zaledwie 1,222,950 zł.

Największa budowa, którą nietylko Kraków, lecz i Polska może się poszczycić, to olbrzymi budynek

kliniki ginekologicznej

— gmach o czterech skrzydłach z wewnętrznym po-

dworzem. Reprezentuje on w budżecie największą pozycję — 700,000 zł.

W tym roku zostaje ukończona budowa zakładu

medycyny weterynaryjnej,

kosztem 50,000 zł. Zakład ten posiada laboratorja, stajnie doświadczałne, obejmuje fabrykację szczepionek, przeprowadza szereg najróżnorodniejszych badań. Rzecz można, iż obecnie już postawiony jest na stopie europejskiej, a to dzięki niestrudzonej energii

i talentowi organizacyjnemu profesora Juljana Nowaka, pod którego kierunkiem prowadzone są roboty. Kosztem 100,000 zł została doprowadzona do końca budowa

budynków gospodarczych na Prądniku,

a pola doświadczalne uzyskały ogrodzenie, którego dotąd nie miały. Dzięki temu katedra ogrodnictwa uzyskała warunki dalszego rozwoju.

Na terenie gospodarstwa doświadczalnego wydziału rolniczego w Mydlnikach pod Krakowem został odbudowany

młyn i budynki gospodarcze (114,850 zł).

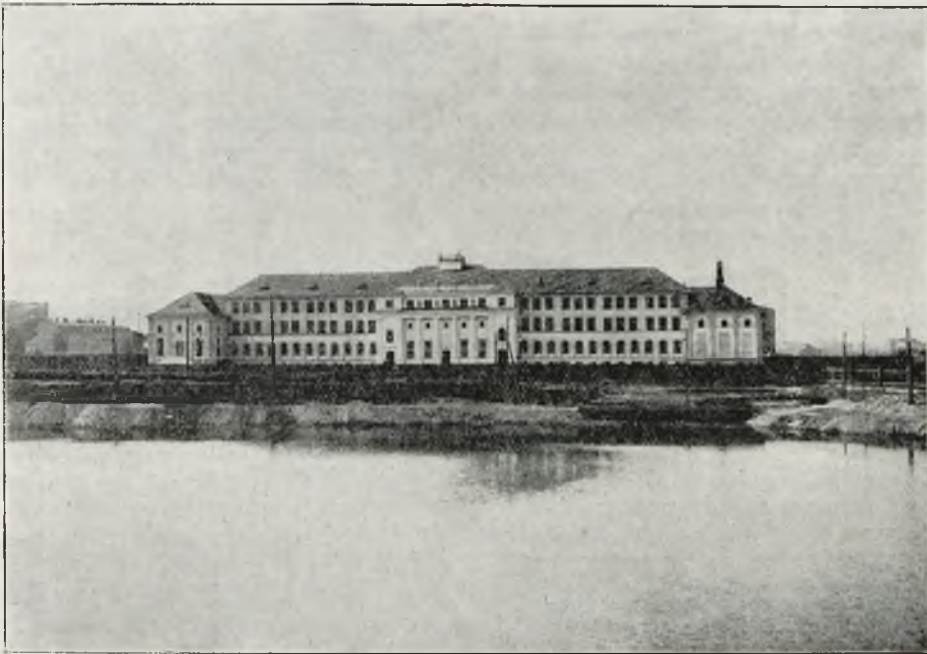
Pod kierunkiem prof. Szyszki-Bohusza odbywa się

restauracja biblioteki Jagiellońskiej,

W Collegium minus przy ul. Gołębiej budynek z powodu wadliwej kanalizacji był zawilgocony, kanalizacja została uregulowana. Przy ścianach metrowej grubości mur stopniowo był wybijany i przeprowadzono całkowitą izolację papą smołowcową ścian od fundamentów. Tegoroczne koszty remontu wyniosły 59,000 zł.

W Collegium Nowodworskiego, byłym gimnazjum Św. Anny, w partji, dotyczącej biblioteki Jagiellońskiej, kanały podziemne powodowały zapadanie budynku. Kosztem 32,000 zł. podciągnięto fundament betonowy i tym sposobem zabezpieczono budynek.

W celu uzyskania budynku dla seminarjów humanistycznych, został przebudowany gmach byłej

Domy Akademickie.

obliczona na szereg lat. Tegoroczny budżet wynosi zaledwie 26,500 zł. Austrjacki rząd zerwał pokrycie dachowe z miedzi, co wywołało fatalne następstwa dla całego gmachu (a państwa Austrjackiego nie uratowało (przyp. red.)). Obecnie dach został zabezpieczony, odrestaurowano fasady od ul. Św. Anny i Jagiellońskiej. Należy jeszcze odrestaurować fasady od ogrodu i podwórza oraz odrestaurować zabytkowe podwórze arkadowe.

W Collegium iuridicum przy ul. Grodzkiej ściany niemal już się waliły. Wskutek braku kanalizacji wilgoć wprost pożerała ściany, cały budynek był doprowadzony do ostatecznego zaniedbania. Obecnie gmach ten został wewnątrz gruntownie odrestaurowany i zastosowany do potrzeb zakładów uniwersyteckich.

Fundamenty niemal całkowicie od nowa zostały pod gmach podciągnięte. Na rok przyszły przewidziane jest wykończenie robót z zewnątrz, oraz restauracja wewnętrznego arkadowego podwórza, będącego cennym zabytkiem naszego budownictwa.

Tegoroczne koszty restauracji wyniosły 65,600 złotych.

szkoły przemysłowej oraz nadbudowane 3 piętro.

Roboty w tym roku zostały zakończone kosztem 23,000 zł.

W r. b. będzie wykończona klinika neurologiczno-psychiatryczna kosztem 35,000 zł.; jeszcze nie tak dawno były to dwa baraki austrjackie, które teraz zostały gruntownie przebudowane, odrestaurowane i będą służyć nauce polskiej.

Zostały założone nowe fundamenty i przeprowadzona rekonstrukcja żelazna kosztem 50,000 zł. w **palmiarni,**

znajdującej się w ogrodzie botanicznym. W palmiarni tej znajdują się palmy, przywiezione przeszło sto lat temu przez jednego z naszych rodaków.

W tym roku będzie zakończona odbudowa cieplarni kosztem 82,000 zł.

W byłym arsenale Władysława IV przy ul. Grodzkiej pod zamkiem (zabytkowy budynek), przeprowadzony został gruntowny wewnętrzny remont za 91,600 zł.

Akademja górnicza.

Zakład powstał za czasów polskich i jest pro-

wizorycznie pomieszczone: 1) w gmachu gimnazjum na Podgórzu (gmach ten większym kosztem adaptowano do nowych potrzeb), 2) w budynku szkoły powszechnej miejskiej przy ul. Loretańskiej i 3) w wynajętym domu prywatnym. Na adaptację tych budynków w r. 1925 przeznaczono 38,400 zł. Nadto buduje się barak nadszybowy (dla praktycznych studjów) kosztem 9,450 zł. oraz gmach własny przy ul. Mickiewicza, który w danej chwili wyprowadzony jest do połowy wysokiego parteru i w b. roku zostanie nakryty dachem. Kredyt ogólny na ten cel asygnowany wynosi 1,000,000 zł.

Akademja sztuk pięknych.

Akademja, mieszcząca się w budynku miejskim przy ul. Matejki, wymagała znacznego rozszerzenia, brak było bowiem pracowni malarskich, wreszcie sal dla niedawno otwartego wydziału architektury, który się mieści kątem w prywatnym domu przy ul. Zwierzynieckiej.

Pierwszą serję robót wykonano, nadbudowując piętro poddaszne i oficynę oraz nakrywając dachem szklanym podwórze (sala rzeźb). Obecnie wykonuje się drugą serję robót, nadbudowując dawną pracownię rzeźbiarską, na co w r. b. wyda

się 90,000 złotych. Roboty zostaną wykończone w przyszłym roku.

Aby zaspokoić

istotne potrzeby

uniwersytetu krakowskiego, trzeba wybudować na zakupionych już terenach: bibliotekę uniwersytecką, gmach humanistyki, gmach przyrodniczy, obserwatorium astronomiczne, instytut farmaceutyczny, instytut słowiański, pawilon zakaźny kliniki ginekologicznej, centralną kotłownię, centralną kuchnię, centralną pralnię kliniczną, gmach chemii lekarskiej, kliniki: wewnętrznej II, chirurgicznej II, dermatologicznej, pediatrycznej, stomatologicznej i wykonać szereg nadbudówek i adaptacji w istniejących zakładach. Koszt wymienionych robót wynosi 27,166,635 zł.

Przytoczone dane z robót już dokonanych i z planu na najbliższą i dalszą przyszłość, rzucają snop światła na rządową pracę państwowo-twórczą. Trzeba tylko zapoznać się z tą pracą, nieraz syzyfową, zbliska, a wtedy śmielszym okiem będzie się patrzyło w przyszłość i mniej się będzie utyskiwało na „ciężkie czasy”. Należy sobie uprzytomnić, iż kosztem, odczuwanych przez społeczeństwo braków, buduje się „wielka rzecz” — Polska.

Wacław Wojewódzki.

Warszawa świeci przykładem w budownictwie szkolnem.

Smutny był stan stolicy pod względem posiadania własnych gmachów szkolnych w pierwszym okresie po wskrzeszeniu niepodległości. Dość powiedzieć, że po wypędzeniu Niemców Warszawa miała

tylko 2 gmachy własne na szkoły powszechne

WARSZAWA

Ul. Chłodna róg Waliców rozbudowa szkoły, wykończona w roku 1924.

i że ze 150.000 młodzieży w wieku szkolnym, uczyło się zaledwie około 55 tysięcy, z czego na szkoły średnie i zawodowe przypadało 19,000, na elementarne prywatne 7.000 i 30.000 dzieci na szkoły powszechne. Olbrzymia większość młodzieży (około 100.000)

pozbawiona była możności pobierania nauki¹⁾.

Dziś liczba tych pasierbów losu — dzięki wy-

teżonym wysiłkom miasta — zmalała pomimo przyrostu ludności do 29.000 głów. Już to samo świadczy najlepiej o dużym postępie Warszawy, osiągniętym w ciągu niespełna lat siedmiu. Fakt ten jednak nie powinien zamykać nam oczu na **olbrzymie zadania**, pozostające jeszcze do spełnienia w tej dziedzinie.

Wobec istniejącego przymusu szkolnego Warszawa w pierwszym rządzie postawiła przed sobą realizację specjalnie opracowanego i zatwierdzonego przez władze miejskie projektu

sieci szkolnej powszechnego nauczania, pamiętając jednocześnie i o szkolnictwie średnim

WARSZAWA

Ul. Karolkowa na Woli — szkoła 13 klasowa (7-mio klasowa z równoległ. oddziałami).

¹⁾ Wyczerpujące dane w sprawie szkolnictwa powszechnego w Warszawie zawarte są w Nr. 2 „Kroniki Warszawy” z r. 1925. (Redakcja: Krakowskie Przedmieście 1).

i o tak bardzo potrzebnym dla nas szkolnictwie zawodowym.

Pomimo nader ciężkich warunków materialnych naszego samorządu miejskiego, miasto wybudowało w okresie lat 1920 — 1924

trzyście budynków szkolnych

lekkiego typu (drzewo i cegła) i jeden budynek monumentalny murowany (przy ulicy Chłodnej), ponadto przerobiło kilka domów mieszkalnych. Na ukończeniu zaś są 3 monumentalne

WARSZAWA

Róg Bonifraterskiej i Konwiktorskiej, szkoła 14 Klasowa (podwójna) wykończona w r. 1923.

gmachy szkolne, wznoszone przez miasto: przy ul. Białoleckiej (26 klas), Karolkowej (13 klas) i Rybakach (13 klas).

Łącznie z ostatnimi 3 gmachami szkolnymi i kilku przerobionymi z domów prywatnych, miasto będzie posiadało w początkach nadchodzącego roku szkolnego

26 własnych gmachów szkolnych o 238 salach wykładowych.

Reszta szkół powszechnych mieści się narazie w wynajętych lokalach prywatnych, po większej części, niestety, nienadających się do tego celu.

Miasto zatem musi w dalszym ciągu ponosić znaczne ofiary na budownictwo szkolne, by możliwie najrychlej postawić swoje szkolnictwo — tak powszechne jak i zawodowe

na europejskim poziomie.

Ażeby pomieścić we własnych gmachach szkolnych całą rzeszę młodzieży w wieku szkolnym — nie licząc przyrostu — potrzeba przy normalnej obsadzie (40 dzieci na klasę) i jednorazowej nauce dziennie jeszcze około

3500 sal wykładowych

czyli około 500 normalnych 7-io klasowych szkół.

Wobec tego ogromu potrzeb i stwierdzonej poprawy stanu finansowego miasta, plan budowy szkół w roku bieżącym został zakreślony na szerszą skalę. Przystąpiono już do

budowy 5 gmachów szkolnych na

pomieszczenie szkół powszechnych, o łącznej ilości sal wykładowych 117 (4 gmachy po 26 klas i 1 na 13), zaś w najbliższym czasie ma się rozpocząć budowa

dalszych 7 gmachów

(6 po 26 klas i 1 na 13).

Ponadto jeszcze w bieżącym sezonie budowlanym ma być rozpoczęta budowa 2 szkół rękodzielniczych, 1 rzemieślniczej i jednego gimnazjum żeńskiego.

Począwszy od roku przyszłego miasto podejmie równoległe z budową szkół powszechnych i zawodowych

realizację sieci przedszkoli

dla dzieci w wieku od 4 do 7 lat. Takich zakładów wychowania przedszkolnego zamierza miasto wybudować w najbliższych latach około 150, licząc na 18 — 20 tysięcy dzieci.

Przy dotychczasowej budowie gmachów szkolnych stosowano

normalny schemat budowlany,

opracowany przez M. O. i W. R. który uwzględnia — prócz sal wykładowych — także salę gimnastyczną, rysunkową i dla robót ręcznych. Schemat ten obowiązuje w całym państwie.

Mimo to stolica bierze już z nim rozbrat. Nowe gmachy szkół miejskich są już budowane według bardziej postępowego planu, uwzględniającego szeroko wymagania

nowoczesnej pedagogiki i higieny szkolnej

i przewyższającego znacznie normalny schemat ministerjalny. Ten nowy plan budownictwa szkolnego został opracowany przez rzeczoznawców i zatwierdzony przez specjalną komisję rozszerzenia sieci szkolnej m. st. Warszawy.

Zmiany, które plan ten wprowadza, polegają na znacznym

zwiększeniu liczby sal pomocniczych,

WARSZAWA

Ul. Modlińska, na Pelcowiznie, 7-mio klasowa szkoła powszechna wykończona w r. 1922.

podzielonych na 4 grupy: 1) sale do nauczania: gabinety fizyczne, chemiczne, przyrody żywej i przyrody martwej, stacje meteorologiczne, sala dla radio, kino, sala muzyki i śpiewu; 2) sale o celach zdrowotno-higienicznych: pokoje lekarskie z gabinetem dentystrycznym i dla badań psychotechnicznych, natryski, jadalnie ogólne; 3) pomieszczenia dla samorządu szkolnego: kooperatywa, sklep uczniowski, pokój harcerski i 4) sale do zajęć pozaszkolnych: biblioteka i czytelnia uczniowska, świetlica, pokój na zbior-

ry uczniowskie, scenka, sala dla nauki gospodarstwa domowego dla dziewcząt, kilka sal rzemieślniczych dla chłopców, a ponadto, gdzie miejsce pozwoli: zagonki uczniowskie i ogród szkolny.

Wszystkie gmachy szkolne mają posiadać **centralne ogrzewanie, oświetlenie elektryczne i gaz.** Kubatura przeciętna nowobudującego się gmachu podwójnego, t. j. o 26 kl., wynosi około 35.000 m³. Koszta budowy każdego takiego gmachu ze wszelkimi instytucjami wyniosą około 1,5 milj. zł. Przy każdym gmachu szkolnym buduje się jeden lub dwa domy mieszkalne dla kierowników szkół, personelu nauczycielskiego i dla służby szkolnej, z uwzględnieniem wszelkich nowoczesnych wygód.

Wszystkie gmachy szkolne, których budowę już rozpoczęto i te, które objęte są programem bieżącego sezonu budowlanego, mają być oddane do użytku szkolnictwa — w myśl zawartych umów z przedsiębiorcami —

z początkiem przyszłego roku szkolnego, t. j. na jesieni 1926 r.

To samo dotyczy gimnazjum i szkół zawodowych.

Inż. bud. Leon Antoszewski.

Warszawa, 30 lipca 1925 r.

W sprawie obniżenia kosztów budowy.

Wszystkie wywody o ożywieniu ruchu budowlanego toczą się około zagadnienia:

jak obniżyć koszty budowy.

Rząd i społeczeństwo interesuje się sprawą tą nadzwyczajnie i niezawodnie obydwaj czynnik wysiłają swe najlepsze chęci dla rozwiązania tego problemu. Społeczeństwo, w kompetentnym swym odłamie, t. j. przez usta przemysłu budowlanego, formułowało już nieraz swe zdania i propozycje, których na tem miejscu powtarzać nie będziemy, gdyż są one każdemu aż nazbyt dobrze znane. Natomiast chciałbym

biur budowlanych ze stanem przedwojennym, zauważymy, że

liczba pracowników znacznie wzrosła.

Z drugiej strony wiadomo, że

obroty firm budowlanych naogół zmniejszyły się.

Cóż więc robi ów nadmiar urzędników? Czy powojenna wydajność pracy aż tak zmalała, że na ten sam obiekt budowlany potrzeba podwójnej i nieraz potrójnej ilości pracowników biurowych? Bynajmniej. Wielka ilość pracowników tłumaczy się prosto tem, że przynajmniej połowa z nich zajmuje się

Arch. Juljan Lisiecki

Dom dla dwóch rodzin w Brześciu n B.

wskazać na to, że rząd nasz i poza ułatwieniami podatkowymi i t. p., mógłby się w znacznej mierze do potania budowy przyczynić.

Mam tu na myśli

technikę i organizację wypłat

należności za wykonane roboty.

Jeżeli porównamy dzisiejszy stan personalny

zestawianiem rachunków i inkasem.

Przyjrzyjmy się na przykładzie konkretnego faktu, co to znaczy inkasować w Polsce pieniądze (wypadek zaczerpnięty z życia).

Władza centralna, zawierająca umowę i „przelewającą” pieniądze, znajduje się na miejscu A. Budowla idzie w miejscu B, oddalonym o stokilkadziesiąt km. od A. Kasa, która wypłaca pieniądze, znaj-

duje się w miejscu C, oddalonym od B, o dalsze 100 km. Przyjmujemy narazie najłagodniejszy wypadek, że sprawa samego kredytu „przelania” i księgowania jest załatwiona i uporządkowana. Na linii A—B—C następuje wtedy

następujący ruch:

Firma z siedzibą w A jedzie do B, aby tamże kierownictwu robót złożyć rachunek. Otrzymawszy sprawdzony rachunek, wraca do A, aby uzyskać podpis przewodniczącego „komisji budowlanej”. Uszczęśliwiona tymże podpisem spieszy znowu do B, aby otrzymać od kierownictwa rejonu asygnatę. Po ponownym (t. j. trzecim) sprawdzeniu rachunku, otrzymuje asygnatę (na asygnacie kilka podpisów) i pędzi już do C, aby wreszcie dopaść gotówki. Jeżeli zresztą wszystko w porządku może już z gotówką z C wrócić do A.

okresu, jak nie budowa sama? Wyliczmy procenta, jakie przemysł budowlany płacić musi za wyłożony kapitał w ciągu 4 zimowych miesięcy, niepokrytych kredytem. Wyliczmy utrzymanie biura i administracji przedsiębiorstwa w ciągu miesięcy, w których nic się nie buduje, ponieważ brak kredytów na budowanie nie pozwala. Ktokolwiek dotyka się rynku pieniężnego chwili bieżącej, od razu odczuje cały ogrom

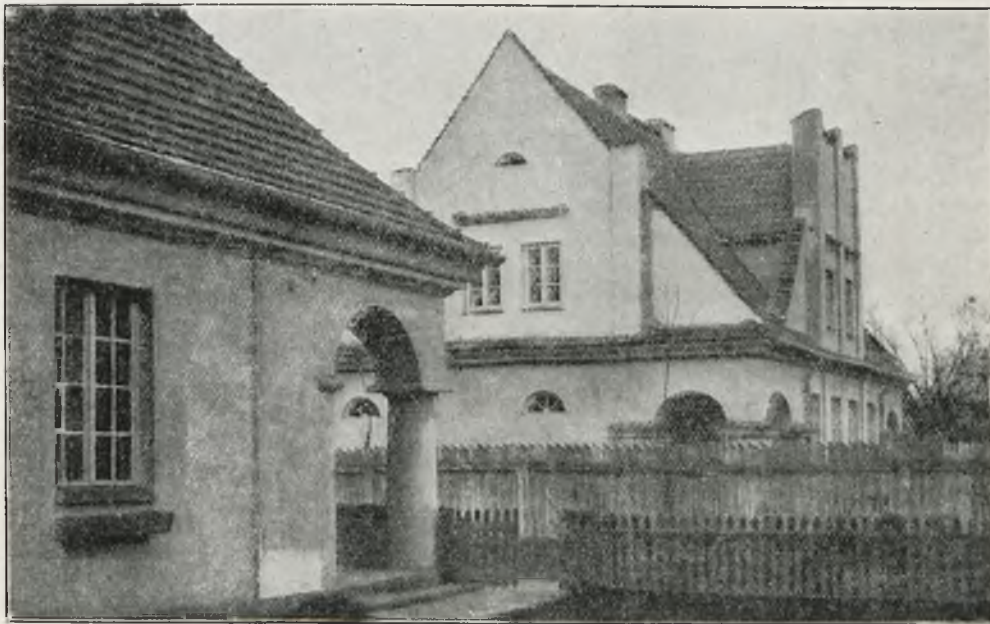
klęski,

jaka w ten sposób zawiedzione przedsiębiorstwo nawiadza.

Ciężar ten nie rozplywa się bez śladu w kieszeni przedsiębiorcy. Nic w świecie nie ginie, więc

zginąć nie mogą i straty,

jakie poniósł przedsiębiorca przez przetrzymywanie

Fot. S. Plater-Zyberk

Fragment z Kolonii dla urzędników w Brześciu n/B.

Jeżeli firma podnosi większe sumy, koszt takiej eskapady wyraża się, jak każdy domysleć się może, kilku procentami od podniesionej sumy, przy małych sumach wzrastają generalja z tego tytułu tak znacznie, że

nie dadzą się już pokryć żadną racjonalną kalkulacją.

Jednak i w najlepszych wypadkach, w dzisiejszych bezgotówkowych i bezkredytowych czasach, każda firma, chcąc zrobić jakie takie obroty, musi się uzbroić w kilku szybkobiegaczy na kilku samochodach, którzy „robią” pieniądze. Inaczej w kilka tygodni zamknie sklepik.

W powyższym przyjąłem wypadek, że „wszystko w porządku”. Prawdziwa tragedia rozpoczyna się jednak z momentem, kiedy kasjer przy okienku orzecznie:

„brak kredytu”.

Zdawałoby się, że takie dictum jest niemożliwe. A jednak jest ono u nas i to już blisko od roku, na porządku dziennym. Już roboty w końcowych miesiącach zeszłego roku zostały bez opłaty i stan ten utrwała się. Któż poniesie kosztą tego nieopłaconego

mu wypłat. Straty te wychodzą na jaw przy następnej konkurencji. Przedsiębiorca budowlany, zamiast robić właściwe i potrzebne dla jego interesu inwestycje, część kapitału zakładowego i obrotowego zjada. Częściowo strawił go banki procentami od pożyczek, częściowo pochłonęła go jego własna, bez roboty siedząca administracja. A ponieważ klęska kredytowa dotyka w równej mniej więcej mierze cały przemysł budowlany, więc konkurenci przy nowych przetargach wyrównani są w siłach, a raczej wszyscy

w równej mierze osłabli.

Słaby przemysł musi dać ceny wysokie, a ceny te płacić będzie Skarb.

Straty, jakie przemysł budowlany ponosi rok rocznie przez braki kredytowe, są tak znaczne, że nawet trudno je ująć w pewne przybliżone cyfry. Brak ilościowych danych jednak nie może osłabić faktu, że przemysł budowlany, zamiast wstępować w erę ożywionego ruchu budowlanego wzmocniony, na skutek takiej gospodarki przeprowadza swe kalkulacje na przyszłość z coraz większym zniechęceniem, z troską, aby przyszłość nie dała mu

jeszcze więcej rozczarowań i strat.

A teraz uprzytomnijmy sobie, jaką olbrzymią pracę wykonać musi nasz polski aparat urzędniczy, aby pieniąż z kasy rządowej mógł się dostać do rąk przedsiębiorcy. Na wrywki biorę jedno z ministerstw, naprz. ministerstwo spraw wojskowych. Czynności te podaję szkiecowo, nie dotykając szczegółowych czynności w poszczególnych instytucjach. A więc:

1) Kierownik rejonu, w którym prowadzi się robota, wzywa piśmiennie przewodniczącego komisji budowlanej danej budowy, do złożenia mu

wykazu sum,

jakie potrzebne będą na okres najbliższego miesiąca.

2) Przewodniczący komisji budowlanej daje w odpowiedzi na 1) do kierownika rejonu

budżet miesięczny

z zapotrzebowaniem pieniędzy.

11) Centralna księgowość, po otrzymaniu obydwu dokumentów, przesyła do kasy centralnej zawiadomienie, że

otwiera kredyt

na odnośną sumę z odnośnym przeznaczeniem.

12) Kasa centralna przesyła do szefostwa-intendentury pismo, że kredyt na sumę X dla departamentu budownictwa

jest otwarty.

13) Departament budownictwa, po otrzymaniu zawiadomienia 12) wysyła do szefostwa inż. i sap. rozdzielniki sum, wykazując,

jakie pieniądze na jakie rejonu

są przeznaczone.

14) Szefostwo inż. i sap.

dzieli sumy,

WARSZAWA

Sala w głównym urzędzie pocztowym.

3) Budżet ten przesyła kierownik rejonu do swego szefostwa.

4) Szefostwo odsyła budżet ten do departamentu V.

5) Departament odsyła budżet ten do szefa administracji.

6) Szef administracji komunikuje departamentowi swą zasadniczą zgodę z budżetem.

7) Departament przygotowuje wtedy dwa egzemplarze, z których:

a) jeden wysyła do kierownika budżetu przy szefie administracji.

b) drugi wysyła do kontroli generalnej.

8) Kierownik budżetu komunikuje swą zgodę z budżetem departamentowi.

9) Kierownik budżetu otwiera równocześnie właściwe konto w centralnej księgowości u kierownika budżetowego wojskowego.

10) Kontrola generalna

uprawomocnia otwarcie konta,

przez przesłanie do centralnej księgowości swej zgody z budżetem.

stosownie do rozdzielnika, na rejonu, przesyłając rozdzielniki do szefostwa intendentury w tym celu, aby szefostwo intendentury zawiadomiło kasę centralną

o możliwości podnoszenia

z równoczesnym zawiadomieniem rejonów o przyznaniu im żądanych lub zredukowanych kredytów.

15) Centralna kasa w Warszawie przesyła swym oddziałom na prowincji sumy przez

„przelanie“.

16) Rejon wypisuje asygnaty na odbiór pieniędzy z prowincjonalnym oddziale.

17) Przedsiębiorca otrzymuje gotówkę w postaci złotych w prowincjonalnym oddziale.

Czynności te wykonywa nasz aparat państwowy co miesiąc (przy naszym miesięcznym budżetowaniu się).

A ile czasu zajmuje powyższa manipulacja?

Aby sobie ogrom tej pracy jeszcze lepiej uprzytomnić, podzielimy sobie jeden z powyższych punktów na drobniejsze jeszcze punkciki,

Biorę na wrywki n. p. departament. Odnośne pismo

a) idzie do dziennika podawczego, b) przechodzi do kancelarii, c) trafia do sekretarjatu, d) znajduje się na stole szefa wydziału, e) wraca do sekretarjatu, f) kieruje się do referenta i upiększa się koszulką, g) uzyskuje akceptację szefa wydziału, h) szef wydziału wnosi je do szefa departamentu, i) wraca przez szefa wydziału do referenta, który sprawę przepisuje na czysto, k) odnosi się do szefa wydziału i szefa departamentu do podpisów, l) pismo zabiera sekretarjat i oddaje do kancelarii, m) kancelarja od-

syła do dziennika podawczego, n) dziennik podawczy wysyła do następnej instancji.

Oto, co wypełnia treść tych długich tygodni i miesięcy, które przedsiębiorca budowlany czeka na swe pieniądze.

Któż to czekanie opłaca? Bezpośrednio oczywiście przedsiębiorca budowlany. Pośrednio jednak i w ostatniej instancji społeczeństwo, a to dlatego, że przemysł budowlany będzie w ten lub inny sposób chciał

powetować straty,
wynikłe z przewlekania wypłat.

Racjonalna gospodarka cieplna na Kolejach.

Lwia część ogólnej konsumpcji węgla kamiennego w Polsce przypada na koleje. Jeżeli uprzytomnimy sobie, że zużycie węgla u nas wynosi

rocznie przeszło 30 milionów tonn,

łatwo sobie przedstawić, jak kolosalne ilości węgla pochłania kolej. Dość powiedzieć, iż koszty opalania parowozów wynoszą 25% ogólnych wydatków eksploatacyjnych kolei. Parowozy kolejowe pożerają nieprawdopodobną ilość węgla, są jego głównym odbiorcą i konsumentem. Stąd też kwestja racjonalnego i możliwie całkowitego wyzyskania energii cieplnej przez parowozy jest

zagadnieniem niezmiernie ważki,

stanowiącem o rozwoju środków i dróg transportowych przez odpowiednie obniżanie taryf, a co za tem idzie, o stanie dobrobytu kraju.

Badania, przeprowadzone nad procesem spalania się węgla w parowozie (przez specjalną komisję w dyrekcji katowickiej polskich kolei państwowych), wykazały następujący mniej więcej

szemat zużycia energii cieplnej węgla:

3% pozostaje w popiele i miale, przelatującym przez ruszta, w dymnicy osiada jako sadza 3%, przez komin uchodzi (dym i iskry) 26%, promieniowanie pochłania 4%, z parą odlotową ginie 56%; na poruszanie więc tłoków w cylindrach pozostaje zaledwie 8%. Jeśli z tej liczby odtrącimy 1 i pół procent na tarcie, jakie zachodzi w poszczególnych częściach parowozu, otrzymamy

6 i pół % całkowitej ilości cieplnej węgla zużytego, która idzie na poruszanie parowozu. 93 i pół % marnuje się bezpowrotnie. Jestto niesłychana dysproporcja między ilością właściwej energii a ilością otrzymanej pracy, właściwa wszystkim motorom cieplnym. Jak widzimy z powyższego, olbrzymie masy węgla

idą na marne.

Jakkolwiek ogólne ilości węgla, jakie się znajdują w skorupie ziemi, są b. znaczne i nawet przy obecnej znacznie wzmagającej się z roku na rok konsumpcji tego artykułu, wystarczyłyby jeszcze na wiele, wiele lat, to jednak z punktu widzenia zarówno dbałości o pomyślność ekonomiczną własnego kraju, jak i ze względu na

kulturalną odpowiedzialność za szafowanie

tak bezcennym skarbem ludzkości, jakim jest węgiel, sprawa ta nie może nam być obojętną. Należy zwró-

cić uwagę na to, iż wielkie ilości energii węgla, ginące w powietrzu bezużytecznie w postaci dymu i pary z maszyn parowych, nie są jedynie równoważnikiem pewnej ilości węgla, lub też wartości takiej to a takiej sumy pieniędzy. Razem, a właściwie w postaci bezużytecznie spalonego węgla,

giną olbrzymie ilości niesłychanie ważnych produktów

WARSZAWA

Gmach Stow. Techników.

i związków, bez których współczesny przemysł chemiczny, a po części i techniczny obyćby się nie mógł. A więc koks, gaz świetlny i cały szereg dalszych produktów suchej destylacji węgla kamiennego, jak amongin, benzol, toluol, ksylol, kwas karbolowy, kresole, naftalina, antracen i t. d. i t. d., a w dalszych

przeróbkach barwniki anilinowe i inne pochodne benzolu, mające niesłychanie ważne zastosowanie techniczne i do badań naukowych. Śmiało rzec można, iż bez węgla i jego produktów

niemożliwy byłby współczesny

rozwój nauki i postęp techniczny. Zrozumiały to oddawna narody zachodniej Europy i Ameryka. To też

WARSZAWA **Klatka schodowa w gmachu Stow. Techn.**

wre tam praca badawcza w kierunku wytworzenia takich warunków technicznych, przy których można by do maksimum wykorzystać energię ciepłą węgla.

U nas, jak już rzekłem, najbardziej zainteresowane są w tej kwestji koleje państwowe, jako posiadające największą ilość motorów ciepłych-parowozów. To też ministerjum kolei już dawno weszło w tę sprawę, lecz poszło przedewszystkiem

w kierunku najmniejszego oporu:

dążąc do możliwie oszczędnego zużycia węgla, wydał instrukcje maszynistom parowozów, ustanawiające premje za oszczędne używanie paliwa (poniżej pewnej normy), lub też kary za t. zw. przepał.

W praktyce maszyniści z wielu względów znacznie częściej płacą przepały, niż otrzymują premje. Zarządzenie to, oczywiście, słuszne w pewnych granicach,

nie rozwiązuje jednak sprawy.

Niejednokrotnie wina przepału leży w złym stanie parowozu, z braku dostatecznie opracowanych i wypróbowanych metod palenia w parowozach i t. p. Te właśnie sprawy wymagają czynnej, pozytywnej, badawczej ingerencji odpowiednich czynników. Usilna dbałość o stan parowozów (kwestja ta w ostatnich czasach uległa kolosalnej poprawie), próby nad jakością paliwa parowozowego, studja nad metodami opalania kotłów, tudzież badania konstrukcji parowozów, kotłów, palenisk i t. d. — wszystkie tego rodzaju poczynania kompetentnych władz kolejowych **przyczyniłyby się znakomicie do uratowania węgla**, marnowanego bezprodukcyjnie wskutek niedopatrzeń i zaniedbań, z drugiej zaś strony doprowadziłyby może do wynalezienia sposobów i takiej konstrukcji parowozów, która przy zwiększeniu pracy pożytecznej maszyny wymagałaby mniejszej ilości paliwa. Państwowa rada kolejowa w lutym r. ub. wystosowała do ministerjum kolei wniosek o stworzenie w ministerjum specjalnego wydziału, złożonego ze specjalistów, któryby się zajmował

wyłącznie sprawą gospodarki cieplnej na kolejach, badaniem gatunków węgla, studjami nad ulepszeniami i wynalazkami. Rada zażądała również powołania w każdej dyrekcji kolejowej komisji węglowej, która by w kontakcie z wydziałem zajmowała się sprawami cieplnymi. Ostatnio odbyty w Warszawie

zjazd gazowników i wodociągowców

z całej Polski również poruszył sprawę racjonalnego wykorzystywania węgla jako materiału opałowego. Sprawa zatem, jak widzimy, znajduje należyte zrozumienie. Oby się jednak nie skończyło na tem tylko. Polska technika i polska nauka wnieść musi do ogólnoludzkiego dorobku swe własne, przez siebie wytworzone wartości, prawdy, przez siebie wydarte przyrodzie. Zyskamy na tem przedewszystkiem na zewnątrz i utwalimy swoje stanowisko wśród ludów świata daleko silniej, niż przez papierowe traktaty, przyjaźnie i t. p., które często zawodzą. **P. M.**

Budowa strażnic celnych.

Rozwijające się szybkim tempem budownictwo państwowe dosięgło granic Rzeczypospolitej. W chwili obecnej z inicjatywy ministerstwa skarbu, ministerstwo robót publicznych przedsięwzięło budowę wzdłuż granicy państwa, całego szeregu budynków, przeznaczonych na

placówki straży celnej.

Między innymi przyjęto typ budynku, opracowany przez architekta p. P. Palado, zawierający oprócz kancelarji kilka mieszkań dla funkcjonarjuszy straży celnej oraz budynki gospodarcze.

Budynki mają powstać przy kordonach granicznych co kilka kilometrów i znaczna ich część

jeszcze w roku bieżącym będzie oddana do użytku.

W ten sposób zostanie zaspokojony panujący głód mieszkaniowy, gdyż dotychczas funkcjonarjusze straży celnej, pełniący bardzo ważną i odpowiedzialną służbę, zmuszeni byli zamieszkiwać w pobliskich wsiach, lokując się w budynkach prywatnych i nieodpowiednich.

Na terenie województwa warszawskiego w najkrótszym czasie zostanie wzniesiony przez okręgową dyrekcję województwa warszawskiego jeden budynek na placówkę straży celnej

we wsi Kopiejka pow. Przasnyskiego.

Otwarcie mostu Ks. Józefa Poniatowskiego w Warszawie i widoki dalszej odbudowy.

Otwarcie mostu dla ruchu pieszego nastąpiło 6 lipca.

Program uroczystego otwarcia mostu dla ruchu publicznego, które nastąpi nieodwołalnie 9 sierpnia, ustalony został, jak następuje:

O godz. 10 rano nastąpi zjazd gości zaproszonych od strony Nowego Świata, Al. 3 Maja i wiaduktu, zbiórka zaś ich odbędzie się na początku mostu w pobliżu wieżyc mostowych. Nabożeństwo celebrowane będzie przed ołtarzem, ustawionym na jednym z odbudowanych filarów warszawskich.

Przezięcia wstęgi

dokona p. prezydent miasta, poczem nastąpi poświę-

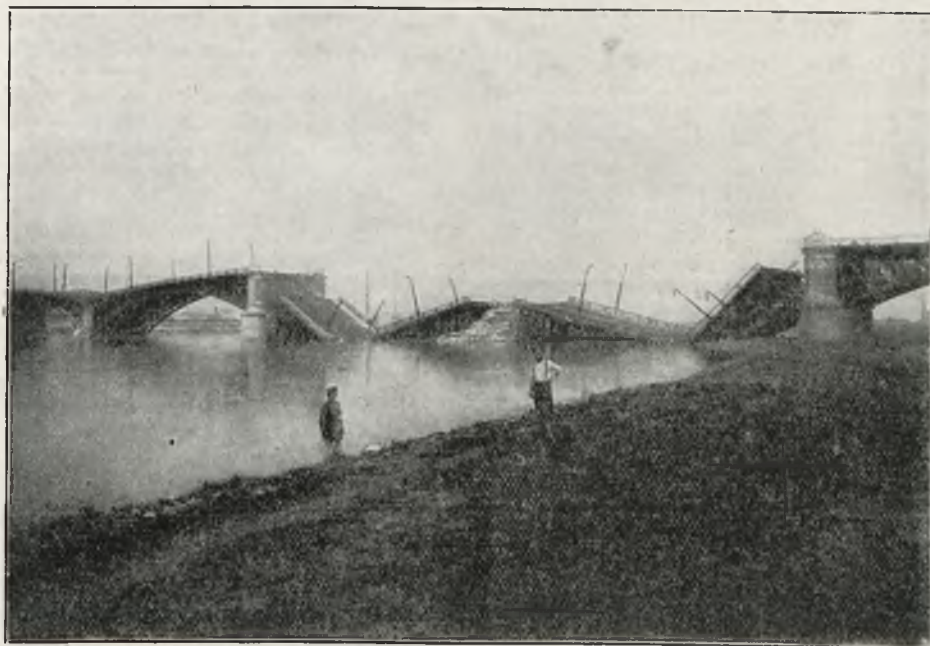
stał do rady miejskiej z wnioskiem w sprawie upoważnienia do odbudowy

drugiej połowy mostu

Poniatowskiego.

Program robót przewiduje trzy serie: 1) odbudowę filarów i zakup żelaza w hutach w drugiej połowie r. b.; 2) zmontowanie przeseł w r. 1926 i 3) odbudowę jezdni, chodników i t. d. w pierwszej połowie 1927 r. Koszt robót pierwszej serii wyniesie 1,200,000 zł., drugiej 1,400,000 zł., trzeciej 400,000 zł., ogółem

koszt odbudowy drugiej połowy mostu wyniesie 3 miliony zł.

WARSZAWA Most Poniatowskiego po zerwaniu przeseł przez rosjan w r. 1915.

enie mostu przez celebranta i przejście gości tam i z powrotem po odbudowanej części mostu. Przemówienia wygłoszą: prezydent miasta inż. Wład. Jabłoński w charakterze przewodniczącego komitetu odbudowy mostu, prezes rady miejskiej, senator Baliński, minister robót publicznych, p. Rybczyński, minister kolei, p. Tyszka, oraz kierownik odbudowy mostu, inż. Plebiński, który poda

zarys historii budowy i odbudowy mostu.

Poczem nastąpi cercle towarzyski w powilonach mostu.

Wkońcu zaproszeni goście przejadą wagonami tramwajowymi po moście, Al. Poniatowskiego i ul. Zieleniecką.

Tymczasem magistrat m. st. Warszawy, wy-

Komisja finansowo-budżetowa rady miejskiej podzieliła pogląd, iż ukończenie odbudowy obecnie będzie tańsze wobec zgromadzonych na miejscu przyrzadów i urządzeń pomocniczych, ze względu zaś na potrzebę odciążenia mostu Kierbedzia — konieczne. Komisja była jednak zdania, iż odbudowa mostu

obciążać winna właściwie skarb państwa,

a nie obywatele miasta w okresie ciężkiego przesilenia gospodarczego. Dlatego pokrycie odpowiednich wydatków winno nastąpić drogą zaciągnięcia pożyczki inwestycyjnej.

Komisja przedstawiła wniosek, upoważniający magistrat do odbudowy drugiej połowy mostu ks. Poniatowskiego w r. 1925 za 1,200,000 zł., na rachunek pożyczki inwestycyjnej.

Regulamin dla Komitetów Rozbudowy.

Komisariat do Spraw Kredytu Budowlanego przy Ministrze Skarbu wydał następujący regulamin dla komitetów rozbudowy miast:

Poza prawami i obowiązkami, włożonemi na komitety rozbudowy, ewentualnie magistraty przez ustawę o rozbudowie miast z dn. 29-go kwietnia 1925 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr. 51), oraz przez przepisy wykonawcze do tej ustawy („Dz. Ust. R. P.” Nr. 56 i 57), komitety rozbudowy, ewentualnie magistraty winny przestrzegać, co następuje:

1) Kredyty budowlane, wyasygnowane przez Rząd, mają na względzie zapobiec głodowi mieszkań, przeto używane być winny na budowę mieszkań tanich — pierwszej potrzeby, jako to mieszkań 1, 2, 3-pokojowych, nie licząc kuchni, łazienki i innych niezbędnych ubikacji. Mieszkania większe, 4 — 5-ciopokojowe, mogą być budowane tylko w wyjątkowych wypadkach, jednakże ilość takich mieszkań musi być ograniczona i nie powinna przekraczać 10 proc. ogólnej ilości budujących się mieszkań.

Powierzchnia podłogi dla mieszkań określona zostaje stosownie do orzeczenia Komisji Budowlanej Komitetu Normalizacyjnego przy M-stwie Przemysłu i Handlu, oraz M-wa Robót Publicznych:

dla 2-pokojowych z kuchnią, łazienką i ubikacjami na 65 m², dla 3 pokojowych z kuchnią, łazienką i ubikacjami na 90 m², dla 4 pokojowych z kuchnią, łazienką i ubikacjami na 120 m², dla 5 pokojowych z kuchnią, łazienką i ubikacjami na 140 m².

Powyższe normy nie obejmują przekroju murów oraz powierzchni klatek schodowych. Wysokość pomieszczeń nie powinna przekraczać 2,80 m. w świetle i 3,15 m. od podłogi do podłogi.

Ponieważ powyższe ograniczenia wprowadzone zostały w celu zmniejszenia kosztów budowy, a nie ze względów technicznych, przeto w zasadzie kredyt udziela się na mieszkania powierzchni użytecznej nie więcej, niż 90 m², co odpowiada 126 m² powierzchni domu i $126 \times (3,15 + 0,35) = 441$ m³ budowy. Większych mieszkań, z użyteczną powierzchnią do 140 m², czyli powierzchni domu 196 m², a kubatury $196 \times (3,15 + 0,35) = 686$ m³, może być nie więcej, niż 10 proc. Jeżeli w domu jest więcej, niż 10 proc., mieszkań większych, to można liczyć kubaturę każdego mieszkania $441 + 10$ proc. od $(686 - 441) = 467$ m³. Jednakże małe mieszkania, mniejsze, niż 90 m² użytecznej powierzchni, należy liczyć według rzeczywistej kubatury.

2) Przy przyjmowaniu od petentów podań komitety rozbudowy, ewentualnie magistraty obowiązane są przestrzegać, aby takowe zawierały koniecznie:

- powierzchnię domu, wysokość pomieszczeń, ogólną wysokość domu (licząc średnią wysokość od terenu do wierzchu gzymsu) i kubaturę całego domu, stosownie do powierzchni i średniej wysokości domu,
- ile jest mieszkań z wyszczególnieniem płaszczyzny każdego mieszkania,
- jeżeli są pomieszczenia niemieszkalne, to jakie, wiele i jaka ich powierzchnia.

3) Przepisy powyższe nie przeszkadzają bynajmniej budowie mieszkań większych i bardziej luksusowych od tych, które są normą objęte, z tem tylko zastrzeżeniem, aby różnica z tego wynikła została pokryta wyłącznie z funduszu własnego budującego, jak to jest przewidziane w par. 4.

4) Jeżeli udzielony kredyt będzie mniejszy od kosztorysu budowy, to sumy nieobjęte kredytem muszą być w całości uzupełnione przez budującego, przyczem te sumy będą musiały być wydatkowane proporcjonalnie, w miarę postępu budowy i wmiarę otrzymanych zaliczek z przyznanego kredytu budowlanego.

5) Komitety rozbudowy ewentualnie magistraty, przeprowadzając podział kredytów im przypadających, oraz stawiając swoje wnioski w poszczególnych wypadkach co do mającego być udzielonego kredytu na budowę, muszą zwracać baczną uwagę, aby przyznany kredyt, poza własnym funduszem budującego, ustawą przewidzianym, wystarczał na zupełne wykończenie budowanego domu. W razach niemożności przyznania pożyczki w całości, należy wyraźnie wskazać, jakie domy, z szeregu domów danej jednostki, lub jaka część domu może

być budowana w danym okresie budowlanym, by uniknąć tego wypadku, że budowa nie została zakończona z chwilą wyczerpania udzielonej pożyczki.

6) Przyznany kredyt dla każdej poszczególnej budowli będzie wydawany w ratach w miarę postępu budowy i w miarę wkładów budującego, kredytem nieobjętych.

7) Jeżeli tylko część projektowanego domu ma być przeznaczona na cele mieszkaniowe, a część na sklepy, biura, warsztaty i t. p. cele niemieszkalniowe, to kredyt może być przyznany na tę część ogólnego kosztorysu, która obejmuje sobą część mieszkaniową. Różnicę z tego wynikłą musi uiścić budujący z własnych funduszy w myśl par. 3 i 4.

8) Przypadające każdej gminie miejskiej do podziału sumy kredytów budowlanych winny być dysponowane w ten sposób — pod względem kolejności, — aby różne kategorie budujących mogły z nich korzystać. Jako przykład może służyć następująca tablica, przypadających na daną gminę sum:

I.—Dla kooperatyw, domów akademickich, innych instytucyj, budujących domy mieszkalne nieobliczone na zysk	—45%	ogólnej sumy
II.—Dla osób i przedsiębiorstw prywatnych na wykończenie i nowe budowy	—35%	„ „
III.—Dla zarządów miejskich	—10%	„ „
IV.—Na rezerwę (remont i zasilenie poprzednich grup)	—10%	„ „

Wskazaniem jest, aby była uwzględniona w odpowiedniej mierze budowa domów mieszkalnych dla robotników.

Każda z powyższych kategorii winna być podzielona na następujące podgrupy:

- Podgrupa A — budynki, wyprowadzone pod dach, których wykończenie winno nastąpić w bieżącym sezonie budowlanym.
- „ B — budynki rozpoczęte, których budowa winna być doprowadzona pod dach w bieżącym sezonie budowlanym.
- „ C — budynki projektowane, do których budowy jeszcze nie przystąpiono.

Pożyczki przyznawane będą stosownie do powyższego podziału na grupy i podgrupy, tak, że komitety rozbudowy, ewentualnie magistraty nie mogą przyznawać pożyczek na nowe budowle, dopóki nie zostaną zaspokojone potrzeby kredytowe budowli rozpoczętych, w kolejności ich zaawansowania w budowie.

9) Przy określaniu wysokości kredytu należy skontrolować załączony do podania kosztorys, zastosowując się do miejscowych cen materiałów budowlanych i robocizny, określając w ten sposób wartość 1 m³ budowy i przyjmując pod uwagę, aby można było po tej cenie oddać budowę firmie budowlanej. Kosztorys winien być tak sporządzony, by uwzględnił celowe oszczędności przy użyciu materiałów budowlanych, robocizny i wykonania robót. Jako zasadę należy przyjmować wejście do mieszkania jedno, może być łazienka, odrobienie wewnętrzne i zewnętrzne skromne, fasada niekosztowna, jednak niekosztowna. Kubatura domu, pomnożona przez koszt budowy 1 m³ danej budowy, wraz z 5 proc. dodatkiem na koszt organizacyjny i kierownictwo budowy, stanowić będzie właściwy kosztorys budowy. Jeżeli podany przez budującego kosztorys będzie niższy od przyjętych wyżej norm, należy go zatwierdzić.

10) Przy pożyczkach, udzielonych na domy w budowie zaawansowane, jeżeli koszt wykonanych robót jest większy, niż to przewiduje ustawa z funduszy własnych, pożyczka może być przyznana w całości, jednak nie wyżej od wartości kosztorysu robót niewykonanych. Pożyczki, zaciągnięte poprzednio w bankach państwowych, podlegają skonwertowaniu, lecz nie zwrotowi.

11) Jeżeli kredyt, o który ubiega się budujący, ma być przeznaczony na budowę domu dochodowego, to konieczne jest, by budujący przedstawił sposób określenia przyszłego komornego, bądź też całkowitej lub częściowej sprzedaży danego obiektu. Ceny powyższe muszą być jednak takie, by zachęcały do budowy, czyli pokrywały koszt własny i dawały godziwy zysk.

Wiadomości ogólne.

CO UCZYNIŁ RZĄD DLA OŻYWIENIA BUDOWNICTWA.

Deklaracja premiera Grabskiego w komisji skarbowo-budżetowej daje dosyć wyraźny obraz naszego obecnego położenia ekonomicznego. Najważniejsze punkty tego przemówienia, to bilans handlowy, ruch budowlany i stosunki ekonomiczne z Niemcami.

Na podstawie deklaracji premiera wiemy, że rząd wydał na cele budowlane kolejowe 19 milionów, że Bank Gospodarstwa Krajowego wydał na akcję budowlaną 4 miliony, 8 milionów otrzymał przemysł budowlany, 38 milionów jest do dyspozycji komitetów budowlanych. Ogółem wynikałoby z tego, że w roku bieżącym rząd przeznaczył już 71 milionów na ożywienie budownictwa w Polsce. Jestto suma znaczna, jednak dotąd zdaje się, nie jest jeszcze należyte wyzyskana, pomimo, iż sezon budowlany obecnie powinien się znajdować w największym swoim rozkwicie.

A ZASTÓJ JAK STAŁ, TAK STO!

Obawiano się, iż zabraknie cegły, cementu i wapna w momencie gorącej pracy w budownictwie. Tymczasem na rynkach cegły, cementu, gipsu, wapna, drzewa budowlanego nie widać większego ruchu.

Nie można tego tłumaczyć wygórowanymi cenami, gdyż ceny niektórych artykułów budowlanych są niższe od przedwojennych. Da się to powiedzieć przedewszystkiem o cementie, który konkuruje z cementem niemieckim na rynkach zagranicznych, a kosztuje 5 zł. — 100 kg. (w r. 1913 — 1 dol.)

Pewne stosunkowo nieznaczne ilości artykułów budowlanych (deski, dachówki azbestowe, i t. p.) zakupuje się w celach remontowych, lecz nie ratuje się sytuacji na rynkach artykułów budowlanych.

Większość obecnych zamówień przypada na roboty kanalizacyjne i konieczne prace remontowe tam, gdzie domy groziły zaważaniem.

RZĄD UDZIELIŁ POMOCY ZWIĄZKOM KOMUNALNYM.

Cały szereg związków komunalnych rozpoczął roboty inwestycyjne. Najpoważniejsze prace podjęto w kilku miastach, dzięki tranzakcji, zawartej z firmą amerykańską Ulen and Co. Pozatem znaczny szereg prac drobniejszych wszedł do budżetów inwestycyjnych związków. Część tych robót ma za zadanie dostarczenie pracy rzeszom ludzi, dotkniętych bezrobociem.

Ministerstwo Skarbu, ażeby dać możność jaknajrychlejszego podjęcia tych prac, udzieliło samorządom zaliczki na poczet przyszłych wpływów podatkowych, przewidywanych w znacznie zwiększonych ilościach w okresie jesiennym.

Zaliczek takich ministerstwo wydało do połowy lipca przeszło dwanaście milionów złotych

JAK OTRZYMAĆ KREDYT BUDOWLANY OD RZĄDU.

Już od przeszło 2 miesięcy bank gospodarstwa krajowego udziela pożyczek na budowę domów, a jednak wielu ubiegających się o te pożyczki nie wie dotychczas, jakim formalnościom winni zadość uczynić. Dla informacji tedy petentów podajemy poniżej dokładny schemat wymagań ustawy.

Podania o pożyczkę winny zawierać:

Kwotę i cel żądanego kredytu, przewidywany sposób i źródła pokrycia żądanej pożyczki (np. konwersja pożyczki na długoterminową hipotekę) oraz imiona i nazwiska proponowanych żyrantów.

Do podania należy dołączyć:

1) wykaz hipoteczny lub bodaj świadectwo hipoteczne, jeżeli zaś hipoteka ma wierzycieli, z podaniem należnych im sum i czasu, z którego wierzycielności ich pochodzą;

2) spis nieruchomości i wszystkich znajdujących się na niej budynków (wymary, materiał, stan, przybliżony wiek);

3) plan sytuacyjny nieruchomości;

4) plan zamierzonej budowy z zewolaniem władzy na jej wykonanie, podpisany przez prowadzącego budowę architekta;

5) kosztorys zamierzonej budowy podpisany przez architekta, prowadzącego budowę, z wykazaniem kompleksu robót już wykonanych i z wyszczególnieniem robót pozostających jeszcze

do wykonania, ich kosztów i opinia, w jakim terminie mogą być wykonane;

6) zaświadczenie o stanie majątkowym i zdolności kredytowej proponowanych żyrantów.

Pożądaną jest również fotografia budynku, wykazująca obecny stan budowy.

Dokumenty, wymienione pod 2, 3, 4 i 5 jak również i ewentualna fotografia winny być potwierdzone przez architekta miejskiego, względnie wydział budowlany magistratu.

Stosownie do przepisów o kredycie budowlanym, kredytowane będą wyłącznie budowy domów murowanych.

Nadto spółdzielnie winny przedłożyć: 1) statut, 2) rejestr spółdzielni, 3) listę członków, 4) bilans.

Podania kierować należy do miejscowego komitetu rozbudowy miasta.

UPOŚLEDZENIE MIAST ZNISZCZONYCH.

Do ministerstwa skarbu ciągle napływają podania od miast, zniszczonych wskutek działań wojennych (Brześć nad Bugiem, Przasnysz i t. d.) o rozszerzenie kredytów na odbudowę. Podania te nie mogą odnieść pożądanego skutku, gdyż wysokość kredytów, przeznaczonych na odbudowę zniszczonych domów, uzależniona jest od wysokości wpływów z daniny lasowej, pobieranej na cele odbudowy, zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 6 lipca 1923 r.

Gdy chodzi o kredyty, wypłacane na mocy ustawy z dnia 29 kwietnia 1925 o rozbudowie miast, to artykuł 12 tej ustawy nakazuje rozdział kredytów budowlanych w stosunku do wpłat poszczególnych miast na rzecz państwowego funduszu rozbudowy. Wpłaty te pochodzą przedewszystkiem z podatków od lokali, a więc miasta zniszczone, nie mając odpowiednich wpływów, mogą korzystać z kredytów państwowych na budowę w mniejszych znacznym rozmiarach niż te miasta, które wskutek działań wojennych nie ucierpiały i w których podatek od lokali na rzecz funduszu rozbudowy daje większe wpływy.

ZJAZD PUBLICYSTÓW I DZIENNIKARZY EKONOMISTÓW.

W dniach 5 i 6-go września r. b. odbędzie się we Lwowie pierwszy ogólny polski zjazd publicystów i dziennikarzy ekonomistów, w którym mogą wziąć udział wszyscy współpracownicy polskich wydawnictw ogólnych i specjalnych, pisujący w zakresie spraw gospodarczych, a także redaktorzy pism, nie posiadających odrębnego działu gospodarczego, zajmujący się zażądzeniami gospodarczymi na polu publicystycznym lub dziennikarskim.

Zjazd będzie miał na celu ustalenie potrzeb piśmiennictwa gospodarczego w Polsce oraz wytycznych rozwoju i zasad współpracy dla podniesienia poziomu polskiej publicystyki ekonomicznej, jako też ugruntowanie roli pedagogicznej pracy gospodarczej wobec społeczeństwa i ustalenie zadań tej pracy względem państwa i jego polityki gospodarczej.

Organizacją zjazdu zajmie się Komitet Organizacyjny w Warszawie, w następującym składzie: prezes Komitetu — Wincenty Trzebiński, wiceprezes Syndykatu Dziennikarzy Warszawskich (Kurjer Warszawski), członkowie Komitetu — Julian Kołomyjski (redaktor „Tygodnika Handlowego”), Wiktor Natanson („Warszawianka”), Czesław Peche (redaktor „Przemysłu i Handlu”), Jerzy Wiewiórski („Kurjer Poranny”).

Wszyscy publicyści i dziennikarze ekonomiści, pragnący wziąć udział w powyższym zjeździe, winni nadesłać pisemne zgłoszenia w terminie do dnia 20-go sierpnia r. b. pod adresem: Komitet Organizacyjny zjazdu publicystów i dziennikarzy ekonomistów, Nowy Świat 41, m. 16, W. P. Czesław Peche.

Szczegółowy program zjazdu ogłoszony będzie w drugiej połowie sierpnia r. b.

PRYWATNY RUCH BUDOWLANY W MIASTACH POLSKI.

Statystyka prywatnego ruchu budowlanego w większych miastach Polski w roku 1924, ilustruje ten ruch w następujących cyfrach: Warszawa — rozpoczęto 286 budowli ogółem, w tem 150 budynków mieszkalnych. Zakończono 195 budowli, w tem budynków mieszkalnych 93, Łódź — rozpoczęto 167, w tem 123 mieszk., zakończono 123, w tem mieszkalnych 103, Poznań — rozpoczęto 31, mieszk. 9, zakończono 65, w tem 15

bud. mieszk. Łwów — rozpoczęto 71, w tem 45 mieszk., zakończono 74, w tem mieszkalnych 41. Kraków — rozpoczęto 54 budowle, w tem 49 mieszkalnych, zakończono 37, w tem 27 mieszkalnych, Wilno — rozpoczęto 112, w tem 46 mieszkalnych, Bydgoszcz — rozpoczęto 106 budowli, w tem 9 mieszkalnych, zakończono ogółem 86 budynków, w tem 3 mieszkalne.

PÓLROCZE PODATKOWE.

Według sporządzonego przez ministerstwo skarbu zestawienia, wpływy z danin publicznych i monopolów za czas od 1 stycznia do 30 czerwca r. b. wyniosły 662,6 miljon. zł. Podatki bezpośrednie bez majątkowego przyniosły w tem półroczu 167,8 miljon. zł., co stanowi 50 proc. preliminarza całorocznego i 19,9 proc. sum. preliminowanych w budżetach miesięcznych.

Podatki pośrednie przyniosły 53,5 miljon. zł., co stanowi 54,2 proc. preliminarza całorocznego i 116,3 proc. sum. preliminowanych w budżetach miesięcznych.

Cła przyniosły 174,7 miljon. zł., t. j. 64,7 proc. budżetu całorocznego, zaś 123,9 proc. sum. preliminowanych w budżetach miesięcznych.

Oplaty stemplowe dały 57 miljon. zł., t. j. 57 proc. budżetu całorocznego, a 101,9 proc. sum. preliminowanych w budżetach miesięcznych.

DOMY URZĘDNICZE NA KRESACH.

Rząd przeznaczył na ten cel 7 i ćwierć milj. złotych.

W województwie Białostockiem ma być wybudowanych 146 domków urzędniczych o 189 mieszkaniach. W woj. Nowogródzkim stanie 46 domów z łączną liczbą 207 mieszkań. Województwo Poleskie otrzyma 64 domów o 257 mieszkaniach, Wołyńskie — 58 domów o 255 mieszkaniach i województwo Wileńskie — 42 domy o 135 mieszkaniach.

POLSKA NA WYSTAWIE PARYSKIEJ.

Prace jury na międzynarodowej wystawie sztuki dekoracyjnej w Paryżu rozpoczęły się d. 24 ub. m. i trwać będą bez przerwy do drugiej połowy września. Cały materiał wystawowy został rozsegregowany na 37 t. zw. klas, ujętych w pięć grup. Liczba sędziów, przyznanych dla każdego kraju, zależy od ilości eksponatów, oraz reprezentowanych klas. Polska otrzymała stosunkowo znaczną ilość, 25 punktów. Wkrótce ministerjum dokona wyboru członków jury, których kandydatury będą przedstawione przez komisarzy wystawowych. Dokonano już rozdziału stanowisk wiceprzewodniczących wśród 21 krajów zagranicznych. Dwa stanowiska wiceprzewodniczących przyznano każdemu z głównych państw, reprezentowanych na wystawie. Polska uzyskała dwa stanowiska przewodniczących w dwóch najważniejszych klasach, mianowicie w klasie architektury oraz klasie szkolnictwa. Należy to uważać za duży sukces. Poza tem Polska uzyskała to, iż zaliczono ją do ośmiu głównych państw, reprezentowanych na wystawie, których komisarze zasiadać będą w t. zw. „jury superrier”. Prócz Polski reprezentowane będą w tem jury: Anglja, Belgja, Japonja, Włochy, Austrja, Holandja i Czechosłowacja.

KARTEL DRZEWNY EUROPY ŚRODKOWEJ.

W kołach ekspertów drzewnych Rumunji, Jugosławji, Czechosłowacji i Austrji niemieckiej powstała myśl stworzenia wspólnej organizacji, mającej za zadanie regulację cel eksportowych i wykluczenie wzajemnej konkurencji. Przewiduje się wciągnięcie do tej organizacji Szwecji. Zaznaczyć należy, że myśl tę popiera wielki koncern niemiecki braci Rosenberg, oparty o szereg poważnych banków zagranicznych, jak np. Schweizer Bank Verein, Banca Commerciale Italiana, Bank Rzeszy Niemieckiej, Austrjacki Credit-Anstalt i t. d.

Polscy przemysłowcy drzewni opowiedzieli się przeciw wstąpieniu do kartelu.

Kronika budowlana.

WARSZAWA.

16.600.000 ZŁ. NA CELE BUDOWLANE.

Komisariat budowlany zawiadomił magistrat, że Warszawie przyznano na akcję rozbudowy 16,000,000 zł., z których 14 milionów na r. 1925, pozostałe zaś 2,600,000 zł. mają być wydane do dnia 1 czerwca 1926 r.

Stosownie do uprzednio powziętych uchwał komitetu rozbudowy wspomniane 14 milj. zł. podzielone będą w ten sposób, iż kooperatywy otrzymają 5,600,000 zł., na wykończenie rozpoczętych domów prywatnych przeznaczają się 2,800,000 zł., instytucje samopomocy społecznej otrzymają 1,400,000 zł., podjęcie zaś nowych budowli przez osoby prywatne pochłonie 2,800,000 zł. W charakterze kapitału rezerwowego pozostanie 1,400,000 zł.

REMONT DOMÓW.

Od początku podjęcia akcji udzielania przez komitet rozbudowy pożyczek na remont walących się domów w Warszawie, wpłynęło 202 podania.

Dotychczas uwzględniono 76 podań, wypłacając pożyczek na ogólną sumę 311,820 zł. Najwyższa pożyczka wynosiła 18,000 zł., najniższa 600 zł.

Średnio na remont jednej nieruchomości przypada 4,000 złotych.

Jeżeli porównać koszty remontu domów drewnianych z liczbą mieszkańców, których nie potrzeba było eksmitować dzięki doprowadzeniu domów do należytego stanu, na jednego mieszkańca wypada od 10 do 25 zł., zaś domów murowanych od 17 do 49 zł.

Dodać jednak należy, że każdy właściciel domu, otrzymawszy omawiane pożyczki, musiał dołożyć do kosztów remontu pięciokrotną wysokość uzyskanej od miasta pożyczki.

BUDOWNICTWO RZĄDOWE.

Okręgowa dyrekcja robót publicznych prowadzi obecnie następujące roboty budowlane:

W dalszym ciągu odbywa się przebudowa kościoła garnizonowego przy ul. Długiej. W r. b. wykończona będzie fasada

kościoła, wnętrza zaś wykonane będzie w roku przyszłym.

Kontynuowane są prace, związane z budową państwowej szkoły geologicznej przy ul. Rakowickiej. Budowa jego odbywa się serjami. Gotowy jest budynek mieszkalny dla funkcjonariuszy instytutu. Na ukończeniu są pawilony chemiczny i mechaniczny, do których przeniesione będą w listopadzie pracownie z pałacu Staszica. Pozostaje do wybudowania właściwy gmach instytutu, którego budowa rozpoczęta będzie w roku przyszłym.

Trwa budowa gmachu medycyny sądowej przy ul. Oczuki. Wykończono pawilony, zawierające sale wykładowe i sekcyjne oraz kostnice. W r. b. przystąpiono do przebudowy gmachu frontowego na gabinety profesorów i pracownie.

W dalszym ciągu prowadzona jest budowa państwowej szkoły budownictwa przy zbiegu ulic Wspólnej, Chałubińskiego i Hożej. Wykonano pawilon klasowy przy ul. Wspólnej. Na jesieni ukończony będzie środkowy pawilon. Przystąpiono do budowy drugiego symetrycznego pawilonu klasowego od strony ul. Hożej, który w tym roku pokryty będzie dachem. W roku przyszłym pawilon ten będzie wykończony, poczem przystąpi się do budowy pawilonu administracyjnego od strony ul. Chałubińskiego. Ukończenie wszystkich robót spodziewane jest w r. 1927.

Trwa budowa gmachu dla szkoły zawodowej żeńskiej przy zbiegu ulicy Górnośląskiej i Rozbrat. Pierwsza serja zabudowań znajdzie się na jesieni pod dachem. Odpowiednie roboty mają być ukończone całkowicie w r. 1927, jednak część gmachu oddana będzie do użytku w r. 1926.

Przy ul. Filtrowej budowany jest dom mieszkalny dla urzędników min. przemysłu i handlu, obliczony na 26 mieszkań. Będzie on gotowy w październiku r. b.

Trwa remont gmachu sądu najwyższego na pl. Krasieńskich. Fasada gmachu będzie ukończona w tym roku. Wykończono odnawianie 2 piętra, 1 piętro i parter będą odnowione w roku przyszłym.

W tych dniach wykończono kreslarnię politechniki.

Niebawem rozpocznie się budowa: 1) państwowej szkoły handlowej przy ul. Bugaj, na jesieni gmach ten znajdzie się pod dachem, ukończony zaś będzie w r. 1926; 2) gmachu chemji dla szkoły gospodarstwa wiejskiego przy ul. Rako-

wieckiej, dokąd przeniesione będą pewne działy tej szkoły z dotychczasowego lokalu przy ul. Miodowej; 3) domu mieszkalnego dla urzędników państwowych przy ul. Topolowej obliczonego na 70 mieszkań. Budowa tego gmachu odbywać się będzie serjami w ciągu 3 lat.

NOWE GMACHY PUBLICZNE.

Oprócz prowadzonej przez okręgową dyrekcję robót publicznych budowy gmachów w Warszawie, w stadium opracowania planów i kosztorysów są następujące budynki: 1) gmach telegrafu państwowego przy ul. Nowogrodzkiej, róg Poznańskiej, 2) archiwum państwowego, które stanie na terenach b. koszar litewskich w al. Szucha, 3) gmachu min. wyznań religijnych i oświecenia publicznego, który wybudowany będzie również na tych terenach, 4) gmachu dla min. pracy i opieki społecznej przy zbiegu ul. Koszykowej i Chałubińskiego, 5) gmachu chemii dla uniwersytetu warszawskiego przy ulicy Kaliskiej, 7) gmachu dla najwyższej izby kontroli państwa przy zbiegu ul. Poznańskiej i Barbary, 8) szkoły rzemieślniczej na Pradze przy ul. Ratuszowej oraz 9) przebudowa stajen w parku Sobieskiego na instytut wychowania fizycznego, przytem mają być urządzone sale gimnastyczne i wykładowe, rozbieralnie, natryski i t. d.

Kredyty na te gmachy są wyznaczone. Budowa ich rozpocznie się po ukończeniu prac wstępnych, t. j. w połowie września r. b.

WYDATKI MIASTA NA URZĄDZENIA MIEJSKIE I ARTERJE KOMUNIKACYJNE W LIPCU.

Remonty gmachów zł. 171,837, konserwacja mostów, ulic, chodników, placów, regulacja i budowa nowych zł. 1,704,706, oświetlenie ulic i placów zł. 58,200, utrzymanie i zakładanie ogrodów, zieleńców i plantacji miejskich zł. 75,000. Budowa nieruchomości zł. 716,860, inwestycje techniczne ogólne zł. 1,046,800, pożyczki dla budujących się i remont domów, grożących zawaleniem zł. 801,830.

IMPREZA ZAKŁADU ZAOPATRYWANIA.

Komitet zabudowy m. st. Warszawy, po naradach nad projektami rozpoczętej budowy domów mieszkalnych w stolicy, postanowił powierzyć budowę tych domów miejskim zakładom zaopatrywania.

Według przyjętego planu, domy wznoszone będą pod kontrolą komitetu zabudowy, na gruntach, które miasto rozporządza. Typ domu mieszkalnego ustali również komitet, finansowe zaś zrealizowanie budowy i sprzedaży domów należące ma całkowicie do wydziału zaopatrywania.

Plan finansowy oparty jest na zasadach następujących: Po przyznaniu przez magistrat niezbędnego kredytu na zapoczątkowanie akcji budowlanej, wydział zaopatrywania przystąpi niezwłocznie do budowy i w miarę wykończenia domów, będą one sprzedawane zgłaszającym się na następujących warunkach:

1) koszt poszczególnego domu lub jego części składać się będzie z kosztu placu i rzeczywistego kosztu budowy z doliczeniem 6 proc. na rzecz wydziału zaop., jako przedsiębiorcy; 2) nabywca domu lub jego części wpłaca czwartą część ustalonej wartości domu przy zawarciu aktu kupna - sprzedaży. Nabywca obejmuje nieruchomość po uiszczeniu pozostałych 75 proc. należności, które uzyskuje drogą wskazaną w ustawie o zabudowie miast.

Celem rozszerzenia akcji budowlanej bez ubiegania się o pożyczki z kasy miejskiej, komitet zabudowy zwrócił się do ministerjum skarbu z prośbą o przekazanie magistratowi na cele budowlane połowy wpływów z państwowych podatków na zabudowę miast, pobieranych przez magistrat, oraz występuje do banku gospodarstwa krajowego o pożyczki, przewidziane ustawą o zabudowie miast na poszczególne domki przed rozpoczęciem budowy.

Na razie magistrat przekazuje wydziałowi zaopatrywania 1,600,000 zł. z oprocentowaniem w stosunku 6 proc. rocznie.

RUCH BUDOWLANY W CZERWCU.

Z danych statystycznych, zebranych przez inspekcję budowlaną przy wydziale technicznym magistratu, wynika, że w czerwcu zatwierdzono następujące nowe projekty budowlane:

1) domów mieszkalnych: nowych 27, przebudówek 6, nadbudówek 4;

2) budynków fabrycznych i przemysłowych: nowych 17, przebudówek 14, nadbudówek 3;

3) budynków użyteczności publicznej: nowych 4;

4) budynków gospodarczych: nowych 9, przebudówek 1, nadbudówek 1.

W tym czasie było w budowie: 1) domów mieszkalnych 277, przebudówek 18 i nadbudówek 41; 2) budynków fabrycznych i przemysłowych: nowych 78, przebudówek 13 i nadbudówek 11; 3) budynków użyteczności publicznej: nowych 23, przebudówek 3, nadbudówek 2; 4) budynków gospodarczych: nowych 46, innych 3.

GMACH SEJMU.

Od 18 ub. m. trwają roboty przygotowawcze, związane z budową hotelu poselskiego i przebudową gmachu sejmowego.

Założenie kamienia węgielnego pod hotel poselski nastąpi za kilka dni. Roboty prowadzone będą w przyspieszonym tempie do późnej jesieni i przez cały okres zimowy, o ile warunki atmosferyczne na to pozwolą.

Przebudowa gmachu sejmowego będzie prowadzona w ten sposób, że nie przeszkodzi otwarciu sesji jesiennej i hamować nie będzie prac sejm i senatu.

Ukończenie robót spodziewane jest za rok.

MUZEUM NARODOWE.

Magistrat zatwierdził plany budowy gmachu Muzeum Narodowego, który stanie w Alei 3-go Maja obok ministerstwa kolei.

Budowa rozpocznie się wiosną r. p. i potrwa... 4 lata.

INSTYTUT AERODYNAMICZNY.

W pierwszych dniach ub. m. odbyło się uroczyste poświęcenie kamienia węgielnego pod ufundowany w stolicy przez Ligę Obrony Powietrznej Państwa gmach instytutu aerodynamicznego. Powstanie tego instytutu z ofiar i wysiłków ogółu polskiego, jest radosnym zjawiskiem umacniania się państwa polskiego.

Wystawiony dla badań naukowych z dziedziny lotnictwa, instytut ten służyć będzie Polsce nie tylko do celów wojennych, lecz i kulturalnych; wzmoże siłę obronną naszych granic i skieruje myśl polską na pole dociekań w tej tak ważnej dziedzinie wiedzy technicznej.

ODBUDOWA PAŁACU STASZICA.

Komitet odbudowy pałacu Staszica zwrócił się do rady miejskiej i magistratu z prośbą o przyznanie z kasy miejskiej 200,000 zł. na prowadzenie robót, które w roku bieżącym winny być wykonane, w styczniu bowiem 1926 r. przypada setna rocznica śmierci Staszica, związana z uroczystym obchodem.

Magistrat na razie asygnował na odbudowę gmachu Staszica 50,000 zł.

ROZBIÓRKA SOBORU.

Mimo przyznania przez bank gospodarstwa krajowego pożyczki związkowi spółdzielni budowlanych na dalszą rozbiórkę soboru na pl. Saskim, nie jest ona jeszcze wypłacona z powodów, niezależnych od związku.

W związku z tem wybuchł obecnie strajk robotników zatrudnionych przy rozbiórze, którzy nie otrzymali należnych im plac. Strajk uniemożliwił prowadzenie dalszych robót. Strajk będzie mógł być zlikwidowany dopiero po załatwieniu sprawy pożyczki.

MOST KIERBEDZIA.

Magistrat projektował odmalowanie części środkowej t. zw. niemieckiej, mostu Kierbedzia. Wymagało to zamknięcia ruchu na moście. Roboty podjęto d. 25 ub. m. rano. Z powodu jednak niemożliwości przebywania przez wozy, szczególnie ciężarowe, mostu kolejowego, do którego dojazdy są w stanie całkowitej ruiny, roboty na moście Kierbedzia trzeba było przerwać już o godzinie 9-ej zrana, ze względu na chaos, jaki zamknięcie mostu Kierbedzia wywołało.

Roboty wykonane będą po otwarciu mostu ks. Poniatowskiego, t. j. po 9 sierpnia r. b.

BUDOWA CEGIELNI MIEJSKIEJ.

W tych dniach rozpoczęto budowę wielkiej cegielni miejskiej na Burakowie w pobliżu Żoliborza urzędniczego, przy zbiegu ul. Marymonckiej i Włociańskiej. Cegielnia ta obliczona jest na produkcję 500 milionów sztuk cegieł rocznie. Zaspokajając będzie ona przedewszystkiem potrzeby miasta, a następnie instytucji państwowych i osób prywatnych.

DOMY DLA URZĘDNIKÓW MAGISTRATU.

Wydział budownictwa Magistratu miasta Warszawy przystępuje obecnie do budowy następnych 7 domów dla urzędników miejskich przy ulicy Radzywińskiej. Domy te będą 3 piętrowe i 2 piętrowe. Mieszkania zaś będą 1, 2, 3 pokojowe. Budowane będą według najnowszego systemu, z centralnym ogrzewaniem i elektrycznością.

REMONT SZPITALA ŚW. JÓZEFA.

Dnia 15 lipca r. b. na okres dwutygodniowy z powodu remontu zostanie zamknięty oddział chirurgiczny w szpitalu św. Józefa przy ulicy Drewnowskiej. W ciągu tego czasu czynny będzie jedynie oddział chorób wewnętrznych.

TRAMWAJE.

W dziale budowy projektowane jest ułożenie linii: 1) od rogu ul. Leszno i Żelaznej przez ul. Górczewską, pozbawioną dotąd komunikacji tramwajowej, na długości około 4 klm. podwójnego toru, 2) drugiego toru na ul. Grójeckiej od Al. Jerolimskich do ul. Opaczewskiej, 3) od wiaduktu kolejowego przy ul. Radzywińskiej linia tramwajowa ma być przeprowadzona do Targówka na półtora klm. pojedynczego toru, 4) przez szosę Zakroczymską do Bielna, o ile min. kolei udzieli koncesji, w przeciwnym razie linia ta doprowadzona będzie do granic miasta. Ogółem zamierzone jest ułożenie w roku 1926 około 15 klm. pojedynczego toru wraz z ustawieniem słupów, przeprowadzeniem przewodników etc. Nadto ułożone być mają kable podziemne około 25 klm.

Przed trzema tygodniami rozpoczęto roboty przy rozszerzeniu głównych warsztatów tramwajowych na Woli, obecne bowiem warsztaty okazały się zbyt małe, zwłaszcza wobec spodziewanego nadejścia niedawno zamówionych w znacznej ilości nowych wozów, gdy liczba wagonów tramwajowych, wymagających remontu, znacznie się powiększy.

Powierzchnia, zajmowana obecnie przez warsztaty, ma być powiększona o 50 proc. Urządzenie wewnętrzne warsztatów częściowo już zamówiono, przeważnie w kraju. Nadejście ono późną jesienią. Ukończenie robót budowlanych i instalacyjnych, mających na celu przystosowanie warsztatów do wzmoczonego ruchu tramwajowego w stolicy, spodziewane jest przed nadejściem zimy.

NOWE WAGONY TRAMWAJOWE.

Z liczby 160 wagonów tramwajowych (90 motorowych i 70 przyczepnych) zamówionych w r. b. 1 lipca miało nadejść 5 wozów motorowych. Wagony te dostarczone będą jednak dopiero w pierwszych dniach sierpnia. W sierpniu przewidziana jest również dostawa dalszych 10 wagonów motorowych.

Wagony te wykonane w fabryce Lilpopa, zbudowane będą według starego modelu z pewnymi zmianami. Tak np. zaopatrzone będą w drzwi podwójne na wzór ostatnio sprowadzonych wagonów włoskich, platformy zaś będą nieco dłuższe od dotychczasowych.

ROZSZERZENIE SIECI WODOCIĄGOWEJ.

Dyrekcja wodociągów i kanalizacji w ostatnich tygodniach zaopatrzyła w wodę następujące ulice:

Górczewską od ulicy Płockiej do granic Wielkiej Warszawy na długości 2 kilometrów, ul. Moczydło od Górczewskiej do baraków dla bezdomnych na długości 300 metrów. Powązkowską od kolei obwodowej do fortu Bema na długości 3000 metrów, Mochnackiego na długości 200 metrów. Ursynowską w Mokotowie na długości 300 metrów. Ostrowęża na Nowym Brudnie na długości 1000 metrów.

Prace przy budowie filtrów przy ulicy Koszykowej posuwają się w szybkim tempie naprzód. Ostatnio przy budowie zatrudnionych jest 350 robotników, tak że w końcu roku bieżącego filtry zostaną skończone całkowicie.

Ponadto dyrekcja wodociągów i kanalizacji prowadzi roboty przy budowie nowych kanałów w stolicy. — Dwa z nich zostały już wykonane całkowicie, a mianowicie: przy ulicy Podskarbińskiej i Karolkowej. Pozatem budowany jest kanał przy ulicy Topolowej; prowadzony on jest do nowobudującego się gmachu sędziów. Oprócz tego dyrekcja buduje kilka kanałów na kolonii oficerskiej na Żoliborzu.

DROGI PUBLICZNE.

Wydział techniczny magistratu m. st. Warszawy rozpoczął asfaltowanie szos w parku Skaryszewskim. Do robót używany jest specjalny produkt chemiczny, sprowadzany z Fran-

cji, nazywany colasem, będący asfaltem wyrabianym na zimno. W celu kierowania robotami przygotowawczymi przybył do Warszawy z Paryża inżynier-instruktor. W ten sam sposób wyasfaltowane będą drogi w parku Skaryszewskim oraz szosa Eelwederska, do Wilanowa, w granicach Wielkiej Warszawy.

Szosa Belwederska wyasfaltowana będzie jeszcze w tym roku. W przyszłym roku, o ile asfalt francuski wytrzyma próbę i okaże się dobrym i praktycznym w użyciu, będą nim wyłożone wszystkie szosowe i dojazdowe drogi w granicach Wielkiej Warszawy.

ROBOTY NA WIŚLE.

Po zaprowadzeniu znośnych warunków bezpieczeństwa i urządzenia kąpielisk wiślanych przystąpiono do opracowania szerszego programu regulacyjnego.

Przedewszystkiem przedsięwzięto kroki celem wyrównania brzegu warszawskiego na odcinku most Kierbedzia — Cytadela.

Ujęte zostanie Wiśle ponad 100 metrów szerokości. Praca na odcinku tym wre w całej pełni. Faszyzny oznaczające szerokość nasypu dochodzą już do granic brzegu Cytadeli.

Wybrzeże Kościuszkowskie zaś ma być odpowiednio uporządkowane, zabrukowane i przeznaczone na miejsce spacerowe dla ludności stolicy. Usunięte zostaną stąd „przedsiębiorstwa” piaskowe oraz przystanie i domki pływające na krypach. Przy brzegu pozostaną dwie przystanie wyłącznie dla parostatków spacerowych. Dno rzeki ma być pogłębione, brzeg zaś umocniony cementem. Na bulwarze staną długim szeregiem ławki i dwa pawilony drewniane dla orkiestr. Aleja spacerowa dochodzić będzie do filarów mostu średnicowego.

Brzeg warszawski poniżej mostu Poniatowskiego, przedstawiający obecnie jedno wielkie rumowisko, ma być również uporządkowany. Usypany zostanie wysoki bulwar aż do portu Czerniakowskiego. Brzeg zostanie wyprostowany i ujarzmiony betonowymi płytami. Jezdnia bulwaru otrzyma bruk granitowy. Będzie to pierwszy europejski bruk na Solcu.

ROBOTY NA PLANTACJACH MIEJSKICH.

W „parku Traugutta” na stokach Cytadeli splantowano nasypy frontowe, wybrano łożyska wyznaczonych dróg powierzchni 1336 m.², rozwieziono ziemi 14.300 m.³, wydobyto kamieni, cegły i gruzu 54 m.³, urządzono boiska i place, posadzono 141 drzew kolejowych (dębów), ogółem przygotowano park na powierzchni 8,5 ha.

W szkółce na folwarku Rakowiec, przeniesionej tam z powodu zajęcia dotychczasowych szkółek na placu Broni na potrzeby kolei państwowych, wykonano roboty ziemne na przestrzeni 31.184 m.², mianowicie oczyszczono i splantowano teren na przestrzeni 1960 m.², zregulowano 22.633 m.² na głębokości 60 cm., rozplanowano nierówności po dawnych okopach 3.985 m.³.

W ogródku Świętokrzyskim na pl. Starynkiewicza wykończono boisko dla młodzieży, powierzchni 5000 m.², zregulowano 4.816 m.² na głębokości 60 cm. i 5730 m.² na głębokości 40 cm., usunięto 188 m.³ gruzu, ogrodzono trawniki drutem 3 mm. na długości 755 m. b., posadzono 4000 krzewów.

W ogrodzie Saskim przerobiono aleję główną i część bocznych na przestrzeni 9084 m.², mianowicie zerwano starą warstwę gruzu, urządzono właściwe spadki niwelacyjne i przegruszowano, do czego przygotowano i zużyto 1123,24 m.³ gruzu; urządzono nowe obszerne boisko dla dzieci na przestrzeni 4118 m.².

W parku Skaryszewskim oczyszczono stawy z wodorostów i szlamu na przestrzeni 2 ha; usunięto szlamu 1390 m.³; zielsko i szlam, otrzymany ze stawów, zużyto do zasypywania skasowanego w tymże parku kanału. Zdrenowano częściowo boisko, w tym celu założono 160 m. b. rurek i urządzono 2 studzienki, zbierające wodę.

W lesie miejskim w Młocinach ukończono przekop pod Burakowem i zasypano 20.300 m.² nierówności na łące, podsypano ziemią ciężką plac na łące powierzchni 1580 m.², udarniowano odkosy od strony Młocin i na drodze pod Burakowem, naprawiono odkosy w lesie, podsypano ziemią ciężką plac powierzchni 3683 m.² pod trawniki; zbocza nasypów i wykopów wyłożono darnią, zdjętą ze skrajów łąki, przygotowano darni i udarniowano odkosów 4640 m.².

ODBUDOWA KOŚCIOŁA ŚW. STANISŁAWA NA WOLI.

Wkrótce po pożarze, którego ofiarą padła część kościoła św. Stanisława na Woli, zawiązał się z inicjatywy ks. prałata Popławskiego komitet odbudowy kościoła, złożony z miejscowych obywateli, przedstawicieli przemysłu oraz fachowców bu-

dowlanych. Komitet ten podzielił się na trzy komisje: techniczną, finansową i propagandową. Jak dotąd wiele firm przemysłowych i handlowych ofiarowało się z pomocą materialną komitetowi.

Stan wieży nie zagraża bezpieczeństwu, tak że kościół oddano do użytku wiernych i nabożeństwa się już odbywają.

Na wstępne prace do odbudowania wieży potrzeba około 15.000 zł. Roboty zostały już częściowo rozpoczęte, lecz brak funduszy utrudnia dalszą pracę.

SZPITAL NA BIELANACH.

Uznając sprawę budowy nowego szpitala za równie pilną, jak i szereg innych inwestycji miejskich, magistrat uchwalił przystąpić do opracowania planów i kosztorysów, komisję zaś budżetową magistratu upoważnił do wynalezienia pokrycia budżetowego na wstępne prace przygotowawcze i opracowanie planu finansowego.

Odpowiedni teren, około 24 hektarów, nadający się pod budowę szpitala, miasto posiada na Bielanach. Przybliżony koszt zbudowania na tym placu szpitala ogólnego, obliczonego na pomieszczenie w nim 1.500 łóżek, z nowoczesnymi urządzeniami, wyniesie około 18 milionów złotych.

DOMY DLA BEZDOMNYCH.

W przyszłym tygodniu wydział techniczny Magistratu przystąpi do budowy trzeciego dużego domu dla bezdomnych w Grochowie. Dom ten obliczony jest na 140 mieszkań jedno-pokojowych i jednopokojowych z kuchniami. Dotąd wybudowano dwa domy dla bezdomnych w Grochowie i przy ul. Moczydło. Trzeci dom ukończony będzie w grudniu i w tym czasie oddany do użytku.

TRAMWAJ DO GROCHOWA.

Dyrekcja tramwajowa rozpoczęła budowę linii do Grochowa, podejmując ją równocześnie z obu krańców, mianowicie od ul. Targowej i od strony Wawra w granicach Wielkiej Warszawy.

Budowa tej linii, będącej przedłużeniem nowej linii miejskiej Al. 3-go Maja — most Poniatowskiego — ul. Targowa, potrwa do końca bież. roku.

NOWA PODMIEJSKA LINJA TRAMWAJOWA.

Przed notariuszem Cybulskim w Warszawie zawiązano spółkę pod firmą „Towarzystwo budowy i eksploatacji podmiejskiej linii tramwajowej Warszawa — Placówka — Izabelin. Na czele Towarzystwa stoi zarząd, który stanowią pp. Oskar Saenger, jako prezes, oraz Jan Gessner i Józef Głiszczyński. Siedziba zarządu w Warszawie. W najbliższym czasie rozpocząć się mają roboty przy budowie tej nowej podmiejskiej arterji komunikacyjnej.

Ł Ó D Ź.

JAK ROZDZIELONO KREDYTY BUDOWLANE W ŁODZI.

Na posiedzeniu komitetu rozbudowy miasta przyznano z kredytów rządowych znaczną kwotę dla współdzielni wojskowej na budowę domów oficerskich. Przyznano następnie 45 proc. ogólnego kredytu, przydzielonego Łodzi dla kooperatyw, następnie 10 proc. dla zarządu miasta, 35 proc. dla osób prywatnych, a 10 proc. postanowiono zatrzymać jako rezerwę kapitału.

NOWA SIEDZIBA TEMIDY.

Budowa gmachu sądu okręgowego w Łodzi wkroczyła wreszcie na realne tory. Jak wiadomo, groziło już przeniesienie sądu do Piotrkowa z powodu braku własnego budynku sądowego. Dotychczas sąd mieści się w gmachu państwowej szkoły włókienniczej, zajmując główny fronton budowli, co paraliżuje rozwój tej uczelni, zabiegającej już oddawna o usunięcie swego przymusowego sublokatora. Nareszcie został spisany akt kupna placu ogólnej przestrzeni 15 tys. metrów kwadratowych przy zbiegu placu Dąbrowskiego, ulic prezydenta Narutowicza i Trębackiej, za olbrzymią sumę 413 tys. złotych. Opracowanie projektu gmachu sądu okręgowego powierzone zostało inż. Stawiskiemu z Łodzi i architektowi Rudolfowi z Warszawy. Całkowity koszt budowy przewidziany jest na 4.730.000 zł. Na zakupionych placach, oprócz sądu okręgowego staną gmachy dla urzędu prokuratorskiego, sędziów śledczych, hipoteki i notariuszów.

ROBOTY KANALIZACYJNE W ŁODZI.

W Łodzi roboty kanalizacyjne posuwają się szybko naprzód. Obecnie zatrudnionych jest przy robotach kanalizacyjnych 1.000 robotników.

Główny kolektor, biegnący pod ulicą Andrzeja, jest już na ukończeniu, posuwając się codziennie o 30 metrów. Chroniczna bolączka miasta: bruki, doskwiera natomiast ciągle. Wyższą brukarski niewątpliwie otrzymać mógłby patent nieudolności. Rozległość pracy przebrukowywania ulic jest tak nikła corocznie, iż w podobnym tempie trudno się spodziewać rezultatów poważniejszych.

TRAMWAJ ŁÓDŹ — ZGIERZ — PABJANICE.

Począwszy od dnia 1 lipca miała się zwiększyć szybkość jazdy tramwajem pomiędzy Zgierzem a Łodzią i Łodzią a Pabjanicami.

Obecnie droga trwa 20 minut i ruch na wspomnianych liniach jest zwiększony.

L W Ó W

V TARGI WSCHODNIE.

Podobnie jak lat poprzednich odbędą się i w tym roku Targi wschodnie we Lwowie, od dnia 5 do 15 września. Idzie tylko o to, ażeby koła gospodarcze potrafiły wyzyskać tę niewątpliwie otwierającą duże możliwości okazję i ażeby z 5-ych Targów wschodnich dało się osiągnąć wszystko, co tylko będzie możliwe, dla poprawienia naszej sytuacji gospodarczej.

A możliwości będą duże. Przedstawiciele Targów wschodnich przeprowadzili w tym roku prawie na całym terenie Europy zakreśloną na większą skalę akcję propagandową, która zmierzała przede wszystkim do tego, ażeby na nadchodzące Targi wschodnie ściągnąć możliwie największą liczbę przedstawicieli kupiectwa zagranicznego, z którymi wystawcy polscy i przedstawiciele kupiectwa polskiego będą mogli wejść w stosunki handlowe z zagranicą, torując w ten sposób towarom polskim nowe drogi na rynki zagraniczne.

Ta idea naczelna, idea współdziałania z wysiłkami, zmierzającymi do wzmocnienia eksportu polskiego i naprawienia bilansu handlowego, którą postawiły na czele swego tegorocznego programu Targi wschodnie, musi zyskać dla nich należne uznanie i poparcie ze strony nietylko czynników państwowych, ale i całego polskiego świata gospodarczego, który przez wydatny udział w 5-ych Targach wschodnich może znakomicie pogodzić własne interesy z pewnymi obowiązkami natury ogólnej, jakie dyktuje obecna sytuacja gospodarcza.

KREDYTY.

Załatwione już przez komitet rozbudowy kredyty wynoszą przeszło 2 milj. złotych, z czego na dom techników przyznano 300.000 zł., na dom studentek 200.000 zł., dla miejskiej budowy domów mieszkalnych, z których jeden przy ul. św. Marcina na 48 mieszkań, jest już w trakcie budowy, a budowa drugiego jest w projekcie, 400.000 zł., kooperatywie wojskowej 250.000 zł.

Bank gosp. kraj. we Lwowie udzielił do końca ub. m. na Lwów 26 kredytów na łączną kwotę zł. 2.371.000, na miasta prowincjonalne Małopolski 6 kredytów na kwotę zł. 193.000, uwzględniając kredyty na domy mieszkalne i nadbudowy do wysokości 50.000 zł.

WIDMO KARTELU CEGIELNIANEGO.

„Gazeta Poranna“ uderzyła na trwogę z powodu jakoby miarodajnej informacji, że w sferach właścicieli cegielni miała zostać wdrożona akcja, zmierzająca do zorganizowania jednego wielkiego kartelu, obejmującego cały przemysł cegielniany. Według informacji „Gazety Porannej“, organizacja tego kartelu ma na celu, wobec ożywającego się obecnie ruchu budowlanego — umożliwić podniesienie ceny cegieł.

NOWE BUDOWLE W MIEŚCIE.

Na ostatnim posiedzeniu magistratu wydano konsensus na budowę jednopiętrowej willi u zbiegu ul. Zołji i Raclawickiej, domu parterowego przy ul. B. Goldmana, jednopiętrowego drewnianego domu przy ul. 22-go Stycznia, na budowę hali w podwórzu realności pod Nr. 9 przy ul. Wałowej i na budowę jednopiętrowego domu przy ul. Zborowskich.

ODPŁYWY KANAŁOWE WLEWAJĄ SIĘ NA PODWÓRZA DOMÓW.

Załą się mieszkańcy domów przy ul. Króla Jana i Krzywej, że z powodu niedostatecznego zasypania Peltwi, która płynie pod tymi budynkami, na podwórza tych domów wlewają się rozmaite odpływy kanałowe, które, jak wiadomo, skierowuje się do koryta Peltwi.

K R A K Ó W

DLACZEGO WSTRZYMANO BUDOWĘ DOMÓW WOJEWÓDZKICH?

Z powodu braku kredytów roboty koło budowy czterech domów województwa, przeznaczonych dla urzędników, zostały wstrzymane. Dokończenie będzie kosztowało około 150 tysięcy złotych. Województwo spodziewa się uzyskać we wrześniu odpowiednie kredyty, a wtedy potrzebne prace będą dokończone.

BUDOWA 3 DOMÓW URZĘDNICZYCH.

Delegacja kooperatywy mieszkaniowej związku urzędników bankowych zachodniej Małopolski, odbyła w ministerstwie skarbu konferencję, w sprawie jak najrychlejszego rozpoczęcia budowy domów mieszkalnych w Krakowie dla urzędników, obliczonych na 80 rodzin. Delegację prowadzili dr. Bar z Krakowa i Tad. Hartleb.

Jak się dowiadujemy, funduszów na powyższą budowę dostarczy zakład pensyjny we Lwowie, który pragnie w ten sposób ulokować swoje kapitały, o ile bank gospodarstwa krajowego zapewni zakładowi zamiar krótkoterminowej pożyczki na budowę na długoterminową, pokrytą obligacjami, posiadającymi pupilarne zabezpieczenie, a to w myśl nowej ustawy o budowie.

Delegacja spotkała się w ministerstwie skarbu z przychylnym przyjęciem. Następnie delegacja odbyła konferencję z władzami wykonawczymi banku gosp. kraj., gdzie również nawiązała do zrozumienia dla swojej sprawy. Istnieje przeto uzasadniona nadzieja, że w najbliższym czasie rozpocznie się w Krakowie, przy Alei Słowackiego, budowa trzech domów urzędniczych, która zapewni pracę kilkuset robotnikom.

RUCH BUDOWLANY.

Zatwierdzono plany na budowę jednego domu 3-piętrowego przy ulicy Słonecznej, jednego domu 2-piętrowego (ul. Urzędnicza) i oficyny 2-piętrowej (ul. Starowiślna 4), 5-ciu wil jednopiętrowych (wszystkie pl. Piaski na Grzegórkach), 5 domów 1-piętrowych (ul. Zagrody 6, parcela na Półwsiu, ul. Królewska i ul. Łączna i droga do Rybitów), jedną oficynę jednopiętrową (ul. Puławskiego), jeden dom parterowy (ul. Gnieźnieńska), 11 domów przyziemnych, 2 baraki mieszkalne, 2 nadbudowy 3-piętra, 1 nadbudowę 2 i 3 piętra.

NAPRAWA MOSTU.

W najbliższych dniach ukończona zostanie naprawa kamiennego mostu, łączącego ulicę Jagiellońską z ulicą Czarnieckiego.

KRAKOWSKIE „SZLAKI“.

Drogi w obrębie miasta i należących do niego przyległości, pozostają od wielu lat poprostu w stanie rozpaczliwym. Weźmy dla przykładu ulicę Królowej Jadwigi, która od klasztoru Norbertanek aż do figury Matki Boskiej, nietylko pełna jest wybojów, uniemożliwiających wszelką komunikację, ale ponadto połowę szerokości drogi zajmują tam kupy usypanych kamieni, przeznaczonych niby do reparacji drogi. Kamienie te co jakiś czas zostają zrzucone na drogę i potem znów zgarbione na kupę, ale właściwego użytku nikt z nich nie robi. O wymijaniu się pojazdów przy takich kupach kamieni mowy być nie może. Zwrócić też należy uwagę na drogę, prowadzącą do rogatki wielickiej, którą możnaby nazwać drogą, prowadzącą do piekła. Z zastrzeżeniem jednak, że piekielną drogą jest tylko ta jej część, nad którą opieka należy do miasta! I jeszcze jedno: droga do Bielan nad Wisłą przez Przegorzały należy do najbardziej ożywionych dróg komunikacji podmiejskiej. Ze względu na zdrowie wycieczkowiczów, dążących tą drogą licznie każdego dnia w stronę Bielan, należałoby polewać tę drogę przynajmniej aż do Przegorzał. Tymczasem poza deszczem droga ta nie widzi nigdy kropli wody, począwszy od koszar 5 pułku saperów. Kurz na drodze sięga powyżej kostek. Także Aleja Krasieńskiego jest żywym dowodem niedbałości władz miejskich o zdrowie mieszkańców.

W I L N O

O FUNDUSZE NA ODBUDOWĘ.

Władze wileńskie zwróciły się do rządu o przyznanie na cele odbudowy Wileńszczyzny dodatkowych kredytów w wysokości 1,700,000 zł., niezbędnych dla podtrzymania pomyślnie rozwijającej się akcji odbudowy. Dotychczasowe kredyty okazały się niewystarczające i uległy wyczerpaniu, w drobnej zaledwie części sprostawszy miejscowym potrzebom.

STAN ODBUDOWY W WILENSZCZYŹNIE.

Według danych urzędowych, dotychczasowe prace, związane z odbudową, dały w rezultacie na terenie woj. Wileńskiego podniesienie stanu około 50 proc. zniszczonych przez działania wojenne budynków mieszkalnych oraz około 30 proc. budynków gospodarczych.

UMOWA ZBIOROWA W WILENSKIM PRZEMYSŁE BUDOWLANYM.

Dnia 8 ub. m. zawarta została w Wilnie umowa zbiorowa, dotycząca warunków pracy robotników w przemyśle budowlanym. Między innymi określono wysokość wynagrodzenia robotnika średnio na 3 zł. 50 gr. dziennie.

KANALIZACJA I WODOCIĄGI.

Zgodnie z opracowanym przez sekcję techniczną magistratu projektem robót kanalizacyjnych i wodociagowych, magistrat m. Wilna zamierza złożyć radzie miejskiej wniosek o wyasygnowanie 175,000 zł. na budowę kanału od ul. Żeligowskiego do starego ratusza i 9,960 zł. na rozszerzenie sieci wodociągowej.

Magistrat m. Wilna postanowił wyasygnować 6,200 zł. na regulację lewego brzegu Wilji od mostu Zielonego, do szpitala św. Jakóba.

PODZIAŁ KREDYTÓW NA ODBUDOWĘ.

Kredyty, przyznane na odbudowę Wileńszczyzny w wysokości 740 tysięcy złotych, zostały podzielone pomiędzy poszczególne powiaty w następujący sposób: Na m. Wilno—60,000 zł. (przyznane na odbudowę i remont kościołów). Na powiat Wileńsko-Trocki — 50,000 zł., na pow. Święciański — 250,000 zł., na pow. Braśławski — 70,000 zł., na pow. Dziśnieński — 40,000 zł., na pow. Duniłowicki — 100,000 zł., na pow. Wilejski — 30,000 zł. oraz na pow. Oszmiański—140,000 zł.

Pewien procent z przyznanych powiatom sum, jest przeznaczony na odbudowę kościołów w tych powiatach.

BUDOWA DOMÓW URZĘDNICZYCH.

Jak się dowiadujemy, na budowę domów urzędniczych oraz na dokończenie budujących się domów w Wileńszczyźnie, władze rządowe przyznały kredyty, które okręgowa dyrekcja robót publicznych rozdzieliła następująco: dla pow. Braśławskiego — 286,000 zł., Oszmiańskiego — 102,850 zł., Smorgonie — 42,000 zł., Święcian — 102,850 zł., Wilejki — 100,000 zł., Mołodeczna — 130,000 zł. Przyznane poprzednio dla Borun — 90,000 zł. zostały ostatnio przekazane — Postawom. Prócz tego na odremontowanie murów Dominikańskich w Trokach wyasygnowano 25,000 zł.

KOMISJA POŻYCZKOWA ODBUDOWY KOŚCIOŁÓW.

W niedalekiej przyszłości wskutek polecenia delegatury rządu zostanie zorganizowana przy komisarjacie rządu na m. Wilno komisja pożyczkowa odbudowy kościołów.

Komisja ta będzie miała na celu rozpatrzenie spraw, dotyczących odbudowy kościoła św. Ignacego, przeznaczonych na kościół garnizonowy, remontu klasztoru i kościoła S. S. Wyzitek, remontu kościoła Katedralnego oraz wykończenia budowy kościoła na Soltaniszkach pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny.

Na powyższy cel został już przyznany kredyt w wysokości 60,000 złotych.

Kredyt ten zostanie podzielony odpowiednio przez wymienioną komisję.

ODBUDOWA DRÓG W WILENSZCZYŹNIE.

Okręgowa dyr. robót publicznych przystąpiła do odbudowy na większą skalę ważniejszych dróg rządowych na terenie województwa wileńskiego.

Obecnie prowadzone są roboty na szosie Wilno-Oszmiana i Wilno-Lida, oraz przeprowadzany jest kapitalny remont na

trakcie do Nowo-Wilejki. Akcja odbudowy dróg w Wileńszczyźnie uzależniona jest od pogody... no i od nowych subwencji rządowych.

ODROCZENIE.

Na posiedzeniu państwowego funduszu rozbudowy miast zostało zdecydowane, że m. Wilno w opłacie składek na rzecz wymienionego funduszu otrzymuje odroczenie na rok.

ROBOTY BUDOWLANE.

Obecnie dyrekcja robót publicznych przystąpiła do robót nad restauracją części murów Bernardyńskich, następnie przebudową olicyn przy szpitalu św. Jakóba, na lokal dla medycyny sądowej, następnie przeprowadza się instalacja wodociągowo-kanalizacyjna i elektryczna w klinikach pediatrycznej i otolaryngologicznej. Prócz tego prowadzone są różne roboty pomniejszych.

LUBLIN.

Magistrat rozpoczyna na placu targowym budowę hali targowych, co zmniejszy ilość bezrobotnych i powiększy przemysł fabryczny. Gotówkę na budowę magistrat otrzymuje od towarzystwa amerykańskiego „Ulen”, które zobowiązało się przeprowadzić w Lublinie instalację i kanalizację, a także wybudować elektrownię miejską, rzeźnię i tramwaje. Dość duża ilość robotników została zatrudniona przez polską akcyjną spółkę telefoniczną, która przeprowadza kable podziemne i rekonstrukcję sieci telefonicznej.

G Ó R N Y Ś L Ą S K

POŻYCZKA 6-cio MILJONOWA.

Ministerjum skarbu udzieliło związkom komunalnym województwa śląskiego z państwowego funduszu gospodarczego pożyczki w wysokości 6 milionów złotych.

Kredyty te mają być użyte na roboty inwestycyjne miejskie, przy których znajdują zatrudnienie bezrobotni.

Z asygnowanej na ten cel kwoty 6 milionów złotych została już uruchomiona połowa; reszta wpłynie w miarę postępu robót.

GÓRNOŚLĄSKIE KOLEJE ELEKTRYCZNE.

Teren Górnego Śląska oddawna jest pokryty siecią miejscowych kolei z trakcją elektryczną. Po podziale Górnego Śląska znaczna część tych kolei, bo około 86 klm., została po stronie polskiej. Właścicielami tych kolei były dwa niemieckie Towarzystwa: „Oberschlesische Kleinbahnen und Elektrizitäts Werke” i „Schlesische Kleinbahn”. Na sąsiednich terenach polskich brak dotychczas środków miejscowej komunikacji i dopiero w końcu 1923 roku utworzono spółkę p. n. „Tramwaje elektryczne w zagłębiu Dąbrowskim”, która otrzymała znaczne kredyty angielskie na budowę kolei na terenie zagłębia Dąbrowskiego. Rzecz jasna, że interes miejscowy i państwowy wymagał zjednoczenia obydwu dzielnic, będących obecnie pod panowaniem polskim, w jedną. Środkiem do tego będzie, między innymi, jednolita polityka w dziedzinie komunikacyjnej. To też Sp. akc. „Tramwaje elektryczne w zagłębiu Dąbrowskim” od początku swego powstania czyniła kroki w celu utworzenia jednej organizacji z siecią górnośląskich kolejek. Usiłowania te są uwieńczone powodzeniem. Jako pierwszy stopień do zupełnego połączenia się dwóch przedsiębiorstw komunikacyjnych jest utworzenie wspólnego Towarzystwa eksploatacyjnego p. n. „Śląsko-dąbrowskie kolejowe Towarzystwo eksploatacyjne”, w którym biorą jednakoży udział dawni właściciele kolejek górnośląskich i Sp. akc. „Siła i Światło”, jako główny akcjonariusz Sp. akc. „Tramwaje elektryczne w zagłębiu Dąbrowskim”.

POKAZ DOMÓW PRZENOŚNYCH.

W niedzielę odbył się w Katowicach pokaz budowy nowych przenośnych domów, systemu inż. Förstera. Domy te zbudowane są w ten sposób, że ściany ich składają się z równoległych blach stalowych, oddzielonych od siebie masą izolacyjną. Mogą one być zbudowane w ciągu jednego dnia i w takim samym czasie rozbrane i przeniesione na inne miejsce. Firma, która posiada patent tego wynalazku na Polskę, uruchomiła dwie fabryki tych domów, mianowicie w Ligocie Pszczyńskiej i Zorach. Obie fabryki wytwarzać będą początkowo dwa do czterech domów tygodniowo, poczem produkcja zostanie zwiększona. Wynalazek wzbudził w miejscowych kołach technicznych wielkie zainteresowanie.

ELEKTROWNIA OKRĘGOWA W ZAGŁĘBIU DĄBROWSKIEM.

Ze sprawozdania E. O. Z. D. wynika, iż rok eksploatacyjny 1924, pomimo kryzysu gospodarczego, zakończony został pomyślnym rezultatem. Spółka uzyskała poważny kredyt zagraniczny z Anglii na rozbudowę zakładu na bardzo dogodnych dla siebie warunkach.

Zysk osiągnięty w roku sprawozdawczym wyniósł 342,000 zł. z czego na dywidendę przeznaczono po 12 groszy od I—V emisji i 6 groszy od akcji V emisji. Na wynagrodzenie Rady Zarządzającej uchwalono zł. 37,800.

Z K R A J U

BYDGOSZCZ.

Magistrat projektuje na najbliższą metę budowę 5 domów z mieszkaniami 2-pokojowymi (łącznie 60 mieszkań), szpital nowoczesnego typu na 500 łózek, szkołę przemysłowo-dokształcającą, dalej prywatną budowę fabryki sztucznego jedwabiu i kolonji „willowej” w najprzedniejszej części miasta (około 50 parceli), pod którą to budowę miasto daje plac, prywatną budowlę dla administracji Kasy Chorych, domu mieszkalnego, składającego się z 40 mieszkań 3-pokojowych dla kolejarzy, finansowaną przez kolejową kasę emerytalną (na gruncie miejskim).

Zmiany przy zabudowaniach dla rekwizytów przy teatrze miejskim kosztem 60 tysięcy zł. Budowa rozpoczęta będzie tym roku i potrwa 3 miesiące.

Gruntowna przebudowa maszyn elektrowni, należącej do Tow. Akcyjnego i tramwajów z powiększeniem sieci, doprowadzającej siłę.

Powiększenie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w tym roku projektowane jest w mniejszych rozmiarach.

GDYNIA.

Omawiając prace około budowy portu w Gdyni, „Danz. Zeitung” stwierdza szybkość i ogromny postęp robót. Każdy, kto widział Gdynię przed wojną, nie poznałby jej i byłby zdumiony temi zmianami, jakie w tej ubogiej wsi rybackiej zaszły w ciągu ostatnich dni.

GRUDZIĄDZ.

Miasto przystępuje w najbliższych dniach do budowy wielkiego domu czynszowego przy ul. Sportowej, na który to cel magistrat otrzymał pożyczkę 200,000 złotych od ubezpieczalni krajowej w Poznaniu.

JEZIORY.

Na wschodnich kresach Polski, w województwie białostockim, powiatu grodzieńskiego, wśród lasów sosnowych i licznych jezior, znajduje się miasteczko Jeziory. Miasteczko to odgrywa wielką rolę, jako ostoja polskości na kresach. Jednocześnie Jeziory są ważnym punktem przemysłowym w tych okolicach.

W środku miasteczka na obszernym placu wznosi się nieduży kościół katolicki, który jest zabytkiem dawnej architektury polskiej. Rzeczoznawcy są zdania, że ten drewniany budynek powstał w wieku 14—16.

Cennej tej pamiątce starożytności grozi obecnie ruina. Żeby zachować ten zabytek, podjęte są kroki ku odbudowie. Niestety, środki parafjan nie mogą wystarczyć, to też potrzebna jest pomoc szerszego ogółu społeczeństwa, do którego apeluje tamtejszy proboszcz, ks. Kabsewicz.

ŁUCK.

Magistrat m. Łucka, pierwszy na Wołyniu, przystąpił do akcji budowlanej. Utworzono komitet miejski, z prezydentem miasta dr. Zielińskim na czele. Komitet już przystąpił do działalności. Jednocześnie ukazały się zawiadomienia, że pragnący otrzymać pożyczki na budowę lub remont domów, powinni się zwracać do magistratu w celu złożenia podań. Zaznaczyć należy, że jeszcze przed urzędową zapowiedzią pomocy rządowej na budowę Łuck był jednym z tych miast, którego mieszkańcy, nie czekając na pomoc, przystąpili do budowy szeregu domów mieszkalnych. Obecnie w Łucku i na przedmieściu Krasnem budowanych jest z górą sto domów mieszkalnych.

MOGIELNICA.

Okręgowa dyrekcja robót publicznych województwa warszawskiego przystąpiła do budowy gmachu seminarjum nauczycielskiego w Mogielnicy (pow. grójecki). Budynek będzie wzniesiony.

siony w malowniczej miejscowości, w pobliżu miasta, na placu, ofiarowanym na ten cel przez gminę.

W chwili obecnej jest na ukończeniu jeden budynek z całego kompleksu zabudowań, przeznaczony chwilowo na internat, co umożliwi bardziej normalne funkcjonowanie obecnego seminarjum, mieszczącego się w zupełnie nieodpowiednich lokalach prywatnych w Mogielnicy.

Ponadto w Mogielnicy buduje się „Dom ludowy”, wznoszony z funduszy i staraniem straży ogniowej.

PRZEMYSŁ.

Rozbudowa miasta wcale nie ruszyła z martwego punktu, na którym utkwiała, pomimo inicjatywy komitetu, zawiązanego dość dawno pod przewodnictwem p. burmistrza Kostrzewskiego. Komitet ten wyłoniony z rady miejskiej, uchwalił szereg rezolucji, interweniował tu i ówdzie, we Lwowie i w Warszawie, na razie jedynie słysząc o przebudowie rzeźni miejskiej, remontuje się t. zw. stary szpital i wieżę zegarową — a zamierza się przystąpić do budowy szkoły przy ul. Bema. Z prywatnych budowli kontynuuje się roboty przy domkach mieszkalnych spółdzielni oficerskiej na t. zw. Winnej Górze.

Słysz się natomiast o pewnych zamierzeniach gminy, która ma podobno w planie budowę większych budynków mieszkalnych na peryferji miasta, co nie byłoby wcale grzechem wobec ludności — zwłaszcza bezdomnej i bezrobotnej.

PUCK.

Ruch budowlany w Pucku znacznie się ożywił. Magistrat po ukończeniu okazałego budynku straży ogniowej, przystąpił do budowy stajen i magazynów miejskich. Ukończone też zostały już prawie całkowicie budynki Tow. „Sokół” i Pol. Tow. Krajoznawczego.

SIEDLCE.

W obecnym sezonie magistrat m. Siedlec projektuje budowę 2 miejskich szkół powszechnych po 13 oddziałów i 100 domków mieszkalnych 1—3 pokojowych.

Elektrownia miejska jest na ukończeniu. Pozatem 3 stowarzyszenia spółdzielcze budują 80 domków mieszkalnych, a prywatni przedsiębiorcy około 20.

RÓWNE.

Odbyło się organizacyjne zebranie cechu budowlanego. Do cechu weszli przedstawiciele cieśli, kamieniarzy, murarzy, malarzy, stawiaczy pieców i tp. Wybrano zarząd i postanowiono wynajmując własny lokal dla nowoorganizowanego cechu.

SKIERNIEWICE.

W myśl dokonanego podziału gmachów państwowych został przydzielony warszawskiej szkole głównej gospodarstwa wiejskiego gmach dawnego pałacu w Skierniewicach, wraz z wszelkimi zabudowaniami, parkiem i znacznym obszarem ziemi rolnej oraz lasów.

W celu przystosowania istniejących budynków do potrzeb szkoły i dla dania możliwości kształcącej się młodzieży korzystania z wzorowych laboratorjów i pól doświadczalnych, już od paru lat została przedsięwzięta przez szkołę budowa szeregu ferm i folwarków doświadczalnych. Roboty prowadzone są przez okręgową dyrekcję robót publicznych przy bezpośrednim współudziale profesorów: p. Marjana Górskiego i p. Adolfa Szwarca.

ZAKOPANE.

Przystąpiono do budowy ogromnej chłodni, która jest już w ruchu, chłodni zbudowanej kosztem 150,000 złotych, przy której znajduje się fabryka sztucznego lodu. Ponadto buduje gmina elektrownię kosztem ponad 300,000 złotych, a która będzie już w listopadzie uruchomiona. Na poczet kosztów tej budowy otrzymała gmina pożyczkę w wysokości 150,000 złotych. Roboty około elektrowni są już w pełnym toku.

W sierpniu r. b. rozpoczyna gmina budowę szkoły powszechnej, męskiej i żeńskiej nakładem około 400,000 złotych. Podobno rząd myśli również o budowie państwowej szkoły rzeźbiarskiej, która ma obecnie fatalne pomieszczenie i jest za ciasna z powodu dużej frekwencji młodzieży. Gmina Zakopanego dostarczy pod budowę tej szkoły gruntu.

Budynek sanatorium dla nauczycieli szkół powsz. na Gubałówce w Zakopanem, obliczony na 200 chorych, stoi już pod dachem i jest największym sanatorium w Polsce. Roboty wewnętrzne są na ukończeniu i w dn. 3 listopada odbędzie się poświęcenie i oddanie do użytku chorych tego zakładu, będącego dziełem solidarności zawodowej, gdyż gmach ten wzniosło samo nauczycielstwo kosztem przeszło 1 milj. zł., zebranych drogą dobrowolnego opodatkowania się.

Przykład wielce pouczający i godny naśladowania.

Notowania materiałów budowlanych.

z pierwszych dni sierpnia b. r.

ARTYKUŁY BUDOWLANE.

WARSZAWA. Ceny hurtowe (za 1 tonnę fr. wag. st. załad.) artykułów budowlanych dla przemysłu metalowego: cegła ogniotrwała normalna 56 zł. — 1 szt. = 15 gr., — także kopalakowa 60 zł., glina ogniotrwała mielona 25 zł., zaprawa szamotowa 35 zł., grafit podwójnie szlamowany bez cła 141 z., kamień wapienny 4 zł.

WARSZAWA. Wapno niegaszone fr. wag. st. Warsz. 38 zł., fr. budowla, skład odbiorcy wapno niegaszone 43 zł., lasowane 45 zł. za 1 tonnę.

LWÓW. Sytuacja na rynku materiałów budowlanych niezmienniona. Brak zainteresowania, z powodu braku gotówki. Ceny niezmiennione. Cegła 45 zł. loco cegielnia, — a 49 zł. loco wagon, — maszynowa 45 zł. loco fabryka, dachówka 120, gąsiory 600 loco fabryka, wapno budowlane 210 — 215, — wybierane 225 — 230, piasek 22, gips 300 — 325, szuter 45 zł. za 1,000 kg. colo stacja załadowania.

KRAKÓW. Cegła pustaki (1000 szt.) loco cegielnia 80 zł., maszynowa 58, dachówka gąsiory za szt. 0.50 — 0.60, gips murarski 360 — 400 (10 ton), cement (10 ton) 525 (cena kartelowa), mata trzciniowa za 1 m² 10 — 19 gr., żelazo betonowe i handlarskie 23, szkło zwykłe okienne 3.20 — 3.60, blacha cynkowa 115 — 116 i pół. Inne ceny bez zmiany. Tendencja wyczekująca, w związku ze spodziewanym przyznaniem kredytów przez bank gosp. kraj.

KATOWICE. Firma „Elibor” podaje następn. ceny: cement 4.65 zł. franco st. Katowice, wapno 98 proc. 2.30 zł. franco st. Katowice, surówka lejarska 150 zł. franco st. Katowice, —

biała 160 zł. franco st. Katowice, cegła ogniotrwała 180 zł. (1,000 szt.) franco st. Szydłowiec, glina surowa w kawałkach 22 zł., — suszona i mielona t. z. mączka 35 zł., — palona i mielona t. z. szamota 55 za 1 tonnę franco st. Szydłowiec, zaprawa szamotowa 75 proc. mączki i 25 szamoty 40 zł. za tonnę.

WILNO. Ceny hurtowe za 100 kg. loco wagon Wilno: Wapno I gat. 6.00, II — 5.00, cement 9 gr. za kg., gips 10 gr. za 1 kg., cegła budowlana normalna 75 zł. za 1000 szt., papa dachowa 70 gr. za metr², blacha żelazna 55 gr. za 1 kg., — ocynkowana 85 gr., gwoździe bud. 7.50 za 16 kg., rury ciągnione według cennika pół cala 90 gr. za metr i trzy czwarte c. 1,15 i 1 c. 1,60, 1 i jedna czwarta c. 2,20, 1 i pół c. 2,50, 2 c. 3,25, ocynkowane o 75 proc. drożej, rury zlewowe 50 gr. za 1 kg., fasony 50 gr. za 1 kg. szkło 3,00 — 3,50 za metr².

CEMENT.

WARSZAWA. Cement w transakcjach wagonowych najwyższych marek „Portland - Cement” Wysoka i in. za 100 kg. brutto za netto zł. 5; od ceny powyższej udzielane są pewne rabaty w zależności od rozmiarów dostawy.

DRZEWO I PRZETWORY.

Z POLSKIEGO RYNKU DRZEWNEGO.

W okręgach leśnych wileńskim, białowieskim i łuckim utrzymują się następujące ceny materiałów drzewnych loco wagon stacja załadowania (za 1 m³ w złotych): Kloce i dłużyce sosnowe eksportowe 20 — 25 cm (za 1 m) 14 — 18, — 25 — 39 cm. 17 — 28 — 30 — 40 cm. 21 — 25, — ponad 40 cm. 28—30. Kloce i dłużyce świerkowe o 10 — 15 proc. taniej od cen po-

wyższych. Drzewo kopalniane sosnowe 10 — 12, drzewo świerkowe papiernicze za mp. 12 — 15, słupy telegraficzne sosnowe 13 — 16, kłocę dębowe fornierowe 110 — 120, kłocę dębowe fornierowe 110 — 120, kłocę dębowe stol. odziom. I kl. 58 — 66, — II kl. 54 — 60, kłocę jesionowe 50 — 60, — olchowe 26 — 32, — osikowe zapałczane 40 — 45. Sosnowe podkłady szerokotorowe 3.20 — 3.60, — ślipry 7.60 — 7.70, dębowe podkłady 5.20 — 6.00 zł. za sztukę. Bale sosnowe obrzynane 50, bale świerkowe 40 — 42, deski sosnowe stolarskie nieobr. I kl. 60 — 65, deski stol. sosn. nieobr. II kl. 40 — 50, — deski sosn. ciesielskie 28 — 30, — deski świerkowe ciesielskie 25 — 28, plansony dębowe 55 — 65. Klepka dębowa niemieńska za 1 kopę redukcijną 400 — 440. Bindry dębowe za podwójną kopę 23" i 27" 45.00.

GDĄSK. Ceny drzewa z Polski za m³. Sosnowe kłocę i dłuższe grubsze 40 sh, także kłocę i dłuższe cieńsze 30 — 32 sh, kłocę jesionowe odziomkowe prima 110 — 120 sh, wszystko franco wagon. Sosnowy materiał tarty stolarski odziomkowy 120 — 122 zł., — sosn. środkowe i wierzchołkowe deski 23 do 30 mm 68 — 75 zł., belkowy 68 zł., — ciosany 56 zł., szalówki 35 zł., franco wagon. Sosna eksportowa za standart: 2"×4" — sh 315; 1" III i IV kl. — 235 sh; 1 i pół × 4" III kl. — 250 sh; 1" × 6" i wyżej 300 sh; — świerkowy i jodłowy materiał tarty z Karpat 205 — 220 sh, franco Gdańsk. Podkłady sosnowe szerokotorowe sh 3/9 za sztukę. Kupcy drzewni niemieccy czynią starania do importu do Niemiec drzewa polskiego przez Gdańsk pod marką produktu gdańskiego.

WARSZAWA. Ceny drzewa za 1 m³ na składzie na budowie w śródmieściu w zł.: Materiały tarte stolarskie sosn. 110, — deski i bale 65 — 70, kantówka tarta sosn. 73 — 78, — ciosane kantowe sosn. 58 — 63; łąty sosnowe 78 — 85, kostka brukowa 10 cm. (za 1 m²) 12, materiały tarte stolarskie dębowe 130, klepka dębowa na posadzkę (1 m²) 10.

KATOWICE. Na rynku drzewnym panuje cisza. Zapotrzebowanie małe. Kredyt długoterminowy, bezprocentowy. Płacono za m³: belki 70, kopalniaki 63, szalówki 42, łąty 70 zł.; deski podłogowe heblowane i szpuntowane 2.50 — 2.70 za 1 m², kłocę sosnowe 24 — 28 f-co wagon Katowice, kopalniaki 21.50 — 23 f-co wagon stacja kopalni.

KRAKÓW. Ceny drzewa za 1 m³ loco wagon stacja załadowania w zł.: Drzewo okrągłe tartaczne jodłowe i świerkowe

(za 1 m³) 16 — 22.50 zł. — kopalniane 16.00, kłocę dębowe eksportowe 90.00, tartaczne dłuższe 48.50. Materiał tarty stolarski 60 — 63.00, belki tarte 45 — 55.00, ciosana kantówka 35.00, deski dębowe stolarskie 145.00 — dębowe wagonowe 135.00 — dębowe budowlane 80.00.

LWÓW. Ceny drzewa tartego w dalszym ciągu niezmiennione. Zainteresowania z zagranicy niema żadnego z powodu wojny celnej, zainteresowanie w kraju zaś minimalne. — Silny brak gotówki na rynku. Notowano za 1 m³ w zł.: sosna I i II klasy (bulsy) 80, — budowlana 50 — dębina stolarska nieobrzynana 125 — wagonowa 85, — fryzy dębowe 120, — towar paryski nieobrzynany I i II klasy 150.

METALE — RUDY — WYROBY METALOWE.

KATOWICE. Żelazo sztabowe i fasonowe 200 zł., dźwigary do profilu 24 200 zł., dźwigary do profilu 26 222 zł., blacha cienka 297 zł., blacha gruba 265 zł., — bednarka 245 zł. za 1000 kg.

WARSZAWA. Ceny hurtowe na surowce i artykuły techniczne dla przemysłu metalowego w dniu dzisiejszym w zł., pg. danych S. A. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi” za 1 tonnę fr. wag. st. załad. surówka odlewnicza Chlewiska na węglu drzewnym 147, sur. odl. Stąporków loco huta Nr. 0 — 156, sur. odl. Stąporków Nr. 1 — 147, sur. odl. Ostrowicka Nr. 0 — 149, Nr. 1 — 147, Nr. 2 — 134, sur. odl. Witkowska Nr. 1 oclona 157, złom żeliwny fragment lany 120, żelazo handlowe krajowe 200, bednarka gorąco walcowana 235, bedn. zimno walcowana 405, walcówka (druć okrągły od 5 i pół — 13 mm, kwadr. 5 i jedna czwarta — 8 mm.) 265, blacha cena zasadnicza 270 (dopł. za wymiar).

BYDGOSZCZ. Ceny za 1 kg. loco skład.: blacha miedziana 3 — 4 mm zł. 3.40 — 1,2 mm 3.45 — 3.50, — 2 mm zł. 3.45, 0,5 mm. zł. 3.60, — 1 mm. zł. 3.55, blacha mosiężna 3 mm. zł. 3.10 — 0,20 mm zł. 3.60, — 0,50 mm. zł. 3.50, — 0,80 mm. zł. 3.40, — 1 mm. zł. 3.40, — 1,5 mm. zł. 3.35, — 1,8 mm — 2 mm. zł. 3.40, — 2 mm i wyżej zł. 3.40, — 0,35 mm zł. 3.60.

ELEKTROTECHNICZNE ARTYKUŁY

KATOWICE. Firma „Eksplatacja” notuje: Izolatory R. M. I 9,20, II — 6,20, III — 4,20, rolki Peszla 14, rozetki I — 180, bezpieczniki Nr. 25 — 430 zł. (za 1000 szt.).

Związek Spółdzielni Budowlanych

Sp. z ogr. odp.

Warszawa, ul. Prózna 3. Tel. 178-55

Związek firmy powstał z b. wydziału przy ministerstwie robót publicznych, który przeistoczył się początkowo w Patronat Spółdzielni Budowlanych, ten zaś

przed dwoma laty uległ reorganizacji

i został przemianowany na obecnie istniejący Związek Spółdzielni Budowlanych. Dopiero po tej ostatniej metamorfozie, jak motyl po kolejnym zrzuceniu dwóch postaci: poczwarki i gąsienicy, firma rozwinęła skrzydła do pełnej działalności, zaznaczonej w tym krótkim czasie dokonaniem szeregu

poważnych imprez budowlanych.

Kierownictwo Związku spoczywa w rękach rady nadzorczej, składającej się z 15 członków i 3 zastępców oraz dyrektora zarządzającego, p. inż. Tadeusza Grzywińskiego.

Związek Spółdzielni Budowlanych jest **związkiem rewizyjnym**, zastępującym radę spółdzielczą przy ministerstwie skarbu w stosunku do swoich członków, którymi są: spółdzielnie budowlane, mieszkaniowe, wytwórcze i pracy, a jednocześnie jest

związkiem gospodarczym,

organizującym budowy spółdzielcze.

Do Zw. Sp. B. należy około 100 spółdzielni, liczących od 20 — 700 członków z udziałem 6 zł. od osoby i po opłaceniu wpisowego po 1 zł. od każdej

spółdzielni. Wpłaty na cele rewizyjne wynoszą po 40 groszy od osoby.

Własna składnica materiałów budowlanych,

bogato zaopatrzona mieści się na Żoliborzu przy ul. N. S. i jest połączona z magistralą kolejową własną normalno-torową boczną.

Z ostatnich prac, dokonywanych pod egidą Związku na terenie stolicy wymienić należy

rozbiórkę soboru na pl. Saskim.

Jestto przedsięwzięcie zgoła nieprzeciętne a raczej bardzo nawet trudne technicznie, wymagające specjalnych urządzeń, w Polsce dotychczas nieznanych (np. młoty pneumatyczne do rozbijania murów i t. p.) i nastroczające w swoim wykonaniu coraz nowe przeszkody. Mimo to przecież roboty około rozbiórki tego monumentalnego gmachu, tej istnej piramidy z cegły i kamienia, postępują naprzód

w coraz żywszem tempie,

Specjalnością firmy jest **organizacja robót budowlanych** pod względem technicznym i dostarczanie materiałów budowlanych zrzeszonym w Związku spółdzielniom, a także osobom trzecim.

Udział Związku w ruchu budowlanym jest bardzo wybitny, bo z jego inicjatywy i przy jego współdziałaniu zrzeszone Spółdzielnie prowadzą liczne budowy we wszystkich dzielnicach Polski.

Biuro Techniczno-Budowlane Zygmunt Chodyna

Warszawa, ul. Żelazna 38, tel. 211-11.

Data powstania firmy przypada w r. 1913, a okres jej działalności wstępnej obejmuje prace na terenie obcym, bo w Jusówce, w ekaterynosławskiej gub. Od roku wszakże 1921 właściciel firmy, p. Zygmunt Chodyna, przeniósł siedzibę Biura do Warszawy, gdzie też bezzwłocznie objął

generalne przedstawicielstwo

fabryki dachówki azbestowo-cementowej „Eternit” braci Rylskich w Lublinie, S-ki akc., na województwa: warszawskie, kieleckie i górnośląskie.

Od chwili objęcia tego zastępstwa specjalnością Biura staje się

pokrywanie dachów dachówką „Eternit”.

dlin 35,000 m², stacja kolei podmiejskiej Warszawa 15,300 m², dworzec osobowy na st. Ciechocinek około 1,900 m², elektrownia w Piotrkowie 4,000 m², domy T-wa Anonimowego przemysłu włókienniczego w Częstochowie 4,000 m², stow. akc. Kijewski, Scholtze i S-ka w Targówku 1,700 m², dyrekcja kolei państwowych w Radomiu 9,000 m², Tow. Kop. węgla „Czeładź” 18,000 m², a dalej znaczne ilości „Eternitu” zostały zakupione przez Francusko-rosyjskie T-wo kopalń węgla i T-wo kopalń i zakładów hutniczych sossnowieckich oraz przez

licznych odbiorców z miast i wsi,

z majątków ziemskich i drobnych gospodarstw rol-

Warsztaty Kolejowe.

W robotach tych firma wysuwa się na czoło przedsiębiorstw pokrewnych i osiąga wyniki, godne bliższej uwagi. Miarą ich może być obrót za ostatnie półrocze, który, pomimo ogólnej stagnacji, wyniósł przecięź

100,000 złotych.

Tajemnica powodzenia leży zarówno w sprawności Biura, jak i w samym artykule zbytu, który z łatwością wypiera z budownictwa inne materiały, służące do pokrywania dachów.

Nic więc dziwnego, że w stosunkowo niedługim okresie czasu zużyto 300,000 m² dachówki „Eternit”, z której pokryto przez swoich wyspecjalizowanych dekarzy

dachów o powierzchni około 160,000 m².

Wedle obiektów budowy konsumpcja „Eternitu” przedstawia się, jak następuje: rejon inżynierji Mo-

nich, z lotnisk podwarszawskich i z samej Warszawy.

I w dalszym ciągu dachówka „Eternit” zdobywa coraz większą popularność, bo klientela przekonała się dowodnie, że

pokrycie „eternitowe” jest bezsprzecznie najlepszym

i najpraktyczniejszym pokryciem dachowym, a firma Zygmunt Chodyna szczególnie solidną, gdyż powierzone jej roboty wykonywa z najskrupulatniejszą dokładnością, bez względu na rozmiary obiektu, zatrudniając do wykonania robót tylko prawdziwych fachowców, co zdobywa firmie stały rozwój i świetne horoskopy na przyszłość.

Ostatnio popyt na „Eternit” wzmógł się znacznie i wszelkie dane przemawiają za tem, iż świetny ten materiał dachówkowy podbije dla siebie cały rynek budowlany.

Biuro Budowlane Inż. Stefan Jurkowski

Warszawa, ul. Grójecka 35, tel. 26-09.

W ciągu 6 lat swojego istnienia zaznaczyło Biuro bardzo wielką ruchliwość i przedsiębiorczość. Założywszy

stolarnię i warsztaty

pomocnicze, mieszczące się obok Biura w domu własnym przy ul. Grójeckiej 35, firma z całą swobodą ruchów podjęła się wykonania szeregu robót poważnych, które wymagały nie tylko bardzo umiejętnego kierownictwa, ale także

ku największemu zadowoleniu klientów. Obecnie prowadzi firma pertraktacje

o objęcie dużych kompleksów budowlanych

i zarzucana jest ofertami na pomniejsze budowy. Okoliczność ta stwierdza najwymowniej wielką popularność firmy i jest rękojmią powodzenia na przyszłość.

Proszony przez nas o wyrażenie poglądu na bieżącą konjunkturę,

WARSZAWA

Ministerjum wojny.

znacznych wkładów gotówkowych.

Prócz wielu pomniejszych obiektów w stolicy i na prowincji, dokonała firma odbudowy fabryki żyrardowskiej, zbudowała

zakłady znanej wytwórni amunicyjnej „Pocisk“,

i liczne gmachy dla zakładów przemysłowych Lilpópów, warszawskiej elektrowni miejskiej, domu dochodowego S. A., fabryki budowy parowozów, przebudowała gmach teatru „Komedja“ i wykonała szereg budowli dla użytku zarządu

monopolu tytoniowego w Warszawie.

Roboty te tak różnorodne, a zakrojone na wielką skalę, zostały wykonane w umówionym czasie

właściciel i dyrektor Biura, p. inż. Stefan Jurkowski, ujął ją w poniższych słowach:

— Sądzę, że sytuacja budowlana stale się polepsza, a po żniwach

nastąpi stanowczy zwrot

ku ożywieniu ruchu budowlanego. Wszakże i dawniej ruch budowlany w Warszawie zaczynał się dopiero w sierpniu. Jestem jaknajlepszej myśli i spodziewam się

dużych robót.

Cóż dziwnego, że pod kierunkiem człowieka, tak pogodnie spoglądającego w przyszłość, Biuro z dnia na dzień nabiera większego rozmachu i śmiało podąża ku dalszemu, świetnemu rozwojowi.

Fabryka tkanin metalowych Franciszka Makowieckiego

Warszawa, ul. Kredytowa 5, tel. 127-84.

Do rzędu najstarszych w kraju zalicza się firma, której

rok założenia nosi datę 1842.

Powołał ją do życia dziadek obecnego właściciela i dyrektora zarządzającego, p. Franciszka Makowieckiego.

Jakim był kapitał zakładowy, dziś już dociec

trudno, obroty jednak z ostatniego półrocza wyniosły okragło

miljon złotych.

Specjalnością firmy są: wszelkie siatki do fabryk cukru, papieru, cementu, krochmalu, dla browarów, suszarni, młynów, odlewni, kopalni rudy i węgla,

kolei, filtrów do studzien artezyjskich, okien mieszkalnych i fabrycznych, do przesiewania zboża i piasku, sklepień żelazobetonowych, wirówek do różnych celów. Ponadto firma wykonywa

kompletne ogrodzenia

dla peronów, parków, zwierzyńców, bażantarni, lawntennisów, wind osobowych i towarowych, galerji, przyrządów i maszyn fabrycznych.

Będąc jedyną w tym rodzaju i na taką skalę urządzoną fabryką tkanin metalowych w Polsce, jest firma

wyłączną dostawczynią siatek

dla zarządu kolei państwowych, wszystkich cukrowni, papierni i przedsiębiorstw budowlanych w stolicy i na prowincji. Produkcja fabryki z trudem już tylko pokrywa olbrzymie zapotrzebowanie, to też właściciel zamierza w najbliższym czasie

rozszerzyć znacznie zakłady fabryczne i zmechanizować całą wytwórczość.

Jest to impreza nie tylko nader kosztowna, ale i z tego względu następczą trudności, że w Polsce nie wyrabia się maszyn, używanych do fabrykacji tkanin metalowych, maszyny te zatem będą musiały być sprowadzone z zagranicy.

Mimo to firma nie cofnie się przed zamierzonymi adaptacjami, byle stworzyć w kraju placówkę,

uposażoną w najnowsze urządzenia techniczne

i zdolną do pokrywania potrzeb wewnętrznego rynku. W tym dążeniu do udoskonalenia przemysłu rodzimego przejawia się najlepiej obywatelska myśl obecnego właściciela fabryki, wiernego tradycjom rodowym firmy, która przetrwała trzy pokolenia, służąc dobrze Ojczyźnie i społeczeństwu.

Spółka firmowa MŁOT.

Fabryka robót ozdobnych z żelaza kutego i Konstrukcji, N. Celiński, I. Kreciński, R. Kwapisz i M. Zaremba w Warszawie, ul. Olszewska Nr. 14.

Wytwórczość „Młota” nie należy do tuzinkowych. Przeciwnie trzeba zadać sobie niemało trudu, by w Polsce całej znaleźć pokrewną firmę. To też „Młot” od pierwszej chwili swojego powstania w r. 1920 grzmi i dzwoni zwycięsko na kowadle rodzimego przemysłu, wykuwając

rzeczy piękne i trwałe,

a dotychczas przeważnie sprowadzane z zagranicy

Olszewskiej pod Nr. 14. Wyrabia się tam stylowe, artystycznie wykonane

bramy, okna, schody, ogrodzenia, balustrady, balkony, wsporniki, dachy, windy i t. p.

z żelaza kutego. Wyroby te nie ustępują w niczym najlepszym fabrykatom zagranicznym, a mają tę nad nimi przewagę, że są tańsze i przystosowane do polskich, swoistych wymagań. Polski architekt projek-

Warsztaty hamulcowe przy zbrojowni na Pradze.

za potrójną cenę. I w tym właśnie leży największa zasługa firmy, że wystąpiła w szranki do walki z obcym zalewem, wykazując miastu i krajowi, jakich dokonać można cudów, gdy się ma dobrą wolę oraz umiłowanie pracy i zawodu. Bo umiejętności napewno u nas nie zbywa.

Dzięki zgodnym wysiłkom

czterech wybitnych fachowców

powstała fabryka we własnej nieruchomości przy ul.

tuje wzory, polski robotnik wciela te pomysły w kształt metalowych arcydzieł.

Kto chciałby poznać się bliżej z wyrobami „Młota”, niech się przypatrzy

bramie w domu „Siły i Światła”,

niech oglądnie kratę w drzwiach wejściowych katedry Politechniki warszawskiej i znajdującej się tamże balustradzie, wykutej w przedziwnie misterną koronkę z miedzi, i olbrzymiej latarni, będącej swego rodzaju osobliwością.

Belgijska Spółka Akcyjna.

Tow. Południowo-rosyjskich Hut lustrzanych w Charleroy w Belgji.

Radom—Nowy Świat Nr. 9, (woj. kieleckie).

Firma istnieje od lat 27, lecz działalność swą w Polsce rozpoczęła dopiero w r. 1908, osiedliwszy się w Radomiu, w województwie kieleckim, gdzie nabywa rozległą nieruchomość na pomieszczenie swoich

olbrzymich zakładów,

łąącząc je własną boczną kolejową z magistralą.

O ogromie przedsięwzięcia świadczy najlepiej suma kapitału zakładowego, który w okresie instalacyjnym wynosił 2,000,000 franków belgijskich, a obecnie podniesiony został do wysokości

8,250,000 franków belgijskich.

Pod wytrawnym kierownictwem dyrektora zarządzającego w Polsce, p. Witolda Smyjewskiego, huta szkła Belgijskiej S-ki w Radomiu rozwinęła bardzo intensywną produkcję, zdobywając z łatwością rynek krajowy. Zarząd główny w Brukselli nie szczędził trudu ni wkładów, byle tylko zakłady radomskie postawić

na poziomie europejskim.

Cel ten został już dawno osiągnięty i firma uważana jest obecnie za bezkonkurencyjną.

Humor budowlany

TARGI WSCHODNIE

Zgodnem tętnem biją serca, jedne słowa szepcą wargi, jedna mózgi myśl przewierca: „Spieszmy wraz na Wschodnie Targi!”

Czy cegielnie masz czy huty, albo tylko... całe spodnie i na obu nogach buty: pośpiesz się na Targi Wschodnie!

Dla stwierdzenia polskiej sztuki powieziemy gmachów mury i warszawskie nowe bruki — w tych i tamtych stare dziury. Powieziemy, jako żywo, w dowód, żeśmy lud nieprosty, najciekawsze nasze dziwo: ślepy tunel i półmosty. A chcąc wzbudzić podziw szczerzy i wnieść zapał w obce szranki — pokazemy im rudery i bezdomnych trzy blaszanki.

By zaś efekt był jak z bajki głośny, trwały, a nie kruchy — wystawimy dzikie strajki dla reklamy i... otuchy.

Żmutas.

Loterja Fantowa Stowarzyszenia Weteranów 1863 roku.

Powszechnie odczuwane przesilenie gospodarcze, które nie przeszło bez głębszego śladu w całym życiu społecznym, odbiło się dotkliwie na sprzedaży losów Loterji Fantowej Stowarzyszenia Weteranów 1863 r. Załamując bilans przedsięwzięcia brakiem wymaganego pokrycia i stając na przeszkodzie dopełnieniu warunków programu, zmusiło Komitet wykonawczy Loterji Fantowej Stowarzyszenia Weteranów 1863 r. zwrócić się do Generalnej Dyrekcji Loterji Państw. o odroczenie losowania, którą to prośbę uwzględniono pismem z d. 26 czerwca b. r. L. 3569.25.

Stały rozwój firmy stwierdza między innymi budowa drugiej

huty szkła ciągnionego w Ząbkowicach.

Dotychczas firma wyrabiała szkło tafłowe prasowane: dachowe gładkie i rowkowane, siatkowe, ornamentowe, katedralne, opale, a ponadto posadzkę, dachówkę i cegłę. Obroty temi artykułami doszły za pierwsze półrocze 1925 do okrągłej sumy

750,000 złotych brutto,

przyczem główny produkt zbytu w dostawach budowlanych do robót rządowych i dla kolei stanowiło szkło dachowe.

W przewidywaniu większych zamówień na jesień, zakłady radomskie, mimo ogólnego kryzysu, ograniczyły normalną produkcję tylko częściowo i wyrabiają na zapas

szkło dachowe i siatkowe, będące specjalnością firmy.

Rozporządzając dużymi rezerwami, Spółka Belgijska daje pełną rękojmię solidnego wykonania zamówień w oznaczonych terminach dostaw i po cenach możliwie najdostępiej, pomimo ogólnej tendencji zwyżkowej w krajowym przemyśle szklanym.

Z przytoczonych powodów ciągnięcie Loterji Fantowej Stowarzyszenia Weteranów 1863 r. odbędzie się w nieodwołalnym, ostatecznym terminie 25 listopada 1925 r.

Wobec tego losy nazwanej Loterji sprzedawane będą w dalszym ciągu w instytucjach, które ofiarnie podjęły się tego zadania, oraz przez osoby upoważnione aż do 5 listopada b. r., po tym zaś dniu już tylko w samej Dyrekcji Loterji w Warszawie (Wspólna Nr. 7).

V. MIĘDZYNARODOWE TARGI WSCHODNIE WE LWOWIE OD 5 DO 15 WRZEŚNIA 1925

Nowe horyzonty przemysłu budowlanego.

Po raz pierwszy na tegorocznych V Targach Wschodnich we Lwowie został zorganizowany osobny

DZIAŁ BUDOWLANY,

W KTÓRYM WEZMĄ UDZIAŁ WSZYSTKIE ODŁAMY PRZEMYSŁU BUDOWLANEGO JAKO TO:

1) Właściwy przemysł budowlany,	7) Artykuły metalowe,
2) Ceramika,	8) Okucia,
3) Cement,	9) Pokrycia dachów,
4) Wapiennictwo,	10) Obicia ścienne,
5) Przemysł drzewny,	11) Instalacje (wodociągi i kanalizacja)
6) Stolarstwo,	12) Oświetlenie.
	13) Szkło (szybowe, dach. i posadz.)

Dział budowlany mieścić się będzie w dwóch dużych pawilonach w korpusie centralnym wystawy targów, a ponadto obejmie obszerny dziedziniec dla ekspozycji, odpornych na wpływy atmosferyczne.

Organizację działu budowlanego podjęło czasopismo „Polski Przemysł Budowlany”, do którego też należy kierować zgłoszenia (Warszawa, ul. Wspólna 7, tel. 142-50) i gdzie można zasięgnąć szczegółowych informacji.

Wobec bliskiego już dnia otwarcia Targów — 5 września 1925 r. — wskazany jest pośpiech w nadsyłaniu zgłoszeń.

V TARGI WSCHODNIE

ODBĘDĄ SIĘ WE LWOWIE,

JAK COROCZNIE, OD 5 DO 15 WRZEŚNIA 1925 r.

Będą one przeglądem sił wytwórczych i możliwości handlowych Polski. W przełomowej dobie przesilenia gospodarczego, gdy towary polskie szukają rynków zbytu zarówno wewnątrz kraju, jak i zagranicą, gdy naczelnym zadaniem naszej polityki gospodarczej jest wzmożenie eksportu i naprawa tą drogą bilansu handlowego, wobec zapowiedzianego wydatnego udziału w Targach kupiectwa zagranicznego ze wszystkich krajów europejskich, a nawet z poza Europy, w interesie czynników gospodarczych Polski, które zarazem w ten sposób spełnią swój obowiązek względem Państwa, jest wzięcie wydatnego udziału w V Targach Wschodnich.

PO INFORMACJE ZGŁASZAĆ SIĘ NALEŻY:

**Warszawa, Biuro Targów Wschodnich,
Wilcza 8, tel. 224-61.**

**LWÓW, TARGI WSCHODNIE,
Jagiellońska 1, tel. 5-37.**

Zastępstwa: Kraków—Poznań—Katowice—Łódź.

POLSKA SPÓŁKA DRZEWNA „CENTURY”

Sp. z ogr. odp.

(CENTURY POLISH TIMBER Co. Ltd.)

Kopernika 30, tel. 145-68

Eksploatacje:

w Białowieży, Hajnówce, Słonimie, Grodnie, Baksztach.

Tartaki:

w Hajnówce, Stoczku, Gródku, Czerlnace, Jeziorach i Gdańsku

59

ZWIĄZEK SPÓŁDZIELNI BUDOWLANÝCH

Spółka z ogr. odp.

**w Warszawie, ul. Próżna 3,
telefon 178 55**

Prowadzi działy: lustracyjny i handlowy.

Organizuje Spółdzielnie mieszkaniowe i budowlane.

Biuro czynne od 9 do 1 ppół.

57

KŁADNICA TRAŻY POŻARNYCH

SPÓŁKA AKCYJNA

Warszawa, Senatorska 29 Gal. Luxemburga Tel. 277-42.

Poleca z własnej wytwórni:

Sikawki ręczne, beczkowsy,
drabiny wszelkich typów, węże
parciane i gumowe, kaski, pasy,
topory, linki, łączniki do węży,
poходnie i t. p. utensylja po-

żarnicze. ○ ○ ○ ○ ○ ○

Gaśnice chemiczne oraz niezrównane
gaśnice wodne (hydronetki).

Organizacja i ekwipunek straży wiejskich
i fabrycznych.

ZRZESZENIE

CECHMISTRZÓW BUDOWLANYCH W WARSZAWIE

SPÓŁKA AKCYJNA

Warszawa, Grójecka Nr. 77. Telefon Nr. 54-74.

Przyjmuje do wykonania
wszelkie roboty i dostawy
w zakres budownictwa
:-: :-: wchodzące. :-: :-:

Adres telegraficzny: „ZRZESZENIE — WARSZAWA“.

№ 60.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE

GABĘZOWSKI, KORYTKOWSKI i S-ka

SP. Z OGR. ODP.

Warszawa, Zielna 24. Telefon 106-23, 106 56.

Oddziały: Lublin, Bydgoszcz, Będzin.

WYKONYWA WSZELKIEGO RODZAJU ROBOTY

INŻYNIERYJNO BUDOWLANE, A MIANOWICIE:

BUDOWĘ: Gmachów publicznych, Domów mieszkalnych, Zakładów przemysłowych

Remonty i nadbudowy,

Konstrukcje żelazo-betonowe i betonowe.

▯ ▯ Projekty, kosztorysy i dozór techniczny. ▯ ▯

№ 55.

ETERNIT

AZBESTOWO-CEMENTOWA

Fabryki „ETERNIT” Braci Ryłskich w Lublinie Sp. Akc.

PRAWDZIWY

jedynie wtedy, gdy płyty opatrzone są marką ochronną

„ETERNIT”

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJĄ:

Zarząd w Warszawie Nowogrodzka 34, tel.: 93-95, 403-83.

Własne biuro w Lublinie, Kościuszki 10, tel. 4-32

oraz odnośne przedstawicielstwa.

69

Z A L E T Y:

1. Zupełna odporność na zmiany atmosferyczne i nieprzemakalność.
  2. Zupełna ogniotrwałość.
  3. Mały ciężar pokrycia:
1 metr = 11 — 12¹/₂ kg.
(blacha 8 — 10 kg.).
  4. Tani transport:
1 pł. 40 × 40 cm = 1,25 kg.
(na 1 m. 9 — 10 płyt).
  5. Nie dopuszcza zimna i upału.
  6. Nie zrywa się przy burzy.
  7. Konstrukcja dachu równie lekka i płaska, jak pod blachą.
  8. Nie wymaga malowania i remontu.
- Ze względów powyższych jest to najdoskonalsze, piękne i długotrwałe pokrycie, a zatem najtańsze.

Liczne nagrody, medale i dyplomy z wystaw krajowych i zagranicznych.

Medal srebrny na 1 wystawie Rolniczo-Przemysłowej w Włocławku w 1923 roku.

Medal złoty na wystawie Rolniczo-Przemysłowej w Łowiczu w 1923 roku.

Wielki medal złoty na wystawie w Liskowie w 1925 roku.

„CEMENT”

SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Warszawa, Al. Jerozolimskie 47 tel. 28-15, 28-36.

Sprzedaż portland cementu po cenach hurtowych
z fabryk b. Kongresówki:

„Grodziec”, „Kłucze”, „Łazy”, „Ogrodeniec”,
„Rudniki”, „Wiek”, „Wrzosowa”, „Wysoka”

(obydwu fabryk)

oraz małopolskich:

„Goleszów”, „Górka”, „Podgórze - Bonarka”
i „Szczakowa”.

Stołeczne Towarzystwo Budowlane

Sp. Akc.

dawniej Inżynierowie

A. PONIKOWSKI I E. OSTROWSKI

Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7

Telefony 115-02 i 67-06

Roboty:

Budowlane, Drogowe, Kolejowe, Wodne i Meljoracyjne

Firma egzystuje od roku 1907

№ 56

Najstarsza Firma w Kraju

Fabryka Ogrodzeń i Siatek Drucianych FRANCISZKA MAKOWIECKIEGO

FIRMA CHRZEŚCIJAŃSKA

w WARSZAWIE, ul. KREDYTOWA № 5, TELEFON № 127-84

Wykonywa starannie wszelkie wyroby z drutu do Fabryk Cukru, Papieru, Krochmalu, Maszyn Rolniczych, Browarów, Gorzeln i t. p., Sita, Materace druciane, Tkaniny do filtrów i okien, Siatki ochronne do wind, Drut kolczasty, oraz specjalna fabryka ogrodzeń zwierzyńców, parków, kurników i lawn-tenisów.

SIATKI DO WYPRAWY BUDOWLANEJ

№ 58

Krajowe Towarzystwo Budowlane

„KATEBE”

Sp. z ogr. odp.

WARSZAWA, SZCZYGLA 7.

Telefon 26-76.

Oddział w Brześciu n/B., pl. Ratuszowy 6.

Telefon 108.

**WYKONYWA WSZELKIEGO RODZAJU
ROBOTY, W ZAKRES BUDOWNICTWA
WCHODZĄCE.**

**TARTAK „PINA”
w Pińsku.**

Tartak parowy 2-gatowy
przeciera wszelkiego rodzaju
drzewo i przyjmuje obstalunki
po cenach konkurencyjnych.

„POLUS”

Brześć n/B. Długa 12.

- 1) CEMBROWINY DLA STUDZIEN,
- 2) PŁYTY DLA CHODNIKÓW,
- 3) PUSTAKI CEMENTOWE DO BUDOWY
DOMÓW.
- 4) DACHÓWKA DO KRYCIA,
- 5) RURY DO KANALIZACJI
- 6) PŁYTY (POSADZKA).

SPLATA W DWÓCH RATACH.

JAKÓB LUBASZEWSKI W PIŃSKU

PIŃSK, BERNARDYŃSKA 22. Dom własny

TARTAKI PAROWE:

1 przy ul. Wodociągowej

2 przy ul. Brzeskiej

PRZEMYSŁ LESNY

Skład materiałów drzewnych budowlanych przy ul. Brzeskiej

Telegr.: PIŃSK LUBASZEWSKI.

BIURO ARCHITEKTONICZNO - BUDOWLANE

Kalikst KRZYŻANOWSKI

INŻYNIER - ARCHITEKT

UPOWAŻNIONY BUDOWNICZY

LWÓW, ul. Kochanowskiego 38. Telefon Nr. 701

Wykonuje wszelkie roboty, w zakres budownictwa wchodzące, plany, obliczenia statystyczne i kosztorysy, kredytyje materiały po stałych cenach konkurencyjnych.

GRANIT

Ciosy, licówkę z ramką, gładko ciosaną, gzym-sy, kamień łupany, brukowiec polny oraz żwir

dostarcza **B. J. MORAWSKI** INŻYNIER

Warszawa, Hoża 19 m. 6. Tel. 235-30

GAZETA WARSZAWSKA

założona w roku 1774.

Największy organ polityczny, niezależny, opierający swój byt jedynie na swej wziętości w szerokich masach narodowych. Obejmuje wpływem oraz informacją wszystkie dzielnice

Pod kierownictwem
polska **STANISŁAWA KOZICKIEGO**

Redaktor: **STEFAN OLSZEWSKI**

Wydawca: **MIECZYŚŁAW NIKLEWICZ**

Adres: **WARSZAWA, ZGODA 5.**

GAZETA PORANNA DWA GROSZE

założona w roku 1912.

Pismo codzienne, najbardziej rozpowszechnione w całej Polsce.

Pod kierownictwem
polska **ANTONIEGO SADZEWICZA**

Redaktor: **Dr. MIECZYŚŁAW TRAJDOS**

Wydawca: **MIECZYŚŁAW NIKLEWICZ**

Adres: **WARSZAWA, ZGODA 5.**

WSZĘDZIE DO NABYCIA

CZYTAJCIE I PRENUMERUJCIE

ECHO WARSZAWSKIE

Najpoczytniejszy dziennik stolicy.

Administracja: Boduena 4, telefon: 228-46 i 77-31.

„ECHO WARSZAWSKIE”

daje codziennie jednemu z prenumeratorów PODARUNEK reklamowy. Z chwilą wpłacenia prenumeraty otrzymuje prenumerator numer kolejny, zawiadomiony zostaje o nim kartką korespondencyjną i uczestniczy w ciągnięciu codziennych podarków.

WSZĘDZIE DO NABYCIA

„Dlaczego mam zmieniać gazetę?”

Tak mówi niejeden, komu wpadnie w oczy ogłoszenie któregoś z naszych wydawnictw.

I ma słuszość, bo dlaczego ma zmieniać pismo na inne, skoro to, którego jest dotychczasowym czytelnikiem, całkowicie odpowiada wszystkim jego wymaganiom.

Ale jeżeli tak nie jest? Jeżeli w tem piśmie coraz częściej spotyka pewne wiadomości i artykuły, które mu nie odpowiadają, które go drażnią; kiedy przeciwnie odczuwa brak pewnych wiadomości, jakie spodziewa się tam zastać; jeżeli zauważy, że druk się popsuł, że papier jest zbyt marny; jeżeli przekona się, że to „jego” pismo zmieniło się na niekorzyść, że się popsuło — to niech wtedy przez tydzień spróbuje czytać „Rzeczpospolitą”.

Nie chcemy twierdzić, że „Rzeczpospolita” jest najlepszym pismem dla wszystkich, jest jednak niezaprzeczoną prawdą, że przez bardzo wielu jest ona uważana za idealną gazetę.

Świadczą o tem liczne listy naszych czytelników oraz stale zwiększający się nakład pisma.

„RZECZPOSPOLITA”

POKRYWA CAŁĄ RZECZYPOSPOLITĄ

Warszawa,

Szpitalna 12.

POPIERAJĄCIE KRAJOWY PRZEMYSŁ I HANDEL BUDOWLANY.

SPIS FIRM

ogłaszających się w niniejszym zeszycie „Polskiego Przemysłu Budowlanego”.

BANKI.

Bank Gospodarstwa Krajowego, Warszawa, ul. Królewska 5 i Sienna 17.

BUDOWLANE MATERJAŁY.

„Cement”. Sp. z ogr. odp. Warszawa, Al. Jerozolimskie 47.
 „Century”, Polska Spółka Drzewna (The Century Company Ltd.) Warszawa, ul. Kopernika 30.
 „Eternit”, Braci Rylskich w Lublinie Sp. Akc. Zarząd w Warszawie, ul. Nowogrodzka 34.
 „Katebe”, Krajowe Tow. Bud., Brześć n/B., plac Ratuszowy 6, Lubaszewski J. Przemysł Drzewny i Tartak, Pińsk.
 „Pino”, Tartak, Pińsk, ul. Brzeska.
 „Polus”, Łabrys M. Fabryka Wyr. Cement., Brześć n/B. Tartak w Kobryniu, Kobryń.

BUDOWLANE PRZEDSIĘBIORSTWA.

SPÓŁKA FACHOWA „BUDOWA”

Sp. z o. o.

Białystok, ul. Stołeczna 11, tel. 164 i 457.

Wykonanie wszelkiego rodzaju robót budowlanych, instalacyjnych, wodociągowych i kanalizacyjnych. Budowa nowych budynków i remont istniejących.

Gałęzowski, Korytkowski i Ska, Sp. z o. o., Warszawa, ul. Zielna 24.

Krzyżanowski Kalikst, Inż. Arch., Lwów, Kochanowskiego 38. Stołeczne Towarzystwo Budowlane, Warszawa, ul. Krak. Przedm. 7.

Zrzeszenie Cechmistrzów Budowlanych, Warsz., Grójcecka 77. Związek Spółdzielni Budowlanych z o. o., Warsz., Prózna 3.

DACHÓW POKRYCIA.

„Eternit” Braci Rylskich w Lublinie, Sp. Akc., Zarząd w Warszawie, ul. Nowogrodzka 34.

DRZEWNY PRZEMYSŁ.

„Century”, Polska Spółka Drzewna (The Century Company —Ltd.), Warszawa, ul. Kopernika 30.
 Lubaszewski J., Przemysł Drzewny i tartak, Pińsk.
 „Pino”, Tartak, Pińsk, ul. Brzeska.
 Zarząd Tartaku w Kobryniu, Kobryń.

LOTERJE.

Loterja Fantowa Stowarzyszenia Weteranów 1863 r., Warszawa, ul. Wspólna 7.

METALOWE TKANINY.

Makowiecki Franciszek, Warszawa, ul. Kredytowa 5.

OSZCZĘDNOŚCIOWE KASY.

Pocztowa Kasa Oszczędności P. K. O., Warsz., ul. Jasna 9.
 PRZECIWOŻAROWE APARATY I MASZYNY.
 Składnica Straży Pożarnych, Sp. Akc., Warszawa, Senatorska 29 (Gal. Luxenburga).

SPÓŁDZIELNIE BUDOWLANE.

Związek Spółdzielni Budowlanych, Warsz., ul. Prózna 3.

TARGI I WYSTAWY.

V Międzynarodowe Targi Wschodnie, Lwów, ul. Jagiellońska 1, Warszawa, ul. Wilcza 8.
 „Polski Przemysł Budowlany”, Warszawa, ul. Wspólna 7.

WYDAWNICTWA.

Gazeta Poranna 2 grosze.
 Gazeta Warszawska.
 Rzeczpospolita.
 Echo Warszawskie, Warszawa, Boduena 4.

Do rejestru Spółdzielni zapisano pod Nr. 196 następującą spółdzielnię, zarejestrowaną dnia 31 sierpnia 1923 r.

„Spółdzielnia budowlana Konserwatorium Muzycznego w Łodzi z odpowiedzialnością udziałami. Siedziba Spółdzielni Łódź, ul. Traugutta Nr. 9. Członkowie spółdzielni odpowiadają za zobowiązania spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów. Udział członka wynosi 50 złotych polskich, płatnych w markach polskich, po kursie ustalonym dla 6 proc. złotych bonów skarbowych, lub po kursie, jaki w przyszłości będzie ustalony dla złotego polskiego w drodze ustawodawczej. Celem spółdzielni jest wybudowanie gmachu, w którym mieścić się będzie Konserwatorium Muzyczne, mieszkanie dla personelu pedagogicznego Konserwatorium, sale: koncertowa i wykładowa, oraz badanie zamiatowania do muzyki i śpiewu wśród członków spółdzielni. Zarząd stanowią: Henryk Busz, Piotrkowska 70, Wacław Lewandowski, 6-go sierpnia 22, Helena Kijewska, Traugutta 9, Wacław Kowalewski, Piramowicza 5 i Stefan Maruszkiewicz, Konstantynowska 5 wszyscy w Łodzi. Czas trwania spółdzielni nieograniczony, wszystkie ogłoszenia spółdzielni winny być umieszczone w Poradniku Spółdzielni Budowlanych, Zarząd składa się z 5 członków, wszelkiego rodzaju zobowiązania w imieniu spółdzielni podpisuje 2 członków zarządu, rok obrachunkowy zgodny z kalendarzowym specjalnych ograniczeń zarządu statut nie przewiduje, likwidacja zgodnie z ustawą.

Wydział Rejestru Handlowego Sądu Okręgowego w Łodzi. 77

TARTAK KOBRYŃ

POWIAT KOBRYŃ

3 TRAKOWY TARTAK PAROWY

zbudowany według najnowszego systemu wytwarza wszelkie materiały leśne, wszelkiego gatunku **sosnę, dębinę, olchę, brzozę i jesion** jakoteż i wszelkie materiały budowlane. Sprzedaje materiały na miejscu i zagranicę po cenach konkurencyjnych.

Przyjmuje wszelkie zamówienia.

CZYTAJ

UWAŻNIE!

Powszechnie odczuwane przesilenie gospodarcze dotkliwie odbiło się także na

Loterji Fantowej Stowarzyszenia Weteranów 1863 r.

załamując bilans przedsięwzięcia brakiem wymaganego pokrycia.

Wobec powyższego Komitet Wykonawczy Loterji na mocy zezwolenia Generalnej Dyrekcji Loterji Państwowej z dn. 26 czerwca r. b. L. 3569/25,

ażeby dać możliwość

Każdemu stać się wybranym Fortuny

wyznaczył ostateczny i nieodwołalny termin ciągnięcia na

25 Listopada 1925 r.

Kup los a nie pożałujesz!

Wygranych 8.000 fantów. (Samochody, motocykle, maszyny do pisania, maszyny do szycia, maszyny rolnicze, bryczka z koniem i wiele innych.)

Losy do nabycia u kolektorów i osób upoważnionych do 5 listopada, po tym zaś terminie już tylko w samej Dyrekcji Loterji w Warszawie, Wspólna 7.
Losy wysyła się także za zaliczeniem pocztowem. Konto czekowe P.K.O., Nr. 9.737

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

Centrala w Warszawie, ulica Królewska 5

**ZAŁATWIA WSZELKIE OPERACJE BANKOWE
w zakresie kredytu krótko i długoterminowego.**

Bank Gospodarstwa Krajowego przyjmuje gotówkę na:

- a) rachunki bieżące oprocentowane podług umowy,
- b) asygnaty kasowe płatne okazicielowi, oprocentowane od 9 do 12 proc. w stosunku rocznym, zależnie od terminu wypowiedzenia i
- c) na książeczki oszczędnościowe oprocentowane na 9 proc. rocznie.

**Za zwrot wkładów oszczędnościowych i spłatę procentu
gwarantuje Skarb Państwa.**

Oddziały Banku:

w Andrychowie, Białej (Bielsko), Białymstoku, Bydgoszczy, Brześciu nad Bugiem (w organizacji), Cieszynie, Drohobyczu, Katowicach, Kołomyji, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łodzi, Oświęcimiu, Poznaniu, Przemyśle, Równem, Stanisławowie, Tarnopolu (w organizacji), Tarnowie, Wadowicach, Wilnie i Żywcu.

Wydział Budowlany Banku przy ul. Siennej 17.

Przedstawicielstwo w New-Yorku.

Korespondenci we wszystkich większych miastach świata.